کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: د بېلانس تحلیل

څانګه: محاسبه

راټولونکی: عبدالجبار قیومي

ژباړن: نور الله حقمل

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزابي د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- نصیراحمد احمدي
- محمد احسان احسان
- عبدالجمیل ممتاز

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول: محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: عبدالله شاهي

چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال

تیراژ: ۳۰۰۰ ټوکه

چاپ ځل: لومړی

وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af

برېښنالیک: info@dmtvet.gov.af

د ISBN کډ: ۹۷۸-۹۹۳۶-۳۰-۰۸۵-۹

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی / دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې / هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی / د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو / د ترکمنو د تاجکو

ور سره عرب، ګوجر دي / پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي / هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي / لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به / لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر / وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پيغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د يوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پياوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زيار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هيواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طې کوي او د يوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکې تضمينوي.

انســان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انســاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د يوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ايجاباتو د تکميل لپاره خپل اغيزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځايه ده چې د يوه ژوندي او فعال انســان نقــش، د خپل ژوند د چاپېريال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت مسووليت او مکلفيت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانينو ته په ژمنتيا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفيت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنيکي کادرونو روزنه او پراختيا يو اړين مقصد دی. همدا په تخنيکي او مسلکي زده کړو مزين تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سيستماتيک ډول د هيواد انکشاف محقق او ميسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنيز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخيســتی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي بايد په علمي معيارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړيتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفيت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربيت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوی پالنه نه يواځې پخپل ذات کې يوه اساسي وجيبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه يې وژغوري او د نورو له سياسي او اقتصادي احتياج څخه يې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربيون بايد په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، يواځې او يواځې د دوی په پياوړو متو، ويښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنيکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو ليکوالانو، مولفينو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقيق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهيــر کــې د ټولو کورنيو او بهرنيو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پيــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هيله کوم چې د دې نصــاب په ګټور تدريس او فعاله تدريب سره دې د زړه په ټول خلوص، صميمي هڅو او وجداني پيکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او وياړمن افغانستان په هيله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

(c) ketabton.com: The Digital Library

څپرکي	**سرليکونه**	**مخ**
لومړی	د بيلانس تحليل او تجزيه	۱
دويم	د بيلانس د اقلامو تصنيف او قيمت ګذاري	۱۴
درېيم	د بيلانس د تحليل اړتيا او تخنيکونه	۳۰
څلورم	د بيلانس د ترتيب طرز	۷۲
پنځم	د بيلانس په اقلامو کې تغير او تعويض	۹۶
شپږم	د بيلانس تحديدي حسابونه	۱۰۴
	سرچينې او اخځليکونه	۱۶۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقدمه

د محاســبې د مختلفو مباحثو لپاره بيلابيل تاليفونه تر سره شــوي دي، چې زياتره يې د پخوانيو تجربــې او د اوســنيو محققانــو او صاحب نظرانو نظريات دي. په دې کتاب کې هڅه شــوې چې د مختلفو کتابونو له متنونو او د فن د خاوندانو له علمي تجربو څخه استفاده وشي، همدارنګه په سمه توګه د ګرانو زده کوونکو لپاره د بيلانس د تحليل او تجزيې په اړه مفاهيم او مطالب راوړل شوي دي.

دا چې د صنعتي او تجارتي موسساتو د هدفمنو او اګاهانه تصميم نيونو په پروسه کې د تصدۍ د مالي وضعيت په اړه معلومات او اطلاعات زيات ارزښت لري او هغه معلومات چې د يوې تصدۍ مــالي وضع څرګندوي، د بيلانس په مرســته تر سره کيــږي او همدارنګه د بيلانس تحليل او تجزيه د محاسبې مهمه څانګه تشکيلوي.

په اوسني حال کې هغې اغيزې ته په پام سره چې د بيلانس تحليل او تجزيه يې د موسساتو پر پلانګذارۍ او د مديرانو پر تصميم نيونه باندې لري، د هغو زده کړه له يو خاص ارزښت څخه برخمنه ده. دې ته په پام سره ددغه کتاب په چمتو کولو کې دا هڅه شوې، څو نوي مطالب او ګټور مسايل مطرح شي، تر څو محصلين وتوانيږي چې له فراغت نه وروسته په خپلو دندو کې په ډېرې اسانۍ سره له وړاندې ستونزو څخه ووځي.

په درناوي

عبدالجبار قيومي د انسټيټوټ استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ښوونیزه موخه:

د بیلانس د تحلیل، په بیلانس کې د اقلامو قیمت گذاري، ترتیب، په اقلامو کې د تغیر او همدارنگه د بیلانس تحدیدی حسابونو په اړه معلومات ترلاسه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د بیلانس تحلیل او تجزیه

ټولیزه موخه:

له بیلانس سره په تړاو د مهمو اصطلاحاتو پېژندنه.

د زده کــړې موخــې: د دې څپرکي پــه پای کې بایــد زده کوونکي د لانــدې موضوعاتو په هکله معلومات ولري:

- د بیلانس تعریف Definition of Balance.
- د بیلانس ډولونه Natures of Balance.
- د بیلانس دندې Functions of Balance.
- د بیلانس معادله Equation of Balnce.
- د بیلانس پاڼه Balance sheet.

۱- د بیلانس تعریف Definition of Balance

دغه اصطلاح د ایټالوي ژبې له (bilancia) لفظ څخه اخیســتل شــوي ده چې د تلې یا ترازو معنا ورکوي.

بیلانس ټول ورته یا مشابه اقلام خلاصه کوي او د موجودي یا dstock لست په خلاف د مقدار له ښودلو یا څرګندولو څخه صرف نظر کوي.

د بیلانــس پــه چپ لوري کې د دارایي یا asset ټول اقلام ښــودل کیږي چې د Active یا فعال

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري په نامه او په ښــي لورى کې يې شــخصي سرمايه او ټولې باندنۍ سرمايې ثبت کيږي چې د Pasive يا غير فعال لوري په نامه يادېږي.

د اکټيف او پســيف لوريــو مجموعي بيلانس د تل لپاره سره مســاوي وي چې په دې توګه د Balance يا تلې د اصطلاح مفهوم او معنا په ښه توګه واضح کيږي.

د سرمايې په يوه بيلانس کې د يوې موسســې سرمايه ګذاري د دوهم ځل لپاره ځرګنديږي په دې معنا چې په پســيف لوري کې د اخيســتل شــوې سرمايې منابع او مدارک ښودل کيږي او په اکټيف لوري کې د نوموړي سرمايې د استعمال صورت په ډاګه او ښودل کيږي.

لاندې نمونه تاسو ته په يوه معينه دوره کې د يوه شرکت مالي وضعي بيلانس در په ګوته کوي.

پسيف	بيلانس		اکټيف

بيلانس

مسلسل نمبر	د حساباتو نوم يا ليجر	د ليجرونو نمبر	مبالغ	
			پسيف	اکټيف

بيلانس

مسلسل نمبر	د حساباتو نوم يا ليجر	No / L	مبالغ	
			پسيف	**اکټيف**
1	ماشين آلات	5		1300000
2	تجهيزات	6		500000
3	امتعه	7		2100000
4	طلبات	8		180000
5	نقده	9		300000
6	ديون يا liabilities	10	1500000	
7	شخصي سرمايه	11	2880000	
مجموعه			4380000	4380000

د بيلانس ډولونه Natures of Balance

افتتاحيــه بيلانس (Beginning Balance): د حســاب له هغه صورت يــا statement څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبارت دی چې د کال په لومړیو کې د یوه شرکت مالي وضعېت روښانه کوي.

آزمایــشي بیلانس (Trail Balance): دا له هغو بیلانســونو څخه عبــارت دی چې د لیجر له حساب څخه را کښل شوی وي او ټول اسمي او واقعي حسابات په کې شامل وي.

لکه مخکې چې ور نه یادونه وشوه ازمایشي بیلانس یا trail balance په ژورنال یا (Journal) کې د معاملې له ثبت کېدلو او لیجر(Ledger) ته له لیږدول کېدلو وروســته ترتیب کیږي. دوهم ازمایــشي بیلانس لیجر ته د تعدیلي معاملاتو له لیږدېدلو وروســته ترتیب کیږي چې د (د تعدیل شوي ازمایشي بیلانس یا ....) په نامه یادیږي.

دریم ازمایشي بیلانس د حســابونو له تړل کیدلو وروسته ترتیب کیږی چې د حساباتو د پای د ازمایشي بیلانس په نامه یادیږي. دغه ازمایشــي بیلانس Loss Accountدprofit and یا د ګټې او ضرر حساب ته د کریډیټ او ډبټ حسابونو د انتقال ښودنه کوي.

د حساباتو د پای ازمایشي بیلانس یوازې د واقعي حساباتو یعنې د دارایي، دیون یا liabilities و او شخصي پانګې لرونکی وي.

اختتامیه بیلانس (Balance sheet)

د حســاب له هغه صورت یــا statement څخه عبارت دی چې د کال پــه پای کې په بیلابیلو ستونونو کې د ګټې او تاوان په توګه د یوه شرکت د مالي وضعې څرګندونه کوي.Balance sheet یا اختتامیه بیلانس ځینې وخت د یوه شرکت د مالي وضع د حساب په نامه هم یادیږي چې په یوه معینه دوره کې د یوه شرکت د دارایي یا ... او دیون یا liabilities سرمایه ســهم داران یا د شرکت د ونډه والو د پانګې او دیونو یا liabilitie ښودنه کوي.

Balance sheet پــه یوه شرکت کې د اچول شــوې پانګې، د هغــې د تمویل د منابعو، د قرض ورکونکو په مقابل کې د شرکت د ژمنو یا تعهداتو او شخصي پانګې په اړه مفصل معلومات ورکوي، نو په دې توګه ویلای شــو چې بیلانس شــیټ د راتلونکو نغدي جریاناتو یا Cash flow په اړه د وړاند وینې غوره وسیله ده.

د تجارت بیلانس یا (Balance of Trade)

د یوه هیواد د وارداتو د ارزښت د مجموعې په وړاندې د هغه د صادراتو د ارزښت د مجموعې له پرتلې یا مقایسې څخه عبارت دی . همدا شان د پولي ارزښت په بڼه د یوه هیواد تجارتي اموالو د وارداتو او صادراتو د مجموعي توپیر د تجارت د بیلانس یا Balance of Trade په نامه یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حسابي معاملاتو بيلانس يا Trading Accounts

دغه حساب د ناخالصې ګټې او ضرر د ترلاسه کيدلو په موخه ترتيب کيږي. د حسابي معاملاتو بيلانـــس يا trading account دوه برخې لري چې يــوه يې له ډبټ يا (debit) لوري او بله يې له کريډيټ يا (Credit) لوري څخه عبارت ده چې په ډبټ لوري کې يې د اخيستل شوې امتعې ټول معاملات او په کريډيټ لوري کې يې د پلورل شوې امتعې ټول معاملات درج کيږي.

که چيرته کريډيټ لورى تر ډبټ لوري زيات وي ، په دې صورت کې ناخالص مفاد او که چيرته ډبټ لورى تر کريډيټ لوري زيات وي نو ناخالص ضرر يا تاوان زيات دى.

د ګټې او ضرر بيلانس يا Profit and Loss Accounts

دغه ډول حساب د خالص مفاد يا خالص زيان د موندلو په موخه ترتيب کيږي او دوه ستونونه لري چې له کريډيټ او ډبټ څخه عبارت دي.

په ډبټ ستون کې د دورې ټول مستقيم مصارف يا لګښتونه او په کريډيټ ستون کې د دورې ټول مستقيم عوايد درج کيږي او له هغه وروسته غير مستقيم مفاد او عوايد درج کيږي.

کـــه چيرته ډبټ لورى تر کريډيټ لوري زيات وي، په دې صورت کې خالص ضرر او که چيرته کريډيټ لورى تر ډبټ لوري وي، په دې صورت کې خالص مفاد زيات وي.

د تجارت مثبت بيلانس Favorable Balance of Trade

کله چې په يوه معين وخت کې په مجموعي توګه د صادراتو پولي ارزښـــت د وارداتو تر پولي ارزښت زيات شي دغه حالت ته ديوه هيواد د خارجي تجارت مثبت يا مساعد بيلانس ويل کيږي.

د تجارت منفي بيلانس يا Passive Trade Balance

کله چې په يوه معين وخت کې په مجموعي توګه د وارداتو پولي ارزښـــت د صادراتو تر پولي ارزښت زيات شي دغه حالت ته ديوه هيواد د خارجي تجارت منفي يا نا مساعد بيلانس ويل کيږي.

د بيلانس دندې يا وظايف Funtions of Balance

معمولاً د بيلانس دندې په لاندې ډول خلاصه کولاى شو:

١- د موجودي يا stock لســـت خلاصه کول چې په هغه کې د شرکت ټوله شـــتمني او ديون يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

liabilities په خلصه توګه درج او ښودل کیږي.

۲- بیلانــس په یوه معین وخــت کې د شرکت د مالي وضعیت څرګندونه کوي چې ایا په شرکت کې سیالیت یا Leqidity شته اوکنه.

۳- د بیلانس پســیف طرف د دې ښــودنه کوي چې سرمایه ګذاري شوې پانګه له کومو منابعو څخه تر لاسه شوې او د بیلانس اکټیف طرف د نوموړې سر مایې د استعمال د صورت یا statement ډول روښانه کوي.

۴- بیلانــس د ټولې شــخصي او بهرنــۍ سرمایې په مقابل کې د موســسي یا شرکــت د دارایي څرګندونه او د هغوی دموازنې ښودنه کوي.

۵- بیلانس په لنډه توګه د موسسې یا شرکت د قرضونو او سرمایې په هکله معلومات وړاندې کوي.

۶- بیلانس د شرکت د راتلونکو تصامیمو په هکله مالي راپور چمتو کوي.

۷- آزمایشي بیلانس د لیجرونو له ټولو حسابونو څخه د هغه کریډیټ او ډېټ لوري ته د درج شویو ارقامو د لیږد یا انتقال بهیر کنټرولوي.

۸- بیلانس د شرکت د ګټې او ضرر حساب معلوموي.

۹- بیلانس په اســانه توګــه د دورې پای کې د موجودې امتعې تر عنــوان لاندې د لیجرونو له حساب څخه د باقي مانده موجودي راپور ورکوي.

د حساب معادله او بیلانسAccounting Equation and Balance

- حسابی معادله (Accounting Equation)
- د حسابي معادلې ثبت (Recording of Accounting Equation)

حسابي معادله: Accounting Equation: تر دغه عنوان لاندې د حسابي معادلې په اړه لنډه مطالعه کوو.

اســاسي حســابي معادله د مضأعف اندراج یا Double Entry System د اســاس په توګه ګڼل کیږي. دغه معادله د دې ښودنه کوي چې دارایي څه ډول تمویل کیږي.

Capital + Liabilities = Assets

دارائي = دیون + د مالک شخصي سرمایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حسابداري علم د لاندې حسابي معادلې په اساس استوار دي.

دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي (شخصی سرمايه)

پــه کار ده چــې دغه معادله د توازن پــه حالت کې قرار ولري او د همــدې دليل له مخې د حســابونو عصري سيســتم، د مضأعف اندراج يا Double Entry Stystmپه نامه ياديږي. دغه امر په دې مفهوم دی چې په حســابي اســنادو کې د هرې معاملې ثبت بايد په دوه اندراج يا Duble entryډول تــر سره شي، کــه يوازې پــه يوه ګوني درج کېدنه باندې بســنه وشي ممکن معادله غير متوازنه بڼه غوره کړي.

د معادلې درې برخې په لاندې ډول دي

Asset يــا دارايي: د شرکت لــه مالکيت څخه عبارت ده چې تجهيزات، د نغدي وجه يا Cash in hand، اجناس او تر لاسه کيدونکي حسابونه په کې شامل دي.

ديون يا Liability: عبارت له هغه څخه دي چې شرکت د قرض په ډول تر لاسه کړي وي لکه بانکي قرضه، او تاديه کيدونکي حسابونه.

د مالــک خالصــه درايي يا Net Asset: له هغه څه څخــه عبارت دی چې مالک يې د تصرف حق لري لکه سرمايه او تجارتي نفع.

اســاسي حســابي معامله د دفتر دارۍ د مضاعف اندراج سستم د مبنا په توګه پيژندل کيږي. دا معادله د دې ښــودنه کوي چې د دارايیو دحصول مصرف په څه ډول له دربيم کس څخه د قرض اخستلو او يا له خالصې و جوه (د څښتن دخالصه دارايي) څخه په استفادې سره تامين کيدی شي. د مثال په توګه يو شــاګرد يوه پايه کمپيوټر د ۹۴۵ افغانيو په بدل کې اخلي. دغه شــاګرد له خپل نږدې ملګري څخه ۵۰۰ افغانۍ قرض کوي او پاتې ۴۴۵ افغانۍ مبلغ د نيم وخته وظيفې له مدرک څخه تحصيل کوي. اوس نو د نوموړې دارايي ارزښت ۹۴۵ افغانۍ دی چې له دې جملې څخه ۵۰۰ افغانۍ يې قرضه ده، نو په دې توګه د هغه خالصه دارايي ۴۴۵ افغانۍ ده.

د حسابي معادلې تعريف Definition of Accounting Equation

اســاسي حســابي معادله د ثبت او مضاعف اندراج سيستم اســاس ګڼل کيږي. دغه معادله د دې ښــودنه کــوي چې دارايي څه ډول تمويــل کيږي، له دربيم کس څخه د قرض اخســتلو له درکه او يا ستاســو له شــخصي مصرف يا د ونډه والو له خالصې دارايي څخه د پرداخت يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

Payment لــه درکــه دی.

فورمول يې په لاندې ډول ليکلای شو:

Stock holder Eguity = Liability – Assets

دارايي - ديون = (د څښتن يا ونډه والو خالصه دارايي)

اوس نو معادله ښــيي چې د څښــتن ونډه د ديون يا liabilities له مدرکه د منفي دارايي له رقم سره برابر دی. تر کومه ځايه چې د يوه شرکت مالکين له ونډه والو څخه تشکيليږي، د مالک منفعت ته د څښتن خالصه دارايي يا Net Asset ويل کيږي.

هره حســابي معادله حداقل د معادلې يو عنصر متاثره کوي خو معادله د توازن په حالت کې قرار لري.

د بيلانس مفهوم

له هغه حسابي صورت يا statement څخه عبارت دی چې دارايي، ديون او د ونډه والو ملکيت پــه يوه معينه زماني مقطع کې منعکســوي. دغه درې کتګورۍ د پاڼکــه اچونکو لپاره د شرکت د دارايي، پورونو او مالکينو د ونډې په هکله يوه مفکوره يا ايډيا ورکوي.

لکه چې پوهيږئ، د بيلانس په پاڼه يا بيلانس شيټ کې لاندې فورمول تطبيق کيږي.

Capital +Liability = Assets

دارايي = ديوني + شخصي سرمايه

څنګه چې پورتنی توازن د تل لپاره صدق کوي، نو د حساب دغه صورت يا statement د تلې د بيلانس يا بيلانس (ترازو) په نامه ياديږي او د دې ښودنه کوي چې دارايي په کوم تناسب دپورونو او يا ملکيت (شخصي سرمايې) له لارې تمويليږي.

د بيلانس د پاڼې يا بيلانس شيټ جوړښت

دا د مالي حســابونو تر ټولــو مهم صورت يا statement ګڼل کيــږي، په داسې حال کې چې د عوايدو صورت يا statement په يوه معينه دوره کې د تر لاسه شوي مفاد او عوايدو ښودنه کوي، د بيلانس پاڼه په يوه معينه زماني مقطع کې د يوه شرکت د مالي وضعې څرګندونه کوي. د حساب دغه صورت د حسابونو له ټولو صورتونو سره د شرکت د مالي مسايلو روښانه انځور وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلانس د پاڼې یا Balace Sheet شکل او جوړښت

د ( ) کال لپاره د بیلانس پاڼه

د حساباتو نوم	فرعي حسابونه	مجموعي حسابونه
دارائي یا Asset: جاري دارائي یا Current Asset نغدي دارائي یا Liquid Asset بانکی دارائي طلبات یا (تر لاسه کیدونکي حسابونه) تر لاسه کیدونکي بیلونه یا Bills د گدام زیرمه یا ذخایر گدام (موجودي)		
د جاري دارایي مجموعه		
ثابتې دارایي یا fixed Asset تجهیزات او فرنیچر دستګاګاني او ماشین آلات عمارات (تعمیرات) ځمکه		
د ثابتي دارایي مجموعه		
د ثابتی او جاري دارایي مجموعه		
دیون یا liabilities:		
لنډ مهاله یا جاري قرضونه (د تادیې وړ حسابونه) د تادیې وړ بیلونه یا Bills Payable بانکي پورونه یا دیون یا liabilities		
د لنډ مهاله پورونو مجموعه		
شخصی سرمایه (د متصدي سرمایه) اوږد مهاله قروض خالص مفاد		
د ثابتو یا اوږد مهاله پورونه مجموعه		
د دیون پورونو او سرمایې مجموعه		

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلانس د پاڼې یا Balance Seet د ترتیب موخه

د بیلانس شیټ له ترتیب څخه اصلي موخه د مالي دورې د پای په یوه معینه زماني مقطع کې د یوه شرکت د مالي وضعیت له روښانه کولو څخه عبارت ده.

د بیلانس شیټ دندې

د بیلانس شیټ دندې په دریو برخو وېشل شوېدي:

۱- د بیلانس شیټ عمومي دندې.

۲- د بیلانس شیټ اساسي دندې.

۳- د بیلانس شیټ خصوصي دندې.

د بیلانس شیټ عمومي دندې

د بیلانس شیټ عمومي دندې په لنډ ډول خلاصه کېږي:

الف- د اقتصادي معلوماتو وړاندې کول: بیلانس شیټ دنده لري تر څو د مشخصو معیارونو او سنجش په واسطه د یوه شرکت مالي وضعه توضیح او تشریح کړي.

ب- د اقتصادي پایلو تثبیت: د یوه بیلانس شیټ په ارقامو کې د یوه شرکت فعالیتونه منعکس کېږي.

ج- د یوه شرکت اقتصادي مراقبت او کنټرول: په بیلانس شیټ کې درج شوي ارقام او د هغوی تحلیل او شننه د یوه شرکت مالي وضعه کنټرولوي.

د- حســاب ورکول: د بیلانس شــیټ تر ټولو مهمه دنده له حساب ورکولو څخه عبارت ده چې پورتنۍ درې واړه دندې په بر کې نیسي. دولت، دائنین یا Creditors، ونډه وال یا Share Holders او د شرکت څښتنان د بېلابېلو لاملونو له کبله د حساب ورکولو له دندې سره دلچسپي لري.

د بیلانس شیټ اساسي دندې.

دغه دندې په لانډې ډول توضیح کېږي:

الف-د مفاد تثبیت او د سرمایې ساتنه: په دې معنا چې له یوه لوري کلنۍ پایله په ډاګه کوي او له بل لوري د بیلانس شــیټ د دارایي طر ف د شرکت د سرمایې ښــودنه کوي چې د سرمایې د ساتنې معنا ورکوي.

ب- د دارایي تثبیت او د هغې د جوړښــت څرګندول: د یوه بیلانس شــیټ په واسطه د شرکت

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارايي شـــودل کيږي او ور سره جوخت د دارايي جوړښـــت معرفي کوي، يعنې بيلانس شـــيټ د دې ښودنه کوي چې د يوه شرکت د دارايي مجموعه څومره ده، له کومو اجزاؤ څخه ترکيب شوی ده؟ د سيارې او ثابتې دارايي تناسب څه ډول دی او د دارايي له مجموعي سره د هر قلم اړيکه څه ډول ده.

ج- د سرمايې د جوړښـــت توضيح: د يوه شرکت بيلانس شـــيټ د دې ښودنه کوي چې د شرکت سرمايه له کومو اجزاؤو څخه ترکيب شـــويده او د شـــخصي او غير شـــخصي سرمايې تر منځ اړيکې څه ډول دي.

د- د سرمايه ګذاري او د هغې د تمويل توزيع: بيلانس شـــيټ د دې ښـــودنه کوي چې د بيلانس شـــيټ په پســـيف لوري کې درج شوې سرمايه په کومو اقلامو کې سرمايه ګذاري شوی ده او تمويل يې له کومو منابعو څخه تامين شوی ده.

هـ- د شرکت د سياليت وضعه: بيلانس شيټ د شرکت د سياليت د وضعې يا Lequidity status پـــه برخه کې معلومات وړاندي کوي چې په مرســـته يـــې دا معلوميږي چې ايا شرکت له مالي پلوه سياليت يا Lequidity لري او کنه؟

د بيلانس شيټ خصوصي دندې

د بيلانس شيټ خصوصي دندې په لاندې ډول دي:

الف-د پايلې سنجش يا ارزونه: چې د شرکت د اقتصاديت د معيار په توګه خورا اهميت لري.

ب- د پلور سنجش: د پلور د ارزونې په اساس څرګنديږي چې د خالص او غير خالص پلور تر منځ څه توپير شته او د پلور د طلباتو ونډه څومره ده.

ج- د مفاد او د هغه د توزيع سنجش: بيلانس د دې ښودنه کوي چې په ونډه والو باندی مفاد د کوم ميتود له لارې وېشل کيږي او د هغه د محاسبې طرز څه ډول دی.

د- دځـــاني تمويـــل د مفاد ارزونه: د هغه مفاد ارزونه چې د زياتې اســـتفادې په موخه په يوه شرکت کې پاتې کيږي د ځاني تمويل د مفاد په نامه ياديږي.

د لومړي څپرکي لنډيز

۱.تحليل يا nalysis: له جزياتو سره جوخت د موضوعاتو له بررسي څخه عبارت ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.بیلانسalance : د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د یوه شرکت مالي وضع په یوه معینه زماني مقطع کې منعکس کوي.

۳. **افتتاحیه بیلانس:** د حســاب له هغه صورت یــا statement څخه عبارت دی چې د شرکت مالي وضعه د کال په پیل کې واضح کوي.

۴. **آزمایشــی بیلانــس:** له هغه بیلانس څخه عبارت دی چې له لیجرونو څخه ایســتل شــوي بیلانسونه له ټولو اسمي او واقعي حسابونو سره په کې شامل وي.

۵.اختتامیه بیلانس: له هغه حســابي صورت یا statement څخه عبارت دی چې د کال په پای کې د شرکت مالي وضعه بیانوي.

۶.د تجــارت بیلانس: د یوه هیواد د ټولو صادراتو په پرتله د هغه دوارداتو له مقایســې څخه عبارت دی.

۷.د حســابي معاملاتو بیلانس: د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د ناخالصې ګټې او ضرر د تر لاسه کېدلو په موخه تر تیب کیږي.

۸.د ګټــې او ضرر بیلانس: د حســاب له هغه صورت یــا statement څخه عبارت دی چې د خالصې ګټې او ضرر د معلومیدلو په موخه ترتیب کیږي

۹.د بیلانس د دندو دسته بندي:

الف- د بیلانس عموي دندې.

ب-د بیلانس اساسي دندې.

ج- د بیلانس خصوصي دندې.

۱۰. د **بیلانس عمومي دندې:**

الف- د اقتصادي معلوماتو وړاندې کول.

ب- د اقتصادي پایلې تثبیت.

ج- د شرکت اقتصادي کنټرول او مراقبت.

د- حسابدهي یا حساب ورکونه.

۱۱. د بیلانس اساسي دندې:

الف-د مفاد تثبیت او د سرمایې ساتنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- د دارایي تثبیت او د هغې د جوړښت په هکله د معلوماتو وړاندې کول.

ج- د سرمایې د جوړښت په هکله د معلوماتو وړاندې کول.

د- د سرمایه ګذاري توزیع او د هغوی تحویل.

و- د شرکت د سیالیت وضعه.

۱۲. د بیلانس خصوصي دندې:

الف- د پایلې سنجش یا ارزونه.

ب- د پلور ارزونه یا سنجش.

ج- د مفاد ارزونه او د توزیع وړتیا.

د- د مفاد سنجش او ځاني تمویل.

د لومړي څپرکي پوښتنې

۱- د بیلانس تحلیل تعریف کړئ؟
۲- د بیلانس د ډولونو نومونه واخلئ؟
۳- افتتاحیه بیلانس څه شی دی؟
۴- بیلانس د لغت او اصطلاح له مخې تعریف کړئ؟
۵- د ازمایشي بیلانس په هکله معلومات ورکړئ؟
۶- تجارتي بیلانس څه شی دی؟
۷- د ګټې او ضرر بیلانس د کومې موخې لپاره ترتیب کیږي؟
۸- د حسابي معاملاتو د بیلانس په هکله معلومات ورکړئ؟
۹- تجارتي بیلانس څه وخت زیات او کوم وخت صفر کیږي؟
۱۰- د محاسبې اساسي معادله ولیکئ؟
۱۱- د بیلانس شیټ یا بیلانس د ورقې مفهوم څه شی دی؟
۱۲- د بیلانس شیټ دندې په څو برخو وېشل شوېدي؟
۱۳- د بیلانس شیټ د اساسي دندو نومونه واخلئ؟
۱۴- د بیلانس شیټ د عمومي دندو نومونه واخلئ؟
۱۵- د بیلانس شیټ د خصوصي دندو نومونه واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د بیلانس د اقلامو تصنیف او قیمت ګذاري

ټولیزه موخه:

په عمل کې د بیلانس د اقلامو د تصنیف او قیمت ګذاري وړتیا لرل.

د زده کــړې موخــې: د دې فصل په پای کې له محصلینو څخه ټمــه کیږی چې د لاندې مواردو په هکله معلومات ولري.

- د دارایي د تصنیف ډول.
- سیاله دارایي.
- ثابته دارایي.
- دیون یا liabilities.
- د شرکت د مالیکینو ملکیت.
- د بیلانس شیټ یا د بیلانس د پاڼې ترتیب کول.
- د بیلانس د اقلامو قیمت ګذاري.

د دارایي د تصنیف ډولونه

معمولاً د شرکتونو د بیلانس په پاڼه یا بیلانس شــیټ کې ســیاله شــتمني او ثابته شتمني سره توپیر لري. ســیاله شتمني له هغو پیسو او هغې شــتمنۍ څخه عبارت ده چې په نزدې راتلونکې کې یې د پلور هیله شتون ولري او یا له هغې شتمنۍ څخه عبارت ده چې د یوه کال یا د شرکت

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوی مالي دورې په اوږدو کې په پیسو باندې د بدلېدلو شونتیا ولري.

هغه شتمني چې د سیالې یا نرمې شتمني په جمله کې نه تصنیف کیږي، له غیر سیالې شتمني څخه عبارت ده چې اوږد مهاله یا ثابته شتمني هم ورته ویل کیږي. دغه ډول دارایي یا شتمني د بیلانس د ورقې یا بیلانس شـیټ په بله کتګوري کې تصنیف کیږي چې له سرمایه ګذاري، ځمکې، تعمیراتو، ماشین آلاتو او تجهیزاتو او غیر محسوسې یا(نامرئي) شتمني څخه عبارت ده.

شرکتونه تل هڅه کوي چې د بیلانس په پاڼه کې خپله شتمني یا دارایي په داسې ډول تصنیف کـړي، تـر څو د شرکت مالي موقف ته د نـورو توجه را جلب کاندي او د شرکـت د مدیره ډلې یا تصمیم نیوونکو لپاره اړین معلومات په غوره توګه وړاندي کړای شي.

زیاتره شرکتونه خپله شـتمني یا دارایي د هغوی د سـیالیت د درجې له مخې په بیلانس شیټ کې درج کوي. ځینې نور شرکتونه په لومړۍ مرحله کې ثابته شـتمني او له هغه وروسـته سیاله یا نرمه شـتمني دسته بندي کوي څکه شـونې ده چې دغه شتمني د شرکت په اساسي فعالیتونو کې مهم رول ولري.

د زماني طول له مخې د شرکت سیاله او غیر سیاله دارایي د شرکت د اساسي فعالیت د اهمیت له نظره یو تر بله توپیر لري چې دشرکت شنونکي او پرېکړه کوونکي د شرکت د فعالیت له مخې تري استفاده کوي.

د لانـدې ګڼـې په اوږدو کې هغه ټول اقلام په ځانګـړي ډول مطالعه کیږی چې د بیلانس په پاڼه کې تصنیف کیږي.

۱. سیاله شتمني یا Lequid asset:

معمولاً د شرکت سـیاله یا نرمه شـتمني په شرکت کې د اوږدې مودې لپاره نه ساتل کیږي، په دې معنا چې نغدي پیسـې همیشـه په مصرف رسـیږي، طلب حصول کیږي، د ګدام زیرمې پلورل کیږي او نوره ټوله سیاله شتمني د اړتیا او ضرورت له مخې په مصرف رسیږي.

الـف- نغـدي پیسـې او د هغو معادل: په شرکت کې شـته نغدي پیسـې ، د بانک په جاري حسـابونو کې امانات او ګران بیه اسـناد چې په ګړندۍ توګه په نغدو پیسو باندې د بدلیدلو وړتیا لري، په ورته کټګوري کې شـامليږي. لکه څنګه چې پوهیږو په شرکت کې نغدي پیسـې په نږدې راتلونکـې کې د قرضونو د مجرایني پـه توګه کارول کیدی شي، خو باید په یاد ولرو چې په شرکت کې تر اړتیا د زیاتو نغدو پیسـو سـاتل د دې څرګندونه کوي چې ګواکې شرکت نشـوای کولای په موثره توګه نغدي پیسې په کوم مولد یا ګټور کار باندې و ګماري.

ب-د پلور وړ ګران بیه اسناد: د ونډې په اسنادو کې لنډ مهاله پانګه اچونه، د قرضې اسناد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور ډول ګران بيه اسـناد چې په بازار کې د ارزښـت لرونکی وي او په لنډ وخت کې په بازار کې د معين قميت په مقابل کې د پلور وړتيا ولري، په ورته کټګوري کې شامليږي.

په ورته ډول شـتمني يـا دارايي کې سرمايه ګذاري په دې موخه تـر سره کيږي تر څو له يوه لوري د قرضونو د مجرايني په ډول نغذو پيسـو ته د اړتيا په صورت کې ژر وپلورل شي او له بله پلوه شرکت له دغه درکه يوه اندازه مفاد هم تر لاسـه کړي، نو په دې اساس په ورته ډول شتمنۍ کې پانګه اچونه د نغدو پيسـو د سـاتلو په پرتله معقوله او ګټوره ګڼل کيږي، خو بايد په ياد ولرو چـې ورتـه پانګه اچونه هم بايد د اړتيا تر کچې زياته نه وي ځکه کومه فايده چې له ورته پانګې اچونې څخه تر لاسه کيږي، چندان اهميت نه لري.

ج- **حصول کيدونکي حسابات:** هغه مبالغ چې د شرکت په مشتريانو باندې د قرضوي پلور له درکه پاتې او غوښتل کيږي او په نژدې راتلونکي کې تر لاسه کيږي، په ورته کټګوري کې شامليږي. دغـه طلبات سره له دې چې ذاتاً نغدي پيسـې ندي، خـو کله چې حصول کيږي نو په نغدي توګه تحقق مومي. پورګنی خرڅلاو يا د فروش طلبات شرکت ته هيڅ ډول ګټه نشي ور په برخه کولای او نه له دغه مدرک څخه شرکت ته کومه ربحه يا سود راوړل کيږي، خو د شرکت د چارو د سمبالښت يا پر مخ وړلو او ورځنيو اړتياؤ درفع کولو لپاره ورته پلور هم ضروري ګڼل کيږي.

کـه چيرته د دغـه ډول خرڅلاو کچه تر خپل بريد زياته شي ، د دې ښـودنه کوي چې ګواکي شرکت د کمزوري کريډيټي سياسـت او منجمنټ يا مديريت لرونکی دی او د طلباتو د حصول په برخه کې ممکن له يو لړ ستونزو سره مخ شي.

د- **د ګدام زېرمې:** د ګدام زيرمې د شرکت له هغې تجارتي امتعې يا توليداتو څخه عبارت دي چې دشرکت په مشـتريانو باندې د متداوم پلور په موخه ايښودل کيږي. هغه پانګه چې د ګدام د زيرمې د برابرولو لپاره کارول کيږي، په راکد حالت کې قرار لري او شرکت ته کومه مستقيمه ګټه نه ور په برخه کوي. البته دغه حالت تر هغه وخته دوام کوي تر څو چې زيرمه شوي شيان پلورل کيږي او په نغدو پيسـو باندې بدليږي. له همدې کبله شرکتونه هڅه کوي تر څو د زيرمې کچه د اړتيا تر کچې زياته نکړي، د زياتوالي په صورت کې داسې انګيرل کيږي چې يا خو د ګدام په برخه کې د شرکت مديريت يا منجمنټ کمزوری دی او يا د شرکت شـيان يا توليدات نه پلورل کيږي او له اوږدې مودې را هسي پخوانۍ پانګه په راکده توګه په ګدام کې پاتې شوېده.

هـ - **مخکې ورکړل شـوی مخارج:** په دې لړ کې هغه مخارج شامل دي چې د شرکت د تجارتي او توليدي فعاليت په موخه له وړاندې ورکول شـوي وي لکه د بيمې يا insurance مخارج، کرايه او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ثابته شتمني یا دارايي:

الــف- سرمایــه ګذاري: د ونډې د اســنادو، اوږد مهاله قرضو د اســنادو او د دولت له لوري د صادریدونکو ګران بیه اســنادو په څیر په اوږد مهاله اسنادو ، ځمکي او عمارتونو کې پانګه اچونه په ورته کټګوري کې شاملیږي. دغه ډول سرمایه ګذاري د اوږده مهال لپاره په شرکت یا تصدۍ کې خدمت کوي او شرکت یې په نژدې راتلونکې کې د دوهم ځل پلورنیت نلري .

د شرکــت رهبري باید د ورته ډول سرمایه ګــذاري په برخه کې له خورا دقت څخه کار واخلي، ځکــه د اړتیــا په وخت کې په نغدو پیســو باندې د ورته پانګې بدلول کوم اســان کار نه دي. یاد شوي اقلام د اړتیا په وخت کې په بازار کې په خورا کم یا نازل قیمت سره پلورل کیږي. غیر سیاله شــتمني یا دارايي د یوه شرکت نغدې جریانات تر تاثیر لاندې راولي، برخلاف په ځمکه او عمارت کې پانګه لویدنه یا (RealEstates) د دې باعث ګرځي چې نغدې مبالغ د شرکت د ټکس یا مالیې د تادیې له مخارجو څخه وباسي.

ب- ځمکه او عمارات، مشینري او تجهیزات: یو شمیر شرکتونه د اوږد مهالې شتمني یا دارايي یوه برخه د شرکت د فعالیتونو د پروســې لپاره په کار اچوي چې د ثابتې شــتمني یا fixed asset پــه نامه هم یادیږي. شرکتونه هیله لري تر څو له ورته شــتمني څخه پــه راتلونکو کلونو کې ګټه تر لاســه کړي. ورته ډول شــتمني د ثابتې محسوسې دارايي یا tangable fixed asset په نامه هم یــادوي او یــوازې هغه اقلام په بر کې نیسي چې د شرکت د تجارتي یا تولیدي فعالیت په برخه کې ترې اســتفاده کیږي. له ورته پخوانۍ سرمایه ګــذاري سره د سرمایه ګذاري په دغه کټګوري کې د شــاملې ځمکې او عماراتو توپیر دا دی چې د راتلونکی استفادې لپاره خریداري کیږي او د شرکت پــه تولیــدي او تجارتي فعالیت کې هیڅ ډول رول او نقش نلــري ، په داسې حال کې چې د (b) په کټګوري کې شامله ځمکه او عمارات د شرکت په تولیدي او تجارتي فعالیت کې رغنده رول لري.

دغه شــتمني د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې ســاتل کیږي او شرکــت یې په راتلونکي کې د پلــور نیت نلري. شرکت تل نیت لري چې د شــیانو او خدمتونــو د پلور له درکه د نغدي مبالغو جریانات تشکیل کړي، نه د ورته شتمني د پلور له درکه.

ج- غیر محسوسه یا (نامریې) شتمني(۱): نامریې شتمني له غیر سیالې شتمنۍ څخه عبارت ده چــې فزیکي شــتون نلري خــو د سرمایه ګذاري په کټګــوري کې طبقه بندي کیــږي او د غیر محسوســې شــتمني په نامه یادیږي. دغه ډول دارايي اصلاً له یوه لړ مسایلو سره په تړاو د شرکت له حقوقو څخه عبارت دي چې په لاندې ډول وېشل کیږي.

ج۱- د اخــتراع حق: د انحصاري تملک د احتوا له هغه حق څخه عبارت دی چې د دولت، یوه شرکت یا ســازمان له لوري ورکول کیږي. په هغــو هیوادونو کې چې سرمایه داري نظام لري، ورته حق یې معمولاً ۲۰ کلونه په بر کې نیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج۲- د چــاپ حــق: دا یو انحصاري حق دی چې دولت یې یوه شــخص یا موسســې ته د څو کلونو لپاره اعطأ کوي او له مخې یې هغه شخص یا موسسه حق لري تر څو د کتاب، نقشې، رسم، جدول، عکس د موسیقي د کمپوز او داسې نورو په څیر یو ادبي ، عملي او یا صنعتي او هنري اثر له سره په نوي توګه تولید کاندي.

ج۳- تجارتي نوم او تجارتي مارک یا نښه: دا د هغه سمبول نوم دی چې یوه شرکت، یوه تولید او یا یوه خدمت ته ورکول کیږي. تجارتي نوم معمولاً د یوه شرکت د تشــخیص او معرفي کیدلو په موخه استعمالیږي او تجارتي نښه یا سمبول یا مارک د شرکت د تولیداتو په مخ باندې نصب یا نقش کیږي چې دشرکت په اشتهاراتو او مکاتیبو کې هم استعمالیږي.

ج۴- ځانګړی امتیاز: دا یو ځانګړی حق او امتیاز دی چې د یوې کمپنۍ یا یوه شرکت له لوري اشــخاصو او نورو شرکتونو تــه د پلور د نمایندګیو په توګه ورکول کیــږي. دغه حق معمولاً په یوه ځانګړې ساحه کې ورکول کیږي.

ج۵- لایســنس یا جوازنامه: دا هغه حق دی چې د فعالیتونو د تر سره کولو لپاره اشــخاصو او شرکتونو ته ورکول کیږي دمثال په توګه د درمل پلورلو اجازه لیک او داســې نور. باید یادونه وشي چې غیر مرئې شــتمني یوازې هغه مهال په حسابونو کې ثبت کیږی چې اخیستل شوي وي . دغه شتمني د ثابتې شتمنۍ په څیر هغه ډول استهلاک کیږی لکه مفاد چې ورنه حاصلیږي.

د زمانې په اوږدو کې له هغوی څخه اســتفاده کول د هغوی له مصرف سره پرتله کیږي او په تدریجي توګه یې استهلاک سنجول کیږي، خو باید وویل شي چې د ثابتې شتمنۍ د استهلاک لپاره د (Depreciation) او د غیر مرئې شتمنۍ د استهلاک لپاره د (Amortization) له اصطلاحاتو څخه اســتفاده کیږي. درج اوثبت یې کټ مټ لکه دثابتې شــتمنۍ په څیر تر سره کیږي، یوازینی توپیر په کې دا دی چې (Amortization) په مستقیمه توګه له شتمني څخه کمیږی یعني د استهلاک د ثبت په موخه له دغې شــتمني څخه د شــتمنۍ د ارزښت د مصحح په توګه استفاده نه کیږي ، په دې معنا چې د ورته ډول شــتمنۍ د اســتهلاک ثبت د تل لپاره په خالصه توګه یعنې د بیلانس په پاڼه کې یې د استهلاک د مبالغو له وضع کیدلو وروسته راپور ورکول کیږي.

دیوه شرکت د مالي حســاباتو د صورت یا statement شــنونکي او علاقمندان د ورته دارایي د ارزښت د تعین لپاره معمولاً زیاتو معلوماتو ته اړتیا لري.

۳. پورونه:

پورونه یا liabilities د شرکت له هغو ژمنو او تعهداتو څخه عبارت دي چې باید په راتلونکي کې یې بېرته مجرا یا ورکړي. د پورونو یا liabilities او د هغوی د مجرابنې دوخت او ډولونو په اړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومات ، شــنونکو او مدیره ډلې ته وړتیا وربخښــي تر څو له یوه لوري و پوهیږي چې د شرکت چارې تر کومه بریده د قرضونو یا liabilities له درکه تمویل کیدی شــي او له بله لوري دشرکت د بېرتــه ورکولــو یا مجراینې وړتیا درک کړای شي او د شرکت د فعالیتونو په ترڅ کې نورو ته د قرض ورکولو د وړتیا په اړه پرېکړه وکړای شي.

د ونډې د اسنادو د نشر په واسطه کولی شو تمویلي منابع تر لاسه کړو، ځکه د شرکت د اړتیاوو د رفع کولو لپاره د قرض اخســتلو له درکه تر لاســه کیدونکي مالي امکانات زیات خطر یا ریســک لري ځکه اخیســتل شــوی قرضونه په یوه معینه نیټه بیرته ادا کیږي . خو له دې سره سره دیون یا liabilities بیا هم د شرکت د چارو د تمویل لپاره خورا مهمه سرچینه ګڼل کیږي.

هغه شــتمني چې د دین یا پور په توګه پیرل کیږي باید شرکت ته کافي مفاد ور په برخه کړي تر څو وکړای شي له یوه لوري اصلي قرضه بیرته ادا کړای شي او له بله لوري یې ربحه یا ســود هم تادیه کړای شي او ضمناً د شرکت د مالکینو لپاره یوه فایده را منځته کړي.

د پور یا liabilities او د هغوی د تصنیف ډول

د تاریــخ په اســاس دیون، د هغــو سر رسي ته د بیلانس پــه پاڼه کې، البته پــه تخمیني ډول درجیږي. دیون یا liabilities په دوو اساسي کتګوریو باندی وېشل کیږی چې له لنډ مهاله او اوږد مهالــه قرضونــو څخه عبارت دي. په لنډ مهاله قرضونو کې هغه دیون یا liabilities تصنیف بندي کیــږی چــې د بیرته ادا کیدلو وخت یې تر یوه کال زیات نه وي خــو اوږد مهاله قرضونه له هغو قرضونو څخه عبارت دي چې د بېرته ورکولویا مجراینې وخت یې تریوه کال زیات وي.

الف – ســیال قرضونه د سیالې شــتمنۍ په څیر د شرکت د ورځنیو فعالیتونو په ترڅ کې تغیر کوي، په دې معنا چې شرکت شــیان او خدمتونه په پور اخلي او د تادیې وړ حســابونه زیاتیږی او شرکت یې له لنډې مودې وروسته تادیه کوي.

د یوه شرکت یا ســازمان د ســیالو دیونو یا liabilities له لړ څخه یو هم د کارکونکو مزد دی چې د کارګرانو د تولیدي یا خدماتي کار په بدل کې له څو ورځو یا اونیو وروسته ورکول کیږي. په دې توګه هر کله چې د سیالو قرضونو یو ډول ورکول کیږي، په ځای یې په متداوله توګه نور ورته دیون یا پورونه را منځته کیږي.

د ســیالو قرضونو یوه برخه د نغدي پیســو له لارې چې دشرکت د جاري فعالیتونو له درکه تر لاسه کیږي ، تادیه کیږي ، لکه د تادیې وړ حسابونه یا طلبات او لنډ مهاله تادیه کیدونکي نوټونه. دغــه ډول اقــلام د تجارتی اقلامو په نامه یادیږي چــې د شرکت لپاره د ګدام د زخیرو او نورو ټول اقلامو د پیر له درکه پور ورکوونکو ته ورکول کیدونکي تادیات په بر کې نیسي چې د شرکت نورمال فعالیتونه انعکاس کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سـیالې شـتمنۍ یو بل ډول له مصحیح اقلامو یا (Accrued Liability) یا (نا تصفیه شوي اقـلام یا د تعلیـق په حالت کې اقلامو) څخه عبارت دي. دغـه ډول قرضونه په هغو مخارجو کې شـامل دي چـې په جـاري دورې پورې تړاو لري. خو د بیلانس شـیټ د ترتیب تر ورځې پورې نه وي تادیه شـوي، لکه د ربحې مخارج، د کرایې مخارج او داسـې نور. یـو بل قلم چې د current liabilities یا جاري پورونو په جمله کې تصنیف کیږي له عواید غیر څخه عبارت دي.

دغه عواید د هغو عوایدو له لړ څخه دي چې مخکې د خدمتي اجرا او یا تولیدي عرضې لپاره په پیشکي ډول اخستل کیږي . که څه هم شرکت د ورته تعهداتو د تر سره کیدلو لپاره په راتلونکي وخت کې د نغدي تادیې مکلفیت لري، خو د شیانو تهیه او یا د تعهد شویو خدماتو عرضه ممکن پـه راتلونکې کې نغدي مبالغ ایجاب کړي چې په مقابل کې یې شرکت ته هیڅ ډول نغدي جریان صورت نه نیسي. په ورته حالاتو کې باید ورته ستر مبالغ په بیلانس شیت کې پیش بیني شي.

ځینې وخت په بیلانس شـیټ کې د ټولو سـیالو قرضونو په نامه یـو بل قلم درج کیږي، چې معمولاً په مستقیمه توګه د شرکت د تادیې مکلفیت په ډاګه کوي.

ب- اوږد مهاله دیون یا Old-standingliabilities: لکه مخکې چې هم ورنه یادونه وشـوه د ورته قرضونو د مجراینې نیټه تر یوه کال یا یوې مالي دورې پورې نه رسـیږي. دغه ډول دیون یا liabilities د سـیالي شتمني له درکه نه ورکول کیږي، بلکې د نورو شتمنیو له درکه تضمین کیږي. د یوه شرکت د بیلانس په پاڼه کې د قرضونو د بېلابېلو ډولونو راپور ورکول کیږي خو تر ټولو مهم او معمول هغه یې په لاندې ډول دي:

د تادیې وړ نوټونه

چې متنوع رسمي او تحریري قرضوي اسناد په بر کې نیسي.

د قرضې اسناد

له یو ډول تادیه کیدونکي عام نوټ څخه عبارت دی چې د موافقتنامې د عقد له مخې زیات رسمیت او اعتبار لري.

شرکتونـه په خپل بیلانس شـیت کې د اوږد مهاله قرضونو په توګه د یـو لړ نورو اقلامو راپور هــم ورکوي چې د کارمندانو د تقاعد لــه حقوقو او د روغتیا د بیمې په توګه ټول امتیازات چې د متقاعدو کارکونکو لپاره د خدمت په ډول تر سره کیږي، په بر کې نیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرکت د مالکینو ملکیت

دغه قلم د شرکت په شتمنۍ کې د شرکت د مالکینو د سرمایه گذاري پولي ارزښت روښانه کوي چې په مجموعي توګه دشرکت د مالکینو سرمایه گذاري او هغوی ته نا توزیع شوي مفاد احتوا کوي. دغه مبالغ ضمناً د شرکت په شتمني باندې دشرکت د مالکینو د ادعا څرگندونه هم کوي.

کله کله دغه مبالغ د شرکت د شتمنیو د باقې مانده ارزښت په نامه هم یادیږي ، ځکه کومه دارایي چې د شرکت د دیونو یا له تصفیې وروسته باقي پاته کیږي د شرکت په مالکینو پورې تعلق نیسي. دغه قلم د بیلانس د شنونکو لپاره اقلام خورا اهمیت لري، ځکه له یوه لوري د شرکت د اجراتو په وړاندي د شرکت د مالکینو د مسؤلیت او ژمنې یا تعهد څرگندونه کوي او له بله پلوه هرشرکت مکلفیت لري تر څو د یوې مالي دورې لپاره د شرکت د ټولو مالي حسابونو د صورت تر څنگ د شرکت د مالکینو د ملکیت د تغیراتو راپور ورکړي. په سهامي شرکتونو کې د حساب دغه صورت د ونډه والو د ملکیت او نا توزیع شوي مفاد په نامه هم یادیږي. په ورته شرکتونو کې د ونډه والو ملکیت له دوو برخو څخه تشکیل شوی وي چې هر یو یې د سرمایې له ونډې او ناتوزیع شوي مفاد څخه عبارت دي.

د سرمایې ونډه د اسهامو له سرمایې یا Capital stock څخه عبارت دی. په دا ډول شرکتونو کې ملکیت د شرکت د اسهامو یا ونډو د مستقیم پیر له درکه تثبیت کیږي.

معمولاً ستر سهامي شرکتونه د ونډو دوه ډوله اسناد نشر کوي:

۱. امتیازي اسهام: د ونډو دغه ډول اسناد د شرکت د مالکینو لپاره د زیاتو امتیازاتو لرونکي وي، لکه د شرکت په مفاد کې لمړنې امتیازات یا د devident لوړ نرخ او داسې نور.

۲- عادي اسهام (۲): د ورته ونډو لرونکي اشخاص د شرکت په مفاد کې وروستی حق لري، په دې معنا چې د شرکت مفاد په لومړي سر کې امتیازي ونډه والو ته توزیع کیږی او کومه برخه چې له هغوی څخه پاتې شي ، په عادي ونډه والو باندې وېشل کیږي، خو د شرکت د چارو په برخه کې امتیازي او عادي ونډه وال یا Share Holdersد یو ډول حقوقو ادعا کولای شي.

نا وېشل شوی مفاد

د شرکت په اختتامیه بیلانس کې د نا وېشل شوي مفاد په توگه وړاندې شوی رقم له هغه مفاد څخه عبارت دی چې په متمادي ډول له څو کلونو راهیسي ثابت پاتې وي او د شرکت په مالکینو باندې نه وي وېشل شوی.

د ورته قلم په اړه راپور ورکول د شرکت د داخلي تصمیم نیونکو لپاره خورا اهمیت لري، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبالغ د دې څرګندونه کوي چې شرکت تر کومه بریده وړتیا لري، تر څو د شرکت ګټور فعالیتونه او نموېي چارې تمویل کړي.

د بیلانس د اقلامو قیمت ګذاري

د بیلانـــس د اقلامو او د هغوی د تصنیف د طرز په هکله معلومات لرل لومړنی مهم قدم دی چې تصمیم نیونکو ته ځواک ورکوي تر څو د یوه شرکت د بیلانس د شـــنې په برخه کې له ورته محاسبوي معلوماتو څخه استفاده وکړي.

په ورته بهیر کې دوهم مهم قدم د اقلامو له ارزښـــت ګذاری او هغه ادراک څخه عبارت دی چې د دغو اقلامو په مقابل کې د لیکل شـــویو مبالغو مفهوم په ډاګه کوي. د یوه شرکت د بیلانس د اقلامو د قیمت ګذاري او ټولو محاســباتو لپاره بیلابیل میتودونه شـــتون لري چې په لاندې توګه تشریح کیږي:

۱. اصلي قیمت یا Basic Price (۱): د دغه میتودپه اســاس شتمني او دیون د هغوی د اصلي قیمت له مخې یعنې د دارایي د تشکیل یا د پورونو د اخیستلو د وخت په حساب قیمت ګذاري کیږي.

هغــه اقلام چې د دغه میتود په اســاس قیمت ګذاري کیږي لــه: ځمکې څخه عبارت دی. که څه هم دغه میتود د بیلانس د اقلامو د قیمت ګذاري له غوره میتودونو څخه شــمېرل کیږی، خو بیا هم د شرکت د قرضونو او ونډه والو د زیاتو اقلامو د قیمت ګذاري لپاره ښــه میتود نه شـــمیرل کیږي. د مثال په توګه که چیرته شرکت د ګدام د شیانو یا امتعې د اخیستلو په وخت کې هغه په بیلانس کې د هغې له اصلي قیمت سره درج کړي او بیا وروســـته د یو لړ عواملو له کبله د هغې امتعې قیمت دومره نزول وکړي چې شرکت یې په تمام شد قیمت سره و پلوري، په دې صورت کې اســتفاده کوونکي د بیلانس د ارقامو په اړه معلومات نشي ترلاسه کولای تر څوپه راتلونکې کې له امتعې سره په تړاو د شرکت نغدي جریانات تثبیت کړای شي. په همدې اساس یو لړ نور میتودونه ایجاد شوي دي چې په مرسته یې دبیلانس او ګدام نور اقلام قیمت ګذاري کیدی شي.

۲.اصلي ارزښـــت یا Original Value: د دغه میتود په مرســـته هغه شتمني یا دارایي قیمت ګـــذاري کیـــدی شي چې په شرکت کې یې د زیـــات وخت لپاره خدمت کـــړی وي او شرکت ته یې فایدې ور اړولې وي. د دغه میتود په مرســـته په بیلا بیلو پړاوونو یا دورو کې د دارایي استهلاک د مخارجـــو په توګه معامله کیـــږي او باقي مانده قیمت چې د (۲) دفتري قیمت په نامه یادیږي، په بیلانس شـــیټ کې راپور ورکول کیږي. د ورته شـــتمنۍ د استهلاک مخارج د (Allocated cost) په نامه یادیږي او د دارایي باقیمانده قیمت د (unallocated cost) یا ناوېشل شوي مصرف په نامه یادیـــږي چې په راتلونکـــو مالي پړاوونو کې د مخارجو په توګه توزیع کیږي. له دغه میتود څخه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اســتفادې سره د عماراتو، مشینري او تجهیزاتو او غیر محسوســې شتمني یا intangible asset په څیر شتمني چې د شرکت په تولیدي فعالیتونو کې ترې استفاده شوې وي،قیمت ګذاري کیږي.

دغــه میتود له پخواني هغــه سره کوم ځانګړی توپیر نلري، یوازې پــه دې میتود کې د دارایي اصلي قیمت سره توپیر لري.

۳. دبــازار قیمت یا Market Value: د دغه میتود په اســاس هغه شــتمني یا دارایي قیمت ګذاري کیږي چې شرکت یې په نږدې راتلونکې کې د پلور نیت یاقصد لري. د بازار قیمت د شتمني له هغه قیمت څخه عبارت دی چې په واسطه یې په بازار یا مارکیټ کې د ورته دارایۍ پېرودل او پلــورل تــرسره شي. د دیونو یا liabilities لپاره د بازار قیمت له هغه قیمت څخه عبار ت دی چې یاد شــوي دیون په هماغه قیمت د پرداخت یا ورکولو وړ وي. د سرمایه ګذارۍ بېلابېل ډولونه د دغه میتود په مرسته قیمت ګذاري کیدی شي.

۴.نغدي خالص ارزښــت یا Net Cash Value (۲): ځینې شــتمنۍ یا دارایي په نغدي خالص ارزښــت سره ارزښــت ګذاري کیږي. د بیلانس له عمده اقلامو څخه یو قلــم چې د دغه میتود په واســطه ارزښــت ګذاري کیږي له قابل حصول حســابونو یا طلباتو څخه عبارت دی. د شرکت په بیلانس کې د قرضونو هغه مبالغ چې په مشــتریانو باندې دي ځینې یې د مشــکوکو او غیر قابل حصول طلباتو په توګه درج کیږي. له همدې کبله دغه میتود د خالص نغدي ارزښــت د میتود په نامه یادیږي.

۵.فعلي ارزښت یا Present Value (۳): د شرکت زیاتره پریکړې د فعلي ارزښتونو او راتلونکو نغدي پیسو د تر لاسه کولو په اساس صورت نیسي. لکه څنګه چې پوهیږو فعلي ارزښت یا Present Value هغه نغدي جریانات دي چې د زمان او مبلغ له نظره سره متفاوت دي، او د تصمیم نیونې په برخه کې خورا اهمیت لري.

په شــتنمي بر ســیره د دیونو ځینې اقلام هم د ورته میتود په واســطه قیمت ګذاري کیږي، د مثال په توګه نا تادیه شوې کرایه او د شرکت د کارمندانو حقوق.

د ګدام د زیرمو یا ذخایرو قیمت ګذاري (۱)

لکه په اصلي میتود کې چې ورنه یادونه وشوه ، دغه طریقه د بیلانس د اقلامو د قیمت ګذاري لپاره غوره طریقه ګڼل کیږي. د ګدام ذخایر د دغه میتود په واسطه نه قیمت ګذاري کیږي، ځکه د امتعې د اخیســتلو قیمت چې د یوې مــالي دورې په اوږدو کې صورت نیسي ، متفاوت وي او د مالي دور په اخر کې د دې تثبیت چې کوم اقلام پلورل شوي دي او کوم اقلام په کوم قیمت سره په ګدام کې پاتې دي، ســتونزمن او حتی ناشــونی کار دی. نو په دې اساس په اخر کې په ګدام کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

موجوده شیانو یا stock د قیمت ګذاري په موخه له لاندې میتود څخه استفاده کیږي.

د قیمت د د قیق تشــخیص میتود، د وســطي قیمت میتود، د FIFO میتود، د LIFO میتود. د یادو شــویو میتودونو له ډلې څخه یو یې د شرکت د فعالیت دخصوصیت او مالي تاثیراتو له مخې انتخابیږي.

د ورته څلورو میتودونو د توضیح په موخه لاندې مثال په نظر کې نیسو.

د یوې میاشتې په ترڅ کې د شرکت د ګدام د لومړنې او اخري موجودي یا stock اوخریداریو معلومات په لاندې ډول دي

معلومات په وروسته صفحه کې دي.

June 1 inventoy (د ګدام ذخایر) 50 Unit1 = 50Af

June 6 purchase (خریداری) 50 Unit1.1 = 55Af

June 23 purchase (خریداری) 150 Unit1.1 = 180Af

June 20 purchase (خریداری) 100 Unit1.30 = 130Af

June 25 purchase (خریداری) 150 Unit1.40 = 210Af

Goods available for sale (د پلور لپاره اماده ذخایر) = 500

Sales (پلورنې) = 280

On hand 30 (اخري موجودي) = 220

لکــه چې لیدل کیــږي په ګدام کې مجموعاً 500 واحده شــیان د پلور لپــاره موجود دي چې مجموعي قیمت یې (625Af)دی، اوس نو ستونزه د ګدام د اخري موجودي د قیمت ګذاري په بر خه کې ده، په دې معنا چې (625Af) افغانۍ باید د 280واحده پلورل شوي امتعې او په ګدام کې د 220واحده پاتې شوې امتعې تر منځ و وېشل شي. د پورتنۍ ستونزې د حل په موخه د پورتنیو ذکر شویو څلورو واړو فورمولونو له ډلې څخه یو یې پکار اچوو.

۱. د امتعې د دقیق قیمت د تشخیص میتود:

که چیرته په دقیقه توګه و پوهیږو چې په ګدام کې اخیرې موجودي له کومو خریداریو څخه تشکیل شوېده؟. د مثال په توګه فرض کړئ د جون د میاشتي په 30 نیټه د ګدام اخیري موجودي د جون د میاشتي د لمړۍ نیټي د امتعې له خریداري شوې امتعې څخه تشکیل شویده، 50 واحده پیرل شــوي امتعه د جون په 13 مه نیټه (له 150 واحدونو څخه صرف 100 واحده) او 70واحده امتعه د جون د میاشتي به 25 مه نیټه اخیستل شوي، د دقیق تشخیص له میتود څخه په استفادې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د ګدام اخیرې موجودي په لاندې توګه قیمت ګذاري کیږي.

50 Unit × 1.00 50Af

100 Unit × 1.02 120Af

70 Unit × 1.40 98 Af

220 Unit × 625 268Af

stock625اخیري موجودي یا

357 د خرڅلاو وړ امتعه

لــه ورته میتود څخه د موټر، درندو تجهیزاتو او هنري کارونو په څیر د لوړ ارزښــته دارایي د اقلامــو په برخه کې هم اســتفاده کیږي. زیاتره شرکتونه د ځینو مهمــو نیمګړتیاو له کبله له ورته میتود څخه استفاد ه نه کوي. دغه نیمګړتیاوې یا نواقص په لاندې ډول دي.

۱- په زیاتره مواردو کې د منفردو اقلامو د خریداري او فروشاتو تعقیب ستونزمنه او نا شونې ده.

۲- سره ورته یا مشابه اقلام چې په متغیرو قیمتونو سره اخستل کیږی او په تیت او پرک ډول پلــورل کیــږي ، د شرکت د پلــور عواید تر تاثیر لاندې راولي او د شرکت مفــاد په زیات یا کم ډول تثبیت کوي.

۲. د وسطي قیمت میتود:

په دې میتود کې د ګدام اخري موجودي یا stock له اوسط یا منځني قیمت سره قیمت ګذاري کیــږي ، پــه داسي ډول چې خرڅلاو ته د اماده امتعې مجموعي قیمت د هغې په مجموعه باندې وېشــل کیږي چې په پایله کې یې د خرڅلاو د یوه واحد قیمت تر لاســه کیږي . دغه پروســه په لاندې دول توضیح کیږي.

$$625/500unit = 1.25Af$$

د ګدام اخري موجودي 625220 unit ×1.25 = 275Af = خرڅلاو ته دا ماده امتعې قیمت

د جون په نیتېه اخري موجودي30 =275Af

د پلورل شوې امتعې مصارف (قیمت) = 350Af

له دغه میتود څخه په استفادې سره د ګدام د اخري موجودي په قیمت ګذاري کې د قیمتونو د زیاتــوالي یــا لــږوالي اثرات کمیږي خو لــدې سره سره په دغه میتود باندې یو لــړ نیوکې کیږي . څرنګــه چې ځینې خلک عقیــده لري چې د پلور مفاد باید په اخري قیمت سره قیمت ګذاري شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او راتلونکي پریکړې هم د وروستیو قیمتونو له مخې کیږي.

۳. د (FIFO (first in- first out method) میتود

د دې میتود له مخې په وروستي پړاو کې اخیستل شوې امتعه په لومړي پړاو کې پلورل کیږي چې په دې توګه په ګدام کې اخري موجودي له هغې امتعې څخه تشکیل شوې وي چې په ړومبۍ مرحله کې پېرل شوي وي. د دې میتود له مخې په ګدام کې اخري موجوده امتعه د فزیکې جریان په اساس نه، بلکې د خریداري د اخري قیمت په اساس قیمت ګذاري کیږی . د ورته میتود ترتیب په لاندې ډول دی:

150 unit × 1.40 = 210Af

70 unit × 1.30 = 91 Af

220 unit اخري موجودي = 301

625 = خرڅلاو ته د اماده اقلامو مجموعي قیمت

301 = اخري موجودي

324 = پلورل شوې امتعه

لکه چې لیدل کیږی په دې میتود کې پلورل شوې امتعه پر نازلترینو قیمتونو یعنې هغه قیمت چې په لومړۍ مرحله کې ور باندې پیرل شوې وي، ارزښت ګذاري کیږي. که چیرته د قیمتونو زیاتوالی دوامداره او متداوله بنه ولري، د ورته میتود د استعمال په صورت کې شرکت تر ټولو لوړ خالص مفاد تر لاسه کوي. ځکه د پلورل شوې امتعې قیمت د پېر قیمت ته نږدې شوی دی او شرکت د قیمتونو له لوړوالي سره د امتعې پلور ته زیاتوالی ورکوي.

۴. (LIFO (Last in- frist out method میتود:

د دغه میتود له مخې داسې فرض کیږي چې په لومړي پړاو کې اخیستل شوي امتعه دې په لومړۍ مرحله کې و پلورل شي چې په دې توګه د اګدام اخري موجودي له هغې امتعې څخه تشکیلیږي چې تر ټولو وروسته اخیستل شوې وي. د عملي انعکاس طرز یې په لاندې ډول دی:

50 units × 1.00 Jun 1 50Af

50 units × 1.20 Jun 6 55Af

120 units × 1.20 Jun 13 144Af

220 units 249Af

Af خرڅلاو ته د اماده امتعې قیمت 625

(c) ketabton.com: The Digital Library

Af اخري موجودي 249

376Af د پلورل شوې امتعې قيمت

له دغه ميتود څخه د استفادې په ترڅ کې د زياتره شرکتونو د امتعې حقيقي خروج د هغې له فزيکي شــکل سره مطابقت نه کوي. ځکه پلورل شــوې امتعه د هغې امتعې په قيمت، قيمت ګذاري کيږی چې په اخري مراحلو کې اخستل شوي وي، او د ګدام اخيري موجودي د هغې امتعې په قيمت، قيمت ګذاري کيږي چې په لمړۍ مرحله کې خريداري شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویم څپرکي لنډیز

۱- د دارايي (شتمنۍ)تعریف: داراې د سرمايې له هغې برخې څخه عبارت ده چې د مالک یا څښتن له لوري د تشبث یا سوداګري په موخه پکار اچول شوې وي، لکه سياله دارايي، ثابته دارايي او نا مشهوره دارايي.

۲- ســياله دارايي: دا له هغې دارايي څخه عبارت ده چې د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې نه پاتې کيږي بلکې په لنډه موده کې په نغدو پيسو باندې د بدليدلو وړتيا لري لکه نغدي پيسې او د هغوی معادل، د پلور وړ ګران بيه اســناد، تر لاســه کيدونکي حســابونه، پيش پرداخت شوي مخارج او داسې نور.

۳- ثابته دارايي: دا له هغې پانګې اچونې یا سرمايه ګذاري څخه عبارت ده چې د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې خدمت کوي او شرکت يې په نږدې راتلونکي کې د خرڅلاو نيت یا قصد نلري.

لکه: ځمکه، عمارت، مشــينري او تجهيزات، غير محسوســه دارايي(حق الاختراع، د چاپ حق، تجارتي نوم، ځانګړي امتيازات، لايسنس او جواز نامه).

۴- ديون یا liabilities: د شرکت له هغو تعهداتو یا ژمنو څخه عبارت ده چې بايد په راتلونکي کې بيرته ورکړل شي لکه سيال قرضونه، اوږد مهاله قرضونه ، د قرضې اسناد اوداسې نور.

۵- د شرکت د مالکينو مالکيت: دغه قلم د شرکت په دارايي کې د مالکينو د سرمايه ګذاري د پولي ارزښت ښودنه کوي چې په مجموعي توګه د شرکت شتمني او نا وېشل شوی مفاد په بر کې نيسي. لکه: امتيازي ونډې یا اسهام، عادي اسهام او نا وېشل شوی مفاد.

۶- قيمت ګذاري: د اقلامو له ارزښت ګذاري او د دغو اقلامو په مقابل کې د ليکل شويو مبالغو د مفهوم له درک څخه عبارت دی.

۷- د قيمــت ګــذاري ميتودونه: دغه ميتودونه د د قيق قيمت د تشــخيص له ميتود، وســطي قيمت له ميتود، Fifo ميتود او LIFO ميتودونو څخه عبارت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویم څپرکي پوښتنې

۱- دارايي (شتمني) تعريف کړئ؟

۲- د دارايي د ډولونو نومونه واخلئ؟

۳- سياله دارايي يا Current Assets څه شی دی؟

۴- ثابته دارېې يا Fixed Assets څه شی دی؟ له مثال سره يې واضح کړئ؟

۵- د نامشهودې دارايي يا غير محسوسې يا نا مرئې دارايي په هکله معلومات ورکړئ؟

۶- پورونه يا Liabilities څه شی دي؟

۷- قصير المدت پورونه يا لنډ مهاله قرضونه څه شی دي؟

۸- طويل المدت پورونه يا اوږد مهاله قرضونه له مثال سره واضح کړئ؟

۹- قيمت گذاري تعريف کړئ؟

۱۰- د قيمت گذاري د ميتودونو نومونه واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریيم څپرکی

د بیلانس د تحلیل اړتیا او تخنیکونه

ټولیزه موخه:

د بیلانس تحلیل او تخنیکونه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکې په پای کې له محصلینو نه تمه کیږي چې:

- د بیلانس د شننې یا تحلیل اړتیا و پیژني.
- د بیلانس د تحلیل میتودونه و پیژني.
- د بیلانس افقي تحلیل توضیح کړای شي.
- د بیلانس عمودي تحلیل توضیح کړای شي.
- سریع نسبت توضیح کړای شي.
- د حساب د صورت یا statement د تصنیف کټګوري و پیژني.

د بیلانس د تحلیل یا شننې اړتیا

لکه څنګه چې د بیلانس زیاتره اســتفاده کوونکي او علاقمندان د یوه شرکت د راتلونکي مالي وضعې د بدلون په برخه کې د معلوماتو په اړه زیاته دلچسپي لري. د مثال په توګه د شرکت ونډه وال یا Share Holders او اشــتراک کوونکي علاقه لري ترڅو د شرکت د مفاد او د همدغه مفاد د توزیع څرنګوالي په هکله و پوهیږي. کریډیت ورکوونکي د لنډ مهال او اوږد مهال له پلوه د شرکت د ورکړې یا پرداخت د وړتیا ارزونه او مطالعه کوي. همدا شــان د شرکت مدیران او رهبري هیئت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتلونکي کې د شرکت د تمویل د توسـعې علاقمندي لري. په بیلانس کې درج شـوي معلومات او د بیلانس دتحلیل له میتودونو څخه په اسـتفادې سره د دې امکان تر لاسـه کیږي تر څو ټول علاقمندان د شرکت د روان او راتلونکي مالي وضعیت په اړه معلومات تر لاسـه کړي او په شرکت کې د پانګې اچونې ، شرکت ته د قرض ورکولو او نورو راتلونکو پلانونو په اړه غور او فکر وکړي.

د بیلانس د تحلیل تخنیکونه

کـه چیرته د بیلانـس اقلام په غور او دقت سره مطالعه هم شي، بیا هم د شـنني لپاره جوتې پایلې نشي تر لاسـه کیدی. د غوره تحلیلي پایلو د تر لاسـه کولو په موخه په کار دي چې دغه اقلام د بیلانس له ټولو اقلامو او د شرکت د بیلابیلو مالي ادوارو له اقلامو او یا د سیالو یا رقیبو شرکتونو د بیلانس له اقلامو سره مقایسه شي. د بیلانس د تحلیل لپاره بیلابیل میتودونه جوړ شوی دې چې لاندې هغه یې تر ډیره حده د استفادې وړ دي.

a – افقي تحلیل د پولي او فیصدي تغیراتو مقایسه:

(Dollar and percentage change) (Horizontal analysis)

b- ټرند تحلیل (Trend Analysis):

c- عمودي تحلیل یا د معمولي سایز تحلیل (Common size or vertical Analysi):

d- د نسبتونو تحلیل (Ratio Analysis):

A – افقي تحلیل: په افقي تحلیل کې د بیلانس اقلام د دوو مالي دورو لپاره مقایسه کیږي. د بیلانس د اقلامو په دې شننه کې تیر مالي کال له فعلي کال سره د فیصدي او پولي تغیر په اساس مقایسه کیږي. د فیصدي تغیر د سنجش یا ارزونې لپاره له لاندې فورمول څخه استفاده کیږي.

$$\text{د فیصدی تغیر} = \frac{\text{100× په مبلغ کې تغیر}}{\text{د اساس د کال مبلغ}}$$

د اسـاس کال معمـولاً له هغه کال څخه ټاکل کیږي چې تحلیل تـرې پیلیږي. فرضاً که چیرته د یوه شرکت سـیاله دارایي یا current asset له 2000 میلادي کال څخه تر 2001 کال پورې 649 میلیونه زیاتوالی کړی وي یعني له (3,034 میلون افغانیوڅخه 3683 میلونه افغانیو) ته لوړه شوې وي ، په دې صورت کې:

$$\text{د سیالې دارایي د فیصدي تغیر} = \frac{649m}{3.034} \times 100 = 2\ \ .9\%$$

او یا د Hershey Food له بیلانس څخه استفاده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

$$د\ سیالې\ دارایي\ د\ فیصدي\ تغیر = \frac{970}{16470} \times 100 = 5.9 = 6\%$$

په همدې ترتیب کولای شــو د بیلانس مختلف اقلام یو تر بله مقایســه کړو او د سیالې دارایي د فیصدي تغیر او په هغې کې مبلغ تحلیل کړو.

B – **ترند تحلیل:** دغه تحلیل یا شــنه له افقي تحلیل یا شــنني سره ورته والی لري . توپیر یې یــوازې پــه دې کې دی چې په دې تحلیل کــې د متمادي مالي پړاوونو لپاره د یوه اســاسي کال په مدنظر نیولو سره د بیلانس د اقلامو شننه یا تحلیل صورت نیسي.

مثال:

د اتو کلونو په اوږدو کې دیوه شرکت current asset یا روانه دارایي او current liabilities یا سیال دیون په لاندې ډول راکړل شویدي، په دې موده کې د نوموړي شرکت سیالیت تحلیل کړئ.

2004 03 02 01 00 99 98 97کلونه:

سیاله دارائي ۱۸,۱۰۹ ۱۴۷۷۵ ۱۰۸۶۶ ۷۱۹۱ ۴۰۰۰ ۳۲۷۱ ۳۵۹۹ ۲۸۷۶

سیاله دارائي ۱۳۱۳ ۷۸۹ ۸۶۷ ۴۶۲ ۲۱۳ ۱۳۱ ۴۵۵ ۳۳۳

دارائي په٪ ۶۳۰٪ ۵۱۳٪ ۳۷۸ ۲۵۰ ۹۱۳ ۱۱۴ ۱۲۵ ۱۰۰٪

دیون یا liabilities په٪ ۳۹٪ ۲۳۷٪ ۲۶۰ ۱۳۹ ۶۴ ۳۹ ۱۳۷ ۱۰۰ ٪

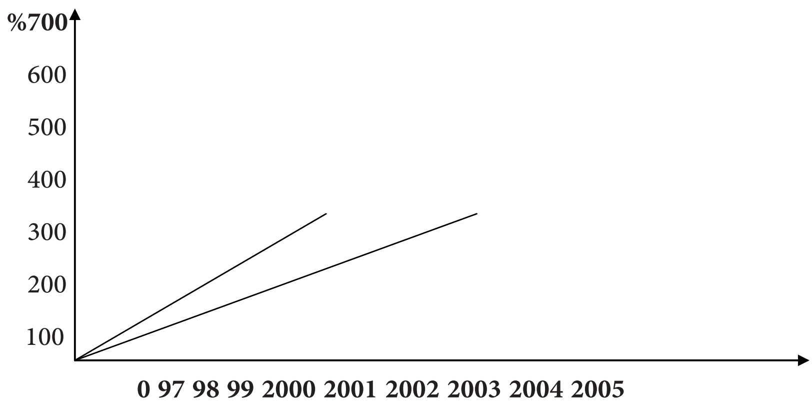

لکه څنګه چې لیدل کیږي شرکت تر 98میلادي کال پورې نه دی توانیدلی چې خپل سیال دیون یا liabilities د خپلې ســیالې دارایي له درکه جبران کړي، خو په اوږده مهال کې د شرکت ســیالیت مخ په ښــه کیدو شوی دی او په وروســتیو کلونو کې سره له دې چې خپل دیون یا liabilities یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکافو کړيدي ، د خپلې سـيالې دارايۍ ځينې مقادير يـې د نورو مقاصدو لپاره هم په شرکت کې استعمال کړي يا يې په کار ګمارلي دي.

c – **د معمولي سـايز تحليل يا عمودي تحليل:** په دې تحليل کې اقلام په فيصدي او مبلغ سره داسـې ښودل کيږي چې هر قلم د فيصدي په شـکل د اقلامو د فيصدی د مجموعې له مخې چې دغه قلم ورپورې اړه لري، ښودل کيږي. د مثال په توګه په مجموع کې د سيالې دارايي فيصدي.

لکه څنګه چې د بيلانس په عمودي تحليل کې وليدل شول، سياله دارايي له غير سيالې دارايي سره مقايسه شوېده چې د2004 کال په سياله دارايي کې د ملاحظې وړ تغيرات تر سترګو کيږي. د مثال په توګه د شيانو له ذخايرو سره په تړاو په قابل حصول حسابونو کې د پام وړ زياتوالی ليدل کيږي چې د شرکت له مشتريانو څخه د قابل حصول حسابونو د حصول په برخه کې د شرکت عدم توانايي په ډاګه کوي.

Hershey food comparative

Balance sheet ,   Dec/31/2003 and 2004

Dollars in thousands

د هرشي فورډ مقايسوي بيلانسو بيلانس شيټ يا د بيلانس پاڼه

31 دسمبر کال 2003 و 2004

ارقام په زرو امريکا يي ډالرو

مبلغ به فيصد   3002   4002_

Assets يا دارايي:

Current assetsسياله دارايي

نغدcash ← Af2350 Af12000 Af1150 48.9

قابل حصول حسابونه يا (طلبات) Accounts receivable 40000 6000 2000 50.0%

د مواد يا(امتعې) ذخاير Inventories 10000 8000 2000 20.0%

Prepaid exp مخکې پرداخت شوي مخارج 120 300 180 150%

(c) ketabton.com: The Digital Library

Total current Assets د سیالي دارایي مجموعه:	16470	15500	970	%5.9
Property and Equipment ملکیتونه، دستګاه اوتجهیزات: Land ځمکه	4000Af	4000Af	0	%0
Buildings Equity عمارات اوتجهیزات	8500	12000	3500	%28.0
Total Assetsد دارایي مجموعه	28970	31500	2350	%8.7

Equity

د ونډه والو دیون اوملکیت

Current liabilities

Accounts Payable

د تادیې وړحسابونه	4000Af	5800Af	1800Af	%45.0
د تادیې وړ :Total current liabilities	1000	1200	200	%20
د سیالو دیونو مجموعه	5000	7000	2000	%40
طویل المدت یا اوږد مهاله دیون	8000	75000	900	%6.3
د دیونو یا liabilities مجموعه	13000	14500	1500	%11.5
د ونډه والو یا سهمدارانوملکیت	8000	8000	0	%0
اضافی سرمایه گذاری	1000	1000	0	%0
د تادیاتو مجموعه	9000	9000	0	%0
نا توزیع شوي مفاد	6970	8000	1.030%	14.8%
د ونډه والو د مالکیت مجموعه	15970	17000	1.030	6.4%
د ونډه والو د دیونو او مالکیت مجموعه	28970	31500	2530	8.7%

Hershey Food comparative Balance

(c) ketabton.com: The Digital Library

common size Dis 31/2003 and 2004

په معمولي مقايسوي توګه د هر شي فورډ بيلانس شيټ

۳۱ ډسمبر ۲۰۰۳ او۲۰۰۴

2004	2003	2004	2003	دارايي
%3.8	%8.1	1200Af	Af2350	نغده سياله دارايي
%19.0	%13.8	6000	4000	قابل حصول حسابات
%25.4	%34.5	8000	1000	د موادو ذخاير
%1.0	%0.4	300	120	مخکې پرداخت شوي مخارج
%49.2	%56.9	15500	16470	د سيالې دارايي مجموعه
%12.7	%13.8	400	4000	ملکيتونه، دستګاه اوتجهيزات ځمکه
%38.1	%29.3	12000	8500	عمارات اوتجهيزات
		1600	12500	د ملکيتونو او تجهيزاتومجموعه
%100	%100	31500	28970	د دارايوو مجموعه
%18.4	%13.8	5800	4000	د ونډه والو ديون او ملکيت سيال ديون: د تاديې وړ حسابات
3.8	3.45	1200	1000	د تاديې وړ نوټونه
22.2	17.3	7000	5000	د سيالو قرضونومجموعه
23.8	27.6	7500	8000	طويل المدت يا اوږد مهاله ديون
%46.0	%44.9	14500	13000	د ديونو مجموعه
%25.4	%27.6	8000	8000	د ونډه والو يا سهم دارانو ملکيت
3.2	3.5	1000	1000	د ونډو اسناد يا اسناد سهم
28.6	31.1	9000	9000	اضافی سرمايه ګذارياني
25.4	24.0	8000	6970	نا توزيع شوی مفاد
54.0	55.1	17000	15970	د ونډه والو مجموعه
%100	%100	31500	28970Af	د ونډه والو د ديونو او ملکيت مجموعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسبتونو تحلیل

د نسبتونو شننه یا تحلیل په بیلانس شیټ کې د درج شویو اقلامو او د شرکت د ټولو حسابونو د صــورت یا statement تر منځ د اړیکې د ایجاد لپاره خورا مهمه طریقه ګنل کیږي. د نســبتونو تحلیل هغه مشخصات دي چې له موږ سره د یوه شرکت د مالي وضعې او فعالیتونو په تحلیل کې مرســته کوي او په واسطه یې کولای شــو د یوه شرکت د تیرو کلونو نتایج له جاري کال یا په ورته سکتورکې د ټولو شرکتونو د پایلو له اوسط سره مقایسه کړو.

د نســبتونو له تحلیل څخه یوازې د بیلانس په پاڼه کې اســتفاده کولای شو، خو دیوه شرکت د حساب له ټولو صورتونو څخه د استفادې په صورت کې کولای شو د شرکت دمالي وضعې غوره او مناسب تحلیل ترلاسه کړو.

د نسبتونو د تحلیل دغه اړیکې په لاندې ګتګوریو وېشل شوېدي.

۱- د یوه شرکت د ســیالیت تحلیل: لکه څنګه چې پوهیږو ســیالیت د اخیســتل شویو پورونو په مقابل کې د یو شرکت د پرداخت له وړتیا څخه عبارت دي، د لنډ مهاله پورونو د پرې کیدلو وخت د رسیدلو پیښه د یوه شرکت له زیات سیالیت سره اړیکه لري او د شرکت د سیالیت د څواک ګواهــې ورکوي. په یوه شرکت کې عدم ســیالیت نه یوازې دا چــې په خپل وخت د پورونو د پرې کېدلو د لړې وړتیا شــاهدي ورکوي، بلکې په یوه شرکت کې د پرداخت یا پرې کېدلو عدم توانایې د دې لامل هم ګرځي چې شرکت په خورا کم قیمت سره د شرکت د دارایې په پلورلو مجبور شي او یا د لوړ سود یا ربحې په مقابل کې د قرضو په تر لاسه کولو مجبور شي.

د یوه شرکت د ســیالیت د تحلیل لپاره په بیلانس شــیټ کې درې ډوله مشخصات شتون لري چې په دې بحث کې ورباندې رڼا اچوو.

الف-دوراني سرمایه Working capital: د یوه شرکت دوراني سرمایه د هماغه شرکت د سیالې دارایي او سیالو دیونو تر منځ له توپیر څخه عبارت ده. په دې معنا چې د شرکت له سیالې دارایي څخه د ســیالو پورونو په پرې کولو کې اســتفاده کیږي، نو په هره اندازه چې د یوه شرکت ســیاله دارایي زیاته وي په همغې اندازه یې سیالیت هم زیات وي. لکه څنګه چې د Hershey food له بیلانس شیټ څخه تر لاسه کیږي، په 2003 کال کې د دغه شرکت دسیالې دارایي مجموعه 16470 میلیونه افغانۍ او ســیال پورونه یې 500Af وو، همدا شــان په 2004 کال کې د ســیالو پورونو او دارایي مقایسه د شرکت د بشپړ سیالیت ښودنه کوي.

ب- جاري نسبت Current Ratio: دغه نسبت د دوراني سرمایې د نسبت په نامه هم یادیږي او دلاندې فورمول په واسطه تر لاسه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

$$\text{جاری نسبت} = \frac{\text{سیاله دارایي}}{\text{سیال دیون یا پورونه}}$$

په دې نسبت کې قابل حصول حسابونه او د گدام ذخایر شامل دي او تصور کیږي چې شرکت د فعالیــت په خپله دوره کې په نورماله توگه د گــدام د ذخایرود پلور وړتیا لري او د شرکت قابل حصول حسابونه هم په نورماله توگه او معین وخت له شرکت سره مواصلت کوي او شرکت ته دا څواک ورکوي تر څو د لنډ مهاله پورونو د پرې کېدلو لپاره کافي نغدي پیسې په لاس کې ولري . په هره اندازه چې جاري نسبت ستر وي په هماغه اندازه د شرکت سیالیت هم زیات وي او په کومه اندازه چې د شرکت سیالیت کم وي په هماغه ډول د لنډ مهاله پورونو د پرې کېدلوکم څواک لري. د Hershey foodد فورمول لپاره جاري نسبت په لاندې ډول محاسبه کولای شو:

2003

$$\frac{16470000}{5000000} = 3.29$$

2004

$$\frac{15500000}{7000000} = 2.21$$

ج-سریع نسبت یا Quick Ratio: دغه نسبت د جاري نسبت په پرتله زیات دقیق دی ، ځکه دغه نسبت یوازې په نغدو پیسو او هغو ټولو اقلامو باندې اتکا لري چې په نږدې راتلونکې کې په نغدو پیسو باندې بدلیدلای شي. لکه د دولتي قرضې اسناد یا securities او قابل حصول حسابونه.

په دې نســبت کې سریع دارایي د ســیالې دارایي له مجموعې سره پرتله کیږي. په دغه نسبت کې د گدام ذخایر په نظر کې نه نیول کیږی، همدا شــان مخکې ورکول شــوي مخارج هم په دې نســبت کې نه شــاملیږي. د سریع نســبت د ســنجش یا ارزونې په موخه له لاندې فورمول څخه استفاده کیږي.

$$\text{Quick Ratio} = \frac{\text{Cash + Marketable securities +Receivables}}{\text{Carrent Liabilities}}$$

$$\text{سریع نسبت} = \frac{\text{نغدي پیسې+ د دولتي قرضې د خرڅلاو وړ اوراق + طلبات}}{\text{د سیالو پورونو مجموعه}}$$

څنگه چې د Hershey Food په بیلانس کې د قرضې اســناد موجود نه دي، نو په دې اســاس کولای شو سریع نسبت په لاندې توگه محاسبه کړو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

	2003	2004
کسه	2350000	1200000
قابل حصول حسابونه	4000000	6000000
د سیالې دارایۍ مجموعه	6350000	7200000
د سیالو پورونو مجموعه	5000000	7000000
سریع نسبت	1.27:1	1.03:1

معمولاً که چیرته د سریع نسبت نرخ 1:1 وي نو کافي بلل کیږي یعنې که چیرته په یوه دوره کې سریعه دارایې په یوځلې توګه سیال پورونه تر پوښښ لاندې راولي نو ویل کیږی چې ورته وضعیت کفایت کوي، خو لکه څنګه چې لیدل کیږي د (Hershey foods) لپاره چټک نسبت له 1:1 څخه زیات دی.

څنګه چې په 2003میلادي کال کې 1.27:1 او په 2004 کې نسبت 1.03:1 دی، خو لدې سره سره تحلیل کوونکی باید د دارایي اقلام چې په واسطه یې هغه ترپوښښ لاندې راوځي، ارزیابې کړي.

لکه څنګه چې د (Hershey foods)په بیلانس شیټ کې له 2003 کال څخه تر 2004 پورې د لنډ مهاله قرضونو په کچه کې زیاتوالی لیدل کیږي، په داسي حال کې چې نغدي وجوه کموالی موندلی دی چې په نغدو کې دغه کموالی د طلباتو(قابل حصول طلباتو) د حجم دپراختیا له کبله دی، ضمناً د طلباتو له تحلیل څخه پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې یې په دومره لنډ وخت کې سرعت پــه دې کچه زیاتوالی موندلی دی. په دې ترتیب دواړه مشخصات یعنې جاري نسبت او سریع نسبت نه یوازې دا چې د دارایۍ په واسطه د پورونو د پوشش د دفعاتو له نظره تحلیل شي بلکې تحلیل کوونکی باید د دارایۍ د اقلامو اجزا هم مطالعه کړي. لکه څنګه چې مخکې یادونه وشوه، دیو ه شرکت د ټولو حسابونو له صورت او د بیلانس له اقلامو سره د هغوی د تړاو له درک څخه په استفادې سره کولای شو د شرکت سیالیت په ښه توګه تحلیل کړو. د ورته مشخصاتو ځینې بیلګې په لاندې ډول دي:

۱. د طلباتو دوران یا Receivable Turn Over:

دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په یوه مالي دوره کې د یوه شرکت طلبات یا قابل حصول حسابونه څو ځله شرکت ته په نغدي توګه ګرځي را ګرځي. معمولاً دغه مشخصه له دوراني سرمایې سره په تړاو تر څیړنې او تحلیل لاندې نیول کیږي. ځکه د طلباتو دوران او په نغدو پیسو باندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی بدلون د شرکت د دوراني سرمايې د ايجاد او له هغې څخه د معقولې اســتفادې څرګندونه کوي. کولای شو دغه مشخصه دلاندې فورمول په واسطه روښانه کړو.

$$\text{Account Receivable Turnover} = \frac{\textit{Sales on account}}{\textit{Average Account Receivable}}$$

$$\text{د طلبات‌و دوران} = \frac{\text{قرضوی خرڅلاو}}{\text{د طلباتو وسطي بيلانس}}$$

د (Hershey Foods) له بيلانس څخه په استفادې سره د دغه شرکت لپاره د طلباتو دوران په لاندې ډول محاسبه کوو:

$$\frac{52000000}{5000000} = 10.4 \text{ مرتبه}$$

البته په دې مشــخصه کې تصور کيږي چې په 2004 کال کې د HF شرکت ټولو فروشــاتو په قرضي توګه صورت نيولی دی. د فروشاتو مبالغ د دغه شرکت د عوايدو د (ګټې او تاوان) له صورت حساب څخه نيول شوي چې په لاندې ډول وړاندې کيږي.

د Hershey Foods شرکت د عوايدو صورت يا statement

31 ډسمبر 2003 او2004

ارقام په زر امريکايي ډالرو

	2003	2004	مبلغ	فيصدی
پلورنې	48000	52000	4000	%83
پلورل شوي مصارف	31500	36000	4500	%14.3
غير خالص مفاد	16500	1600	500	%3.3
په فعاليت پورې تړلي مخارج				
د خرڅلاو مخارج	6500	7000	500	%7.7
اداري مخارج	6100	5160	240	3.9
په فعاليت پورې تړلي عمومي مخارج	12600	12860	260	21

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فعالیت له درکه خالص مفاد	3900	3140	760	19.5
د ربحې مخارج	700	640	60	8.6
له مخارجو د مخه خالص مفاد				
ټکس	3200	2500	700	21.9
د ټکس عواید 30%	960	750	210	21.9
خالص مفاد	2240	1750	490	21.9

د هغو ورځو د ګڼلو لپاره چې په اوږدو کې یې کولای شو خپل طلبات حصول او را ټول کړو، د طلباتو د دوران له مشــخصې سره په تړاو د ورته محاســبې لپاره یوه بله مشخصه هم لرلای شو چې په مټ یې خپل طلبات راټولولای شــو چې د طلباتو د حصول د وســطي وخت د مشخصې په نامه یادیږي او د لاندې فورمول په واسطه تشیخص کیږي:

$$Average\,Collected\;Period = \frac{365 days}{Account\,receivable}$$

$$\text{د طلباتو د حصول وسطي وخت} = \frac{\text{۳۶۵ ورځې}}{\text{د طلباتو دوران}}$$

د شته بیلانس له مخې لرو چې:

$$\frac{365}{10.4} = 35 \text{ ورځې}$$

دا پــه دې معنــا ده چې د طلباتو را ټولول 35 ورځې په بر کې نیسي. دا چې د 35 ورځو موده د طلباتو د را ټولولو لپاره مناسبه ده او کنه؟، له هغې مودې سره اړیکه لري چې شرکت یې خپلو مشتریانو ته د طلب د حصول لپاره پیشنهاد کوي.

که چیرته شرکت خپلو مشــتریانو ته د هغوی د پورونــو د تادیې لپاره 35ورځې وخت ورکړي ، په دې صورت کې د 35 ورځووســطي موده د شرکت لپاره ښــه مشخصه ګڼله کیږي، ځکه ځینې مشــتریان د وروســتی ورځې تر را رســیدلو پورې پورونه نه پرې کوي او ځینې یې د پرې کیدلو د وخت له تیریدلو وروسته هم د یو څه تعلل غوښتنه کوي چې د طلباتو د حصول د وخت دزیاتوالي لامل ګرځي، خو که چیرته شرکت خپلو مشتریانو ته د قرضونو د پرې کیدلو لپاره 20 ورځې وخت ورکړي، په دې صورت کې د 35 ورځنۍ وسطي مودې د طلباتو د حصول لپاره د تشویش وړ ګڼل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیـږي. پـه دې صورت کې باید پاملرنه وشي چې د 35 ورځو پایلـه چې د طلباتو د دوران له 365 ورځو څخه لاسته راغلي ده او له څه شي څخه منځته راغلي . شوني ده چې له پخوانیو دورو څخه د پاتي شویو طلباتو (مشکوک طلبات) له کبله د طلباتو کچه زیاته شوي وي او یا شرکت د مدیونینو یا Debtors په تعقیب کې چې طلبات په خپل وخت نه تادیه کوي، د کمزوري اداري سیســتم یا منجمنټ لرونکی وي.

۲-د گدام دوران Inventory: دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په یوه مالي دوره کې دیوه شرکت د گدام موجودي یا stockڅو ځله پېرل او پلورل شــوې ده. د گدام دوران یا Inventory د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیږي:

$$\text{Investry Turn over} = \frac{\text{Cost of good sold}}{\text{Average investory}}$$

د گدام د موجودي اوســط په یوه مالي دوره کې د لومړۍ موجودې او وروســتۍ موجودې له اوســط څخه عبارت دی . شــته بیلانس ته په کتنې سره کولای شــو د HF لپاره د گدام دوران په لاندې ډول محاسبه کړو:

$$\text{د گدام دوران} = \frac{\text{د پلورل شوې امتعې مصارف}}{\text{د گدام د موجودې اوسط}}$$

یو بل نســبت چې په واسطه یې کولای شو د هغو ورځو په اوږدو کې چې د گدام ټول ذخایر یو ځل په کې پلورل شــوي وي، د وســطي وخت د نســبت په نامه یادیږي او د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیږي.

$$\text{د گدام دوران} = \frac{36000000}{9000000} = \text{4 ځل}$$

یو بل نسبت چې په واسطه یې د هغو ورځو د شمېر اوسط محاسبه کیږي چې په اوږدو کې یې یو ځل د گدام ټول ذخایر پلورل کیږي، د پلور د وســطي وخت د نســبت په نامه یادیږي او د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیږي.

$$\text{Avreage saleperiod} = \frac{\text{365 days}}{\text{Inventory Turner}}$$

(c) ketabton.com: The Digital Library

$$\text{د پلور وسطي وخت} = \frac{\text{365 ورځې}}{\text{د گدام دوران}}$$

د HF بیلانس ته په کتنې سره:

$$\text{د پلور وخت} = \frac{365}{4} = \text{91 ورځې}$$

د پلور وسطي وخت له یوه سکتور څخه تر بل سکتور پورې توپیر لري ، هغه شرکتونه چې د خوراکي موادو په سکتور پورې اړه لري له 12 څخه تر 15ورځو پورې د گدام گړندی دوران لري، په داسې حال کې چې د زیوراتو یوپلور ځای یا فروشگاه د گدام ډیر بطي دروان لري.

که د هغو شرکتونو د گدام د دوران موده سره مقایسه شي چې په ورته سکتور کې فعالیت کوي نو د هغو شرکتونو وضعیت غوره گڼل کیږي چې د گدام گړندی دوران ولري، همدا شان هغه شرکتونه چې په گدام کې تر اړتیا زیاته ذخیره ولري ، طبیعې ده چې د گدام دوران به یې ورو یابطي وي او د زیاتو مصارفو لامل به وگرځي چې په پایله کې د شیانو تمام شوی قیمت لوړیږي او د شرکت د مفاد په کموالي پای ته رسیږي.

هغه شرکتونه چې په گدام کې تر اړتیا زیات مقادیر ذخیره کوي ، په حقیقت کې د ناسم منجمنټ څرگندونه کوي ، ځکه د زیرمه شویو توکیوپه ځای کېدی شي اړونده سرمایه دشرکت په کوم بل فعالیت باندې مصروفه وساتل شي.

ځینې وخت تصور کیږي چې د امتعې د زیاتو مقادیرو پیرل کیدی شي له سترو یا فوق العاده ډسکاونټونو یا تخفیف څخه برخمن شي، خو په کار ده چې د فوق العاده ډسکاونټ تر څنگ د بیمې یا Insurance مصارف، ټکس یا مالیه او د گدام خطرات هم په نظر کې ونیول شي او یو له بل سره مقایسه شي.

په دې وروستیو کې شرکتونو له Just in time JIT میتود څخه په استفادې سره د گدام د دوران سرعت زیات کړی دی.

د دې میتود له مخې په قصدي توگه د گدام ذخایر په ښکته سطحه کې ساتل کیږي چې په پایله کې یې د گدام د دوران سرعت زیاتیږي، خو په دې صورت کې بیا هم شرکت ته پکار دي چې خورا محتاطانه اقدامات وکړي په دې معنا، هسې نه چې د اړتیا په وخت کې د گدام د زیرمې د پوره کولو یا د تجارتي فعالیت د سقوط د ویري لېږې کولو له ستونزې سره لاس او گرېوان شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مثال په توګه د a او د b شرکتونو د عوایدو صورت یا statement په لاندې ډول دی:

د بیلانس پاڼه

31 ډسمبر کال 2002

ارقام په زرو افغانیو

دارايي	A	B
نغدي پیسې	2000	4500
د حصول وړ حسابات یا (طلبات)	2000	6500
د ګدام ذخایر	2000	5000
ملکیتونه، مشینري او تجهیزات	2000	35000
ټولې شتمنۍ	4000	5000
د دارايي مجموعه	30000	56000
د ونډه والو دیون اوملکیت		
د تادیې وړ حسابات	2500	3000
د تادیې وړ نوټونه	1500	4000
د پرداخت وړ قرضې اسناد	10000	30

۲- د اوږد مهاله قرضونو د ورکړې د وړتیا نسبت یا Solvcncy Ratio:

دغــه نســبتونه په اوږده مهال کــې د یوه شرکت د قرضونو د مجرا کولــو وړتیا په ګوته کوي. سرمایــه ګــذاران او هغه پور ورکوونکي چې د اوږدې مودې لپــاره قرضې ورکوي، معمولاً له ورته نسبتونو سره دلچسپي لري. ورته نسبتونه په لاندې ډول دي:

۱-د دارايي او دیونو د مجموعې نسبت یا: Debt to Total Assets Ratio

د هغې مجموعي دارايي فیصدي چې د قرضه ورکوونکو له لوري مهیا کیږي، د کسر په واسطه ښودل کیږي.

$$\frac{\text{د قرضې یا دیونومجموعه (سیال اوطویل المدت)}}{\text{د دارایۍ مجموعه}}$$

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره اندازه چې دغه نســبت لوړ وي، په همغې اندازه د قرضونو د پرې کولو په وخت کې د قرض پرې کولو د ژمنې د نه پوره کېدلو وېره زياته وي او په هره اندازه چې دغه نسبت وړوکی وي، دا معنا لري چې ګواکې له قرضه ورکوونکو سره زياته دارايي موجوده ده چې د شرکت دافلاس په صورت کې ترېنه د پور پرې کولو په برخه کې استفاده کيدی شي.

که چيرته د يوه شرکت د قرضونو مجموعه 3880,1 او د دارايي مجموعه يې 1877,6 وي ، په دې صورت کې:

$$\frac{3880,1}{1877,6} = 0,7954 = 0,8\%$$

دا پــه دې معنــا ده چې قرضه ورکونکي د شرکت 80% دارايــي تحويل کړې او که چيرته دغه نسبت په يوه بل شرکت کې 0,87 او سکتوري اوسط 0,68 وي، په دې صورت کې نسبت د سکتوری اوسط په پرتله لوړ دی خو د سيال يا رقيب شرکت په پرتله کم دی.

له دغه نسبت سره ورته يو بل نسبت د شخصي سرمايې په وړاندې د مجموعي ديونو له نسبت څخه عبارت دی. دغه نسبت د شخصي سرمايې په پرتله له قروضو څخه د استفادې نسبت په ګوته کوي چې د Debt to Eguity Ratio په نامه هم يادېږي

۲- د سود د پوښښ نسبت يا Times Interst earning Ratio

دغه نســبت د قرضونو د ســود ورکولو وړتيا په ګوته کوي. ددې نســبت په واسطه دا ارزونه کېږي چې د ســود او مالياتو له ورکولو د مخه شرکت څومره مفاد لري. فورمول داســې دی چې: د ربحې او ماليانو له ورکولو د مخه د شرکت مفاد د ســود په مخارجو باندې وېشــل کيږي. فرضاً که چېرته د يوه شرکت عملياتي مفاد ۱۰۰۹,۱ او د سود يا ربحې مخارج يې ۱۰۸,۳ وي نو لرو چې:

$$\text{I cov.R} = \frac{1009,1}{108,3} = 9,3$$ د ربحې د پوښښ نسبت

دغه نســبت پــه ګوته کوي چې د ربحې او ماليانو د مخارجو لــه ورکولو دمخه له مفاد څخه څومــره مبالــغ د ربحې د مخارجو د تاديې لپاره ضروري دي. که څه هم د ټولې دارايي په پرتله د قروضو دغه نسبت په ډاګه کوي چې شرکت د خپلې دارايي د تمويل لپاره تر ډېره بريده په قرضونو اتکا کوي خو له دې سره سره په ښه توګه د قروضو د ربحې د ورکولو تر عهدې وتلای شي.

۳- د نغدو پيسو په واسطه د قرضونو د پوښښ نسبت يا Cash debt coverage Ratio:

دهغو نغدوپيســو نســبت چې له عملياتي فعاليتونو څخه تر لاسه کيږي او د شرکت د پورونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مجرا کولو لپاره کارول کیږي، په دې نامه یادیږي. په ورته صورت کې شرکت دې ته نه اړایستل کیږي چې د قرضونو د مجرایني لپاره د دارایي په پلور باندې لاس پورې کړي.

C.D.COV. R=	د عملیاتي فعالیتونو له درکه خالصي نغدي پیسې / د پورونو مجموعي اوسط

په دې صورت کې شرکت د عملیاتي فعالیتونو له درکه د تر لاسه شویو نغدو پیسو په واسطه د اوږد مهاله قرضونو دپوره کولو وړتیا لري. که چیرته خالصي نغدي پیسې چې د شرکت د عملیاتي فعالیتونو له درکه تر لاسه کیږي، 3667,9وي، او په 2004 کال کې د داریې مجموعه 3767,6 او په 2005کي 3880,1) وي، نو:

$$\text{د پورونو مجموعي اوسط} = 3880{,}1 + 213767{,}3 = 3823{,}8$$

$$3823{,}85 \,/\, 3667{,}9 = 0{,}95$$

په دې معنا چې د عملیاتي فعالیتونو له درکه تر لاسه شوي نغدي پیسې د ۹۵٪ قر ضونو د پوښښ لپاره بسنه یا کفایت کوي.

۴- اضافي نغدې پیسې Free cash flow:

دا هم د هغو شاخصونو له ډلې څخه ګڼل کیږي چې په مټ یې د یوه شرکت د پرداخت وړتیا موندل کیږي. اضافي نغدي پیسې دي چې د مفاد د توزیع او یا عملیاتي دارایي د توسعې لپاره تري استفاده کیږي. که چیرته د اساسي دارایي له ترسیم او د مفادله توزیع وروسته بیا هم په شرکت کې نغدي اضافي پیسې پاتې شي، پکار ده چې شرکت تصمیم ونیسي چې خپلې سرمایه ګذاري ته پراختیا ورکړي.

فرضاً که چېرته هغه نغدي پیسې چې له عملیاتي فعالیتونو څخه باقي پاتې کیږي، 100000 افغانۍ وي او 30000 افغانۍ د اساسي دارایي د ترسیم په موخه مصرف شي او 10000د مفاد په توګه توزیع شي، په دې صورت کې 60000 نورې افغانۍ هم باقي پاتي کیږي چې باید د مفاد په توګه توزیع شي او یا د شتمنۍ د توسعې په موخه ترې استفاده وشي.

دغه رقم د نغدو اضافي پیسو په نامه یادیږي چې د خالصو نغدو پیسو او سرمایوي عملیاتي فعالیتونو د مصارفو له تفریق څخه تر لاسه کیږي. د نغدي جریاناتو د حساب له صورت سره د دغې مشخصي د تړاو له کبله غوره ده چې د حساب د دغه صورت یا statement په هکله لنډ معلومات تر لاسه کړو.

سرمایوي مصارف- له عملیاتي فعالیت څخه خالصې نغدي پیسې= نغدي پیسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نغدي جرياناتو د حساب صورت معرفي يا Cash Flow

د مالي حساب صورت په بشپړه توګه د يوه شرکت د مالي وضعيت تمثيل نشي کولای، د حساب د دغــو دريــو صورتونو له تحليل او مشــاهدې سره د يوه متفکر پانګــه اچوونکي له لوري لاندې پوښتنې مطرح کيږي: يو شرکت چې يوازې 17 ميليونه افغانۍ ګټه يې کړيده، څنګه به وکړای شي 600 ميليونه نغدي پيسې په پانګه اچوونکو باندې وويشي؟

څنګه کيدی شي يو شرکت چې 86 ميليونه تاوان ور رســيدلی دی د 900 ميليونو په ارزښــت واخستلای شي؟

ورته پوښتنو ته يوازې د نغدي حساب په مرسته ځواب ورکولای شو. د حساب د دې صورت د چمتــو کولــو موخه د شرکت د نغدي جريان په هکله د معلوماتو برابرو ل دي . ځکه لکه وړاندې چې ذکر شــوه د دريګوني حســاب صورت چې پورته يې په اړه کافي معلومات ورکړل شول، د يوه شرکت نغدي جرياناتو (نعدي راکړې ورکړې) په هکله معلومات نشی ورکولای. د مثال په توګه يو مقايسوي بيلانس شيټ د مالي کال په اوږدو کې د ملکيت په بڼه د مشينري او تجهيزاتو د زياتوالي ښودنه کوي، خو دا چې په دارايي کې دغه زياتوالی څنګه او له کومه ځايه تمويل شوی دي، نه ده څرګنده شــوې. دا په حقيقت کې د خالص مفاد او عوايدو د صورت ښــودنه کوي خو هغه نغدې پيسې چې له عملياتي فعاليتونو څخه تر لاسه کيږي، نه ښيې او يا د سرمايې صورت د توزيع شوي مفــاد ښــودنه کوي خو دا چې د کال پــه اوږدو کې د دغه مفاد څه مقدار پــه نغدي توګه تاديه شــويدی، نه واضيح کيږي. د حســابونو دغه صورت په شرکت کې د خالصو نغدي بدلونونو ښودنه نه کوي او د غه تغيرات د نغدي حساب د صورت په واسطه په ښه توګه تثبيت کيږي.

د نغدي حساب د صورت د تهيې اساسي موخه د عملياتي فعاليتونو، سرمايه ګذاري او مالي چلند په پايله کې د تر لاسه شويو پيسو د نغدې راکړې ورکړې په باره کې د معلوماتو لاسته راوړل دي.

د حســاب د دغــه صورت په ترڅ کې د شرکت نغدې پيســې د مالي دورې پــه پيل او پای کې مقايســه کوي. د يوه شرکت په نغده مالي وجه کــې خالص تغيرات خورا ضروري دي ، ځکه پانګه اچوونکي ، پوروړي يا Creditors او ټول علاقمندان غواړي پوه شي چې د شرکت په تر ټولو سياله دارايي(نغدو پيســو) کې څه واقع کيږي. د يوه شرکــت دمالي وضعيت په هلکه د معلوماتو د تر لاسه کولو لپاره ډيره اړينه ده چې د هغه د نغذي جرياناتو په هکله معلومات ولرو.

د حساب دغه صورت لاندې پوښتنو ته ځواب ويلای شي. د يوې مالي دورې په اوږدو کې نغدي پيسې له کومه مدرکه تر لاسه کيږي؟ په يوه مالي دوره کې د کومو مقاصدو لپاره دغه نغدي پيسې په مصرف رســيږي؟ د يوې مالي دورې په اوږدو کــې د يوه شرکت په مالي وضعيت کې څه بدلون ايجاديږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نغدي صورت حساب تصنيف يا Classification of CF

د نغدي داد او ســتد د حســاب دغه صورت د مالي سرمايه ګذاري له فعاليتونو څخه لاســته راځي . هغه معاملات چې په دې تصنيف کې شامل دي په لاندې دري ګونو کټګوريو وېشل کيږي:

۱- عملياتي فعاليتونه يا Operating Activities: په دې کټګوري کې نغدي پيسې شامليږي چې د عوايدو او مخارجو له معاملاتو يا په بل عبارت له خالص مفاد يا Net Income څخه متاثره کيږي.

۲- شامل مالي فعاليتونه:

– د قرضې د اسنادو د صدور يا قرضونو د تاديې له درکه د نغدو پيسو له تر لاسه کولو څخه عبارت دي.

– له سرمايه ګذارانو څخه د نغدو پيسو تر لاسه کول او هغوی ته د مفاد تاديه کول.

۳- شامل سرمايوي فعاليتونه:

– په نغدو پيسو باندې د اوږد مهاله ثابتې دارايي پير يا پلور.

– قرض ورکول او دهغې دوباره اصول.

په لاندې شکل کې د دغو دريو کټګوريو له درکه نغدي پيسې په غوره توګه تشريح کيږي.

عملياتي فعاليتونه

– نغدي پيسې چې د شرکت داخل ته جريان کوي.

– په مشتريانو يا پيردونکو باندې د شيانو او خدمتونو پلور.

– د قرضو د ربحې او پانګه اچونې له درکه د مفاد حاصل

– د دولت د قرضې د اسنادو له پلور څخه.

– د پيسو وتل يا خروج پول

– د کارکوونکو مزد اومعاشات

– د دولتي قرضې د اسنادو پير يا اخيستل.

– د ټکس يا ماليې تاديه

– نور ټول تاديات

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرمايوي فعاليتونه

د پيسو دخول

– د دارايي، تجهيزاتو او اوږد مهاله سرمايه ګذاري د پلور له درکه.

– د اوږد مهاله قرضې د اسنادو د پلور له درکه.

– د اوږد مهاله قرضو د دریافت یا اصالت له درکه.

د پيسو خروج يا وتل

– د دارايي، تجهيزاتو او وسايلو د پیر يا اخستلو له درکه.

– د قرضې د اوږد مهاله اسنادو د پیر يا اخستلو له درکه.

– د قروضو اعطا يا ورکول.

مالي فعاليتونه

دخول: د مهمو اسنادو د پلور له درکه.

خروج: د پورونو بيرته ورکول.

د نغدي جرياناتو د حساب صورت ترتيب يا

How to prepare cash flow statement

د نغدي جرياناتو يا Cash flow د صورت يا statement د ترتيب لپاره دوه يعني مســتقيم او غير مســتقيم ميتودونه شتون لري چې دواړه يې ورته پايلي جوتوي. التبه د دواړو ميتودونو پايلې ته د رســيدلو پروســيجر او طرزالعمل سره توپير لري . څکه غيرمســتقيم ميتود د نغدي حساب د صورت يا دترتيب لپاره زيات معمول دی، نوپه دې اســاس له يوه مثال سره جوخت دغه ميتود تر مطالعې لاندې نيسو او وروسته يې په مستقيم ميتود باندې بحث کوو.

په مستقيم ميتود کې د هر يو قلم د عوايدو د حساب صورت په بيله توګه له غير نغدي حالت څخه نغدي حالت ته تعديليږي، په داسې حال کې چې په غير مستقيم ميتود کې ورته تعديل ته اړتيا نه ليدل کيږي بلکې هماغه اقلام په نغدو پيســو باندې تعديليږي چې د خالص مفاد تعديل په پيسو سره متاثره کوي.

د دغه ميتود د توضيح په موخه لاندې مثال په نظر کې نيسو:

د مثال په توګه د x شرکت د عوايدو صورت په لاندې ډول راکړل شوی دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغو معاملاتو له مخې چې په دې شرکت کې په 2005 ام کال کې منځته راغلي دي، د ورته شرکت د نغدي جریاناتو یا Cash flow صورت یا statement ترتیب کوو.

د (x) شرکت د بیلانس پاڼه 31 ډسمبر 2004 او 2005 کلونه					
شماره	سیاله دارايي	2004 ام کال	2005ام کال	تغیر	کاهش/ افزایش
۱	نغدي	15.000Af	46.000Af	31.000Af	افزایش
۲	قابل حصول حسابونه(طلبات)	55.000Af	47.000Af	8.000Af	کاهش
۳	ګدام	110.000Af	144.000Af	34.000Af	افزایش
۴	مخکې پرداخت شوي مخارج	5.000Af	1.000Af	4.000Af	کاهش
{4+3+2+1}5	د سیالې دارايي مجموعه	185.000Af	238.000Af	53.000Af	
۶	لنډ مهاله سرمایه ګذاري	127.000Af	115.000Af	12.000Af	کاهش
۷	ثابتې دارایی	505.000Af	715.000Af	210.000Af	افزایش
۸	دثابتو داراییو د ارزښت مصحح	68.00Af	103.000Af	35.000Af	افزایش
{8-7}9	د ثابتي دارايي مجموعه	437.000Af	612.000Af	175.000Af	
{9+6+5}10	د دارايي مجموعه	749.000Af	965.00Af	216.000Af	
۱۱	سیال دیون یا liabilities یا پورونه	43.000Af	50.000Af	7.000Af	افزایش
۱۲	د پرداخت وړ حسابات (غیر قابل تادیه قروض)	9.000Af	12.000Af	3.000Af	افزایش
۱۳	د پرداخت وړ مالیه	5.000Af	3.000Af	2.000Af	کاهش

(c) ketabton.com: The Digital Library

{13+12+11}14	د سیالې دارایي مجموعه	57.000Af	65.000Af	8.000Af	
15	طویل المدت دیون یا liabilities	245.000Af	295.000Af	50.000Af	افزایش
{15+14}16	پورونو مجموعه	302.000Af	360.000Af	58.000Af	
	سرمایه				
17	معمولي سهام	315.00Af	465.0000Af	150.000Af	افزایش
18	نا توزیع شوي مفاد	132.000Af	140.000Af	8.000Af	افزایش
{18+17}19	د سرمایې مجموعه	447.000Af	605.000Af	158.000Af	
{19+18}20	د پورونو او سرمایې مجموعه	479.000Af	965.000Af	216.000Af	

د 2005 ام کال لپاره
د x شرکت د عوایدو صورت یا statement
چې د ډسمبر د میاشتې په 31 نیټه ختمیږي

شماره	تفصیلات	مبالغ
۱	عواید	698.000Af
۲	د پلورل شوې امتعې مصارف	520.000Af
{۱-۲}۳	نا خالص مفاد	178.000Af
۴	عملیاتي مخارج (37.000Af چې استهلاک ور سره ضمیمه شوی دی	147.000Af
{۳-۴}۵	عملیاتي عواید	31.000Af
۶	د ربحې مخارج	23.000Af
۷	د ربحې حاصل	6.000Af
۸	د ثابتې دارایي له درکه مفاد	12.000Af

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹	د ثابتې دارايۍ له درکه ضرر	3.000Af
۱۰	له مالياتو د مخه مفاد	23.000Af
۱۱	د مالياتو مخارج	7.000Af
۱۲{۱۰-۱۱}	خالص مفاد	16.000Af

نور معاملات چې د 2005 کال په جريان کې يې صورت نيولی دی.

۱- د سرمايه ګذاري د پلور مبلغ 78.000Af

۲- د سرمايې پلور 102.000Af چې اصلاً په 90.000Af تمامه شوې ده.

۳- په 120.000Af ارزښت سره د ثابتې دارايي خريداري يا پيرل.

۴- د غير ثابتې دارايۍ پلور چې 10.000Af قيمت يې درلود او د دارايۍ د ارزښت مصحيح 2000Af دی په 5000Af.

استهلاکات

کې د پانګې اچونې د فعاليت په توګه د ثابتي دارايۍ، نامحسوسې دارايۍ، طبعي منابعو او داسې نورو لپاره نغدي تاديه هغه مهال درج کيږي چې دغه دارايي اخيستل کيږي . د ثابتي دارايي د استهلاک وخت، د نامحسوسې دارايي او طبعي منابعو د ارزښت ليږوالی د عوايدو د حساب په صورت کې ظاهريږي.

پــه مخارجو باندې د دغــې دارايي تدريجي بدلون د يو ډول تغير شــودنه کوي خو په نغدي جرياناتو يا Cash flow باندې هيڅ ډول تاثير نه لري. ځکه دغه منابع په نغدي جريان کې کوم تاثير نه رامنځته کوي نو دغه منابع د عوايدو د حساب په صورت کې له خالص مفاد څخه منفي کيږي.

د دارايي او سرمايه ګذارۍ د پير او پلور له درکه مفاد او ضرر

لــه دغه مدرک څخه مفــاد او ضرر د عملياتي فعاليت له ناحيې څخه نغدي جريانات نه متاثر کوي. نو په دې اســاس په کار دي چې له دې برخې څخه حذف شي. د مثال په توګه د x شرکت د عوايدو د حساب په دوو صورتونو کې د سرمايه ګذاري له درکه 12.000Af مفاد ښودل شوی دی، همدا شــان د ثابتې دارايي د پلور له درکه 3000Af ضرر ښــودل شوی دی، ځکه دغه 12.000Af مفاد د سرمايوې فعاليتونو په برخه کې ښودل کيږي نو په کار ده چې د عملياتي فعاليتونو له برخې څخه تفريق شي او په دې خاطر چې 3000Af ضرر د سرمايوي فعاليتونو په برخه کې تفريق کيږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو په کار ده چې په دې ځای کې جمع شي.

د x شرکت د عملیاتي فعالیتونو له درکه نغدي جریان دد 2005 ام کال لپاره چې د ډسمبر په۳۱ پای ته رسیږي		
شمیره	له عملیاتي فعالیتونو څخه نغدي جریان	مبالغ
۱	خالص مفاد	698.000Af
۲	استهلاک	37.000Af
۳	د سرمایه گذاري د پیر له درکه مفاد	12.000Af
۴	د ثابتې دارایي د پلور له درکه ضرر	3.000Af
۵	د سیال پورونو په دارایي کې بدلونونه	31.000Af
۶	په قابل حصول حساباتو کې کموالی	8.000Af
۷	په گدام کې زیاتوالی	34.000Af
۸	په مخکې ورکړل شوو مخارجو کې کموالی	4.000Af
۹	په قابل تادیه حساباتو کې زیاتوالی	7.000Af
۱۰	په غیر نغدي دیون پورونو زیاتوالی	3.000Af
۱۱	په عوایدو باندې د راتلونکو مالیاتو په کچه کې کموالی	2.000Af
۱۲	په عملیاتي فعالیتونو کې خالصې نغدي پیسې	

{10+9+8}14.000Af

814.000+16.000A}30.000

په سیاله دارایۍ کې بدلون

په نغدي جریاناتو یا Cash flow باندې د سیالې دارایۍ یا current asset کموالي مثبت تاثیر او زیاتوالی یې منفي تاثیر لري.

د مثال په توگه: د(x) شرکت د عوایدو د صورت او د بیلانس ورقې ته مراجعه وکړئ، په 2005 کال کې خالص فروشات یعنې د فروش عواید 698.000Af دي او قابل تادیه حسابونه د8.000Af

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموالي ښودنه کوي، نو د امتعې د خرڅلاو له درکه نغدي مبالغ 706.000Af دي، یعني 698.000+8.000Af=706.000.

په دې صورت کې نسـبت هغه مبلغ ته چې د عوایدو د حسـاب په صورت کې ښودل کیږي د خرڅلاو له درکه نغدي پیسې 8.000Af زیاتې دي.

Account Receivable

55.000Beg Balance 698.000Af په مشتریانو باندې پلور	706.000AfCash Receipts From customer 47.000Af
753.000Af	753.000Af

پـه دې حالت کې د پلور په طلباتـو کې 8.000Af کموالی له خالص مفاد سره جمع کیږي او د ګـدام ذخایـر چې له 110.000Af څخه یې 144.000Af ته زیاتوالی موندلی دی ، نسـبت هغه ته چې د پیرل شـوې امتعې په مصرف کې ښـودل شـوی دي ،د 34.000Af په اندازه د امتعې په خریداري کې زیاتې مصرف شـوی دي. له دغه پرنسیب څخه په استفادې سره په مخکې پرداخت شویو مخارجو کې 4.000Af کموالی خالص مفاد ته ورجمع کیږي.

په سیالو دیونو کې تغیر

په نغدي صورت حسـاب کې سیال دیون د سـیالي دارایي په حذف کولو باندې معکوس تاثیر لري. په دې معنا چې په سیالو پورونو کې زیاتوالی له خالص مفاد سره جمع کیږی او کموالی یې له هغه نه تفریق کیږي.

د مثال په توګه : په قابل تادیه حسـابونو کې یې له 43.000Af څخه 50.000Af ته زیاتوالی موندلی دی او د 7.000Af زیاتوالی ښـودنه کوي. یعني واقعې خریداري د پلورل شـوي امتعې له مصارفوڅخـه عبـارت دی ، په دې معنا چې 520.000Af، + په ګدام کې زیاتوالی 34.000Af چې له 554.000Af سره مسـاوي کیږي. په همدې ترتیب په دیون یا liabilities کې 000زیاتوالی هم اضافه کیږي خو په قابل تادیه مالیاتو کې 2.000Af کموالی منفې کیږي.

په دې صورت کې د عملیاتي فعالیتونو له درکه خالصې نغدي پیسې 30.000Af دي ، په داسي حال کې چې خالص مفاد 16.000Af دي.

په لنډه توګه د عوایدو د حساب په صورت کې د اقلامو تاثیرات په لاندې ډول وړاندی کیږي:

استهلاک علاوه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نامحسوسه دارايي کې کموالی علاوه کيږي.

په طبيعي مبالغو کې کموالی علاوه کيږي.

د دارايي او سرمايي د پلور له درکه ضرر علاوه کيږي.

د دارايي او سرمايې د پير له درکه مفاد منفي کيږي.

د سيالو پورونو او دارايۍ لپاره

سياله دارايي په خالص مفاد باندې علاوه کيږي، له خالص مفاد څخه منفي کيږي.

طلبات کموالی ډيروالی

گدام کموالی ډيروالی

مخکې سپارل شوي مصارف کموالی ډيروالی

ديون يا liabilities سيال

د تاديې وړ حسابونه کموالی

ډيروالی کموالی

ديون يا liabilities تحقيقی ډيروالی کموالی

د خرڅلاو ماليه (مفاد) زياتوالی کموالی

د سرمايوي فعاليتونو له درکه نغدي پيسې

هر هغه حساب چې د سرمايوي فعاليتونو لپاره نغدي پيسې برابرولای شي، په بېله توگه ازمايش کيږي. سرمايوي فعاليتونو تر ډيره ځايه په اوږدمهاله دارايي باندې چې په بيلانس کې ښودل شوې وي، متمرکز وي، خو لنډ مهاله سرمايه گذاري هم د سيالي دارايي په برخه کې د مفاد او ضرر په بيلانس کې د عوايدو د حساب له درکه شامليږي. د دغې برخې د غوره توضيح په موخه لاندې معاملات په نظر کې نيسو:

١- د سرمايوي اسنادو پير يا خريداري په مبلغ 78.000Af .

٢- په 102.000Af باندې د سرمايه گذاري پلور چې قيمت يې 90.000Af دی.

٣- په 102.000Af قيمت باندې د ثابتې دارايي خريداری

۴- د ثابتې دارايي پير چې 10.000Af قيمت يې درلود او 2.000Af يې په 5.000Af ارزښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره استهلاک شوي وه

اوس نو د سرمایه ګذاري له درکه د نغدو پیسو د تر لاسه کولو لپاره په لاندې ډول عمل کوو.

سرمایه ګذارۍ

لکه څنګه چې پوهیږو د سرمایوي شــیانو خریــداري سرمایه ګذاري ته زیاتوالی ورکوي ، په داسي حــال کــې چې پلور يې سرمایــه ګذارۍ ته کموالی ورکوي. په 78.000Af ارزښــت سره د سرمایوي شــیانو د اخیســتلو له درکه په سرمایه ګذارۍ کې زیاتوالــی را غلی دی چې په لاندې ډولمعاملــهکیــږي:

Cr	Dr	تفصیل	شمیره
0Af	78.000Af	د سرمایه ګذاري حساب	1
78.000Af	0Af	کود	2
0Af	0Af		
78.000Af		جمله	

د سرمایوي شیانو اخیستل

دغه معامله د کوډ له حسابه د ۷۸,۰۰۰Af کموالي ښودنه کوي.

دوهمه معامله چې د سرمایه ګذاري ښــودنه کــوي 90.000Af قیمت لري او په 102.000Af پلورل کیږي، چې په لاندې توګه په محاسبوي دفتر کې ثبت کیږي.

Cr	Dr	تفصیل	
0Af	102.000Af	نغدي پیسې	1
90.000Af	0Af	د سرمایه ګذاري حساب	2
12.000Af	0Af	د سرمایه ګذاري له درکه مفاد	3
0Af	0Af		4
0Af	0Af		5
102.000Af	102.000Af	جمله	

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرمایه ګذاري پلورل

په نغدو پیسو کې د دغې معاملې تاثیر 102.000Af دی چې 12.000Af مفاد هم په کې شامل دی، له همدې کبله دغه12.000Af د عملیاتي فعالیتونو له برخې څخه تفریق کیږي.

لکه څنګه چې په بیلانس کې لیدل کیږي ، په 2004 کال کې لنډ مهاله سرمایه ګذاري 127.000Af او په 2005 کال کې 115.000Af ده چې د 12.000 ډالرو کموالي ښودنه کوي، اوس نو په 2005 کال کې په 78.000Af واخیستل شوه او 90.000Af ترې کمه شوېده.

ثابته دارايي(شتمنۍ)

په دې اړه باید د دارايۍ او مصحیح حسابونو د شتمنۍ ارزښت مطالعه شي. د بیلانس په اساس دارايي د Af 210.000 زیاتوالي ښودنه کوي. د هغوی د ارزښت مصحیح 35.000Af زیاتوالی کړی دی، د دارايي خریداري د مصحیح د زیاتوالي او پلور يې د کموالي باعث کیږي. د دارايي د ارزښت مصحیح د دارايي له استهلاک سره زیاتوالی ښیي.

له اضافي معاملاتو څخه څرګنده شوه چې په 120.000Af سره دارايي اخیستل کیږي.

شمېره	تفصیل	Dr	Cr
1	دارايۍ	120.000Af	0Af
2	نغدې پیسې	0Af	120.000Af
		0Af.	0Af
	جمله	120.000Af	120.000Af

د ثابتې دارايي پېر یا اخیستل

د دارايي څلورمه معامله چې 10.000Af قیمت يې درلود او 2.000Af يې استهلاک شوی وه، په 5.000Af پلورل کیږي یعنې:

د ثابتې دارايي پېرل

کسر ← 5.000Af

د دارايي د ارزښت مصحیح ← 2.000Af

د پلور له درکه ضرر ← 3.000Af

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ثابتې دارايي پلور

لکه چې و ليدل شول له عملياتي فعاليتونو څخه 3.000Af ضرر منفي شوی وه، نو:

شمېره	د سرمايوي فعاليتونو له مدرکه نغدي جريانات	مبالغ
1	د سرمايوي شيانو خريداري	78.000Af
2	د سرمايوي شيانو پلور	102.000Af
3	د ثابتې دارايي خريداري	120.000Af
4	دثابتې دارايي پلور	5.000Af
	خالص جريانات	91.000Af

Dr Cr	Net Income casatementh flow st	شمېره
16.000Af		1
37.000Af	Depreciation	2
12.000Af	Ceainon ….. ofincome	3
3.000Af	Lass plant assats	4
	په سياله دارايي او سرمايه کې کموالی	5
8.000	کموالی	6
34.000Af	په ګدام کې زياتوالی	7
4.000Af	د پرداخت شويو مخارجو کموالی	8
7.000Af	په قابل تاديه حسابونو کې زياتوالی	9
3.000Af	په تحقيقي قروضو کې زياتوالی	10
2.000Af	په قابل تاديه مالياتو کې کموالی	11
14.000Af		12{11+10+9+8+7+6}
30.000Af	Net cash from operating Activities	13{12+11}
	د سرمايه ګذاريو له درکه پيسې	14
78.000Af	دسرمايوي اسنادو خريداري	15
102.000Af	د سرمايوي اسنادو پلور	16
120.000Af	د دارايي خريداري	17

(c) ketabton.com: The Digital Library

18	خرڅلاو	5.000Af
19{18+17+16+15+14}	د سرمايوي فعاليتونو له مدرکه نغدي پيسې	91.000Af
20	د اوږد مهاله قرضونو ورکول	50.000Af
21	د ونډې يا سهم د اسنادو صدور	
22	توزيع شوی مفاد	8.0000Af
23{22+21+20}	د مالي فعاليتونو له مدرکه خالصې نغدي پيسې	92.000Af
24	په نغدو پيسو کې خالص زياتوالی او تغيرات	31.000Af
25	د کال په پيل کې نغدي پيسې	15.000Af
26 {25+24}	نهائي نغدي پيسې	46.000Af

خالصه دارايي + پورونه = دارايي

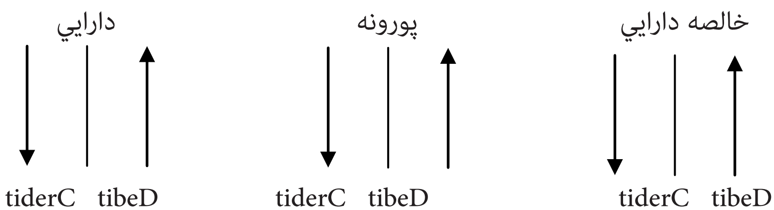

په ساده عبارت، حسابي معادله د دې ښودنه کوي چې خالص ارزښت د جاري دارايي د ارزښت د تعين په واسطه او له هغه وروسته له هغې څخه د جاري پورونو د ارزښت د تفريق کولو په واسطه مشخص کيږي. کله چې د حسابي معادلې د استفادې موضوع د بيلانس شيټ اساسي معادلې په توګه مطرح کيږي، دا په دې مفهوم ده چې د بيلانس شيټ اخيرې برخې په موازي توګه د يوه نهاد د خالص ارزښت څرګندوی دی.

که چيرته د يوې موسسې د دارايي خالص ارزښت او د ديونو ميزان د دارايي له مجموعي رقم سره مساوي شي، په دې صورت کې کومه ستونزه شتون نه لري، خو که چيرته د ديونو مجموعي رقم او د دارايي خالص ارزښت د دارايي له مجموعي رقم سره مساوي نشي، په دې صورت کې دمحاسبې په بهير کې ستونزې ايجاديږي او مسئله جدي پاملرنې ته اړتيا لري.

په لومړۍ مرحله کې د مالک يا څښتن دارايي يا شتمني د شرکت له سرمايې څخه د اسهامو د صدور په څير د يو لړ اقداماتو په واسطه تر اغيزې لاندې راځي.

وروسته له دې چې شرکت خپل فعاليت پيل کړي، درامد (د عوايدو منفي مصارف) او ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځته راځي او همدا رنګه امکان لري چې د دورې تر پایه پورې د شرکت سرمایوي سهام یا ونډې زیاتې شي یا بالعکس یو شمېر سهام اعاده شي او سرمایه یې کموالی وکړي. د څښتن په سرمایه باندې پورته ذکر شوي عناصر لاندې تاثیرات لري:

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي

+ عواید - د سهامو حذف

+ مصارف

- منفعت

- خسارات

+ د سرمایې د ونډې زیاتوالی

پورونه + د مالک خالصه دارايي = مجموعی دارايي

حسابي معادله له مضاعف اندراج حسابي سیستم سره د اساسي معادلې د اړیکي ښودنه کوي. اصلاً فورمولي حسابي معادله، د دارايي، دیونو او خالص ارزښت تر منځ د اړیکې د توضیح لپاره ده. حسابي معادله د معادلاتو تر منځ تر ټولو متداوله معادله ده چې په بیلانس شيټ کې ترې استفاده کیږي. په دې برسېره په بیلانس شیټ کې د مندرجاتو د ثبت کیدلو او د هغوی د څرنګوالي او سمې مطالعې لپاره هم د نوموړي معادلې پیژندنه یا شناخت اړین دی . د حسابي معادلې د کار کرد د پیژندلو په موخه د معادلې د تشکیلوونکو درې واړه اساسي عناصرو پیژندنه او درک ضروري دی.

– دارايي د هغو ټولو اجناسو یا محصولاتو په ارزښت باندې اطلاق کیږي چې د مالک یا څښتن په تصاحب یا ملکیت کې شامل وي.

– دیون یا liabilities له هغو وجوهو یا منابعو څخه عبارت دي چې د دارايي د لاسته راوړلو په موخه د شرکت له لوري په قرض اخستل شوي وي.

– خالص ارزښت د یوې موسسې له هغه مالي ارزښت څخه عبارت دی چې د باندنیو مراجعو د واجب التادیه قروضو له منفي کیدلو څخه وروسته پاتې کیږي. د حسابي معادلې له توسل څخه اساسې موخه د نهايي عناصرو له تعین څخه عبارت دی چې خالص ارزښت ور ته ویل کیږي.

ځینې وختونه خالص ارزښت د (خالصې دارايي) په نامه هم یا دیږي.

د یوه شرکت یا موسسې مالي وضعیت د قروضو او دارايي د میزان څرګندوی دی.

تجارتي معاملات په ورځنۍ توګه د شرکت د سوداګریزو چارو د پر مخ وړلو په موخه تر سره کیږ ي، په دې بهیر کې د اقلامو پیر او پلور صورت نیسي، مالي وجوه یا (اعتبارات) اعطاء یا په قرض

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخســتل کيږي، عوايد تحصيل کيږي او مصارف منل کيږي. نوموړي ســوداګريز معاملات د حسابي معادلې د درېواړو عناصرو د بدلون يا تغير لامل ګرځي.

هره معامله چې د مجموعي دارايي د زياتوالي لامل ګرځي، بايد د خالصې دارايي يا قرضونو د زياتــوالي لامــل هم شي. او هره معامله چې د مجموعې دارايي د تقليل يا ليږوالي لامل ګرځي، بايد د خالصې دارايي او ديونو د کموالي لامل هم وګرځي.

ځينې سوداګريز معاملات د معادلې په عين طرف کې ديوه حساب د زياتوالي، او د بل حساب د کمــوالي لامل ګرځي، د مثال په توګه يــوه دارايي زياتوالی مومي ، په داسې حال کې چې بله يې کموالی مومي.

دارايی = پورونه + د څښتن خالصه دارايي

د معاملاتو د ماهيت له مد نظر نيولو پرته، بايد حسابي معادله د توازن په حالت کې وي.

رابطه
- د ديونو او دارايي تر منځ اړيکه د لاندې معادلې په ذريعه بيانيږي. - په مجموعې دارايي کې زياتوالی اوکموالی د پورونو او خالصې دارايي په رقم کې د مساويانه زياتوالي يا کموالي لامل ګرځي

مثال
فرض کړئ چې تاسو يو موټر په 8000 باندې پيرئ، د موټر د قيمت د تادیې لپاره 3000 نغدي ورکوئ او 5000 له بانک څخه قرض اخلی. حسابي معامله به څنګه وي؟

د حســابداري اســاسي معامله د هغې د پراخ مفهوم له مخې د محاســبې په برخه کې تر ټولو زيات اهميت لري. له اســاسي معادلې پرته د حاســبداري سيستم ارزښت نه لري، چې په دې توګه نوموړې معادله د حسابداري د قانون په نامه نوموو.

دغه معادله خورا اهميت لري، ځکه دغه معادله د دې ښودنه کوي چې د سوداګريزو معاملاتو په جريان کې کوم بدلونونه رامنځته کيږي.

دغــه معادله په مضاعف اندراج دفتري سيســتم باندې اتکا لري. په مضاعف اندراج سيســتم کې يوه معامله حد اقل په دوو حسابونو باندې تاثير کوي. له حسابي معادلې څخه د استفادې په صورت کې کولای شــو ډاډ تر لاســه کړو چې په يوه حساب کې اندارج حد اقل په يوه بل حساب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې له اندراج سره متوازن وي.

ایا ستاسو لپاره تر اوسه پورې هم دغه موضوع دومره مهمه ده؟ که چیرته د حسابي معادلې فورمول ته پاملرنه وکړئ، ستاسو لپاره به موضوع نوره هم واضح شي.

دارايي = پورونو + خالصه دارايي

کله چې په دارايي کې کموالی یا زیاتوالی راځي ، دیون یا خالصه دارايي هم په ورته استقامت خوځیږي او کله چې دیون یا خالصه دارايي کموالی یا زیاتوالی وکړي، مقابل لوری په مخالف لوري حرکت کوي. د معاملاتو د ثبت ډول په دغو قواعدو پورې بشپړ تړاو لري.

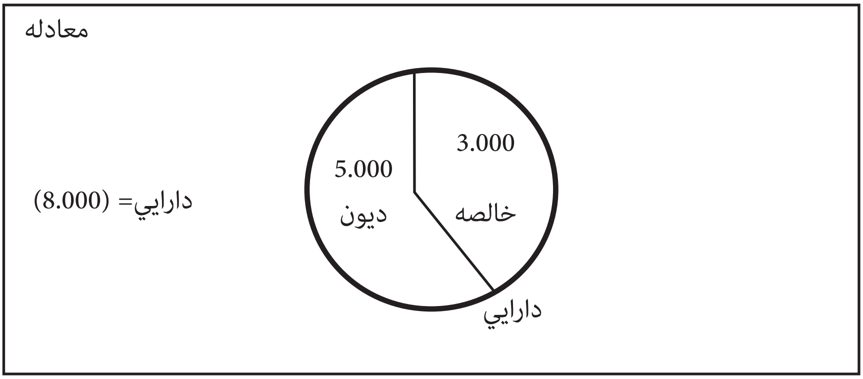

په پورتني دیاګرام کې لیدل کیږي چې خالصه دارايي او دیون د حسابي معادلې دوه جزونه دي

خالصه دارايي

د (خالصې دارايي) اصطلاح عموماً دیوې دارايي په خالص ارزښت پورې تړاو لري. په بل عبارت، خالصه دارايي له هغه مقدار پیسو څخه عبارت ده چې د یوې دارايي په توګه اختصاص ورکړل شوی وي. د خالصې دارايي رقم چې په بیلانس شیټ (بیلانس ثبت)کې ښودل کیږي ، د بیلانس شیټ له درېیمې برخې سره برابره وي چې د مالک د خالصې دارايي په نامه مسمی شوي ده.

د مالک یا څښتن خالصه دارايي د شرکت د قرضو له جملې څخه شمیرل کیږي، ځکه دا له هغې وجوه څخه تر کیب شوی ده چې د ونډه والوله لوري په قرضې توګه(د ټولو دیونو له تادیې وروسته) ورکول شوی ده.

د دین یا liability اصطلاح معمولاً محدود مفهوم لري او په ځان کې د ونډه والو خالصه دارايي نه رانغاړي. په دې برسیره د دارايي او دیونو بیلانس (د ونډه والو د خالصې دارايي په شمول) یو له بل سره تطابق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بیلانس شـیټ کې د هر حسـاب ارزښت د حسـابدراي د مضاعف اندراج سیستم له مخې ثبت کیږي. په دې صورت کې باید د مالک خالصه دارایي د مجموعي دارایي له رقم ، منفي دیون سره معادل وي.

دیون یا liabilities

په مالي محاسـبه کې دیون یا liabilities د یوې موسسـې له هغو مکلفیتونو څخه عبارت دي چې له پخوانیو معاملاتو څخه منځته راغلي وي چې تسویه یې په راتلونکي کې د دارایي له انتقال، د خدماتو له وړاندي کولو او یا د اقتصادي منفعت په برخه کې د هر ډول زمینې له چمتو کولوسره برابره وي.

دارایي = پورونه + د مالک خالصه دارایي

د تادیې وړ حسابونه.

- د محکمې د پریکړو او تضمیناتو لپاره.
- مالي دیون (د تادیې وړ له حسابونو او تامیناتو پرته).
- د شرکت ګران بیه.
- د جارې مالیې لپاره مکلفیتونه او دارایي.
- معوقه مالیه او د دارایي معوقه مالیه.
- په خالصه دارایي کې د اقلیت یا لږکیو ونډه.

قرض ورکونکي

هغـه پورونـه چـې د پرې کېدلو یـا مجراکولو وخت یا میعـاد یې تر یـوه کال پوري وي، د جاري قرضونو په نامه یادیږي چې په جاري عایداتو باندې مالیات، جاري قسـطونه، بانکي قرضه، قصیرالمدت تأمینات او داسې نور د جاري مکلفیتونو د بیلګې په توګه یادولای شو.

هغه پورونه چې د پرې کېدلو وخت یې تر یوه کال پورې نه رسـیږي د اوږد مهاله قرضونو یا (طویل المدت قرضونو) په نامه یادیږي. (بانکي قرضونه،د قرضې صادر شوي اسناد، معوقه مالیات، د قرضونو تامینات، د لیږکیو ونډه).

خالصـه دارایي: سرمایوي ونډه، د پانګې اچونې زېرمې یا Reserved capital، د ارزیابۍ لپاره پیشي، د ترجمې د خدماتو لپاره پیشې او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فورمول				
د مالک خالصه دارايي	+	پورونه	=	دارايي
↓		↓		↓
3.000	+	5.000	=	8.000

معادله

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي
پورونه = دارايي – د مالک خالصه دارايي
د مالک خالصه دارايي = دارايي - پورونه

حسابي معادله: د (دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي) څخه عبارت دی.

د مضاعف اندراج حســابي سيســتم له مخي، د ثبت په بيلانس کې حسابي معادله بايد همواره د توازن په حالت کې وي. (مضاعف اندراج په دې مفهوم دی چې هره معامله لږ تر لږه د ليجر دوه حسابونه متاثر کړي).

په لاندې توګه د توازن په حالت کې د حسابي معادلې ځينې مثالونه ورکړل شوی دي.

پــه شرکت کې د مالک يا څښــتن پانګه اچونه د شرکت د دارايــي د زياتوالي او په ورته توګه د مالک د خالصې دارايي د زياتوالي لامل ګرځي.

کله چې شرکت له بانک څخه پيسې په پور واخلي، د شرکت دارايي زياتيږي او په ورته حال کې دشرکــت ديون هم زياتيږي. کله چې شرکت خپل قروض بيرته ادا کړي، په دې صورت کې دشرکت دارايي نزول کوي او د هغه د متابعت له مخې د شرکت ديون يا liabilities هم ليږوالی مومي.

که نوموړی شرکت د خپلو کارکونکو لپاره يو نوی موټر په نغدو پيسو واخلي، په دې صورت کې د شرکت د دارايي يوه برخه (د عراده جاتو برخه) زياتيږي. که چيرته شرکت د خپلو مشــتريانو يا پيرودونکــو لپاره په مقابل کې خدمتونه عرضه کړي، بيا هم د شرکت دارايي زياتيږي او په همدې توګه يې خالصه دارايي هم زياتيږي، ځکه شرکت له دغه مدرک څخه عوايد تر لاسه کوي.

که چيرته شرکت داسې خدمتونه وړاندي کړي چې مشتريان يا پيرودونکي يې په يوه مياشت کــې د قيمــت د پرې کولو ځــواک ولري،په دې صور ت کې شرکت خپلــې دارايي يا (قابل حصول حســابونو) ته زياتوالی ورکړی اوپه همدې توګه دمالک د خالصې دارايي د زياتوالي لامل ګرځيدلي دي، ځکه شرکت د خدماتو عوايد تعميل کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرته یو شرکت راديويي اعلان نشر کړي او حق الزحمه يې وروسته ورکړي، په دې صورت کـې شرکــت د يو لړ مصارفو متحمل کيــږي چې د مالک خالصې دارايي ته ليږوالی ور بښــي اود شرکت د ديونو يا (قابل تاديه حسابونو) د زياتوالي لامل ګرزي.

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي + د مصارفوعوايد – له حسال څخه برداشت

(له شموليت څخه د شرکت د دارايي ايستل)

د شرکت په واک او کنترول کې شته منابعو ته دارايي يا شتمنۍ ويل کيږي. په يوه نوي شرکت کې دارايي له دوو احتمالي منابعو څخه منځته راځي.

هغه سرمايه ګذاري چې د يوه تشبث په ترڅ کې يې مالکيت حاصل کړی وي.

هغه قرض ورکوونکي چې د يوه تشبث له مخې قرضې او پورونه ورکوي.

هغه کسان چې خپله دارايې د شرکت په واک کې ورکوي، د دغې دارايي د مطالعې له قانوني حق څخه برخمن دي.

د تجاري معاملاتو تحليل او تجزيه		
حامد د يوه سوداګريز فعاليت د پيل کولو په موخه 20000 افغانۍ سرمايه ګذاري وکړه.		
Assets = Liabilities + Equity		
Accounts Notes Owner		
Cash Supplies Equipment Payable Payble Capital		
(1) 20.00		20.000
20.000		20.00
20.000	=	20.000

د تجاري معاملې تحليل او تجزيه

دا له هغې پروسې څخه عبارت ده چې په واسطه يې منځته راغلي بدلونونه د معادلې په هر لــوري کــې تطبيق کيدی شي. راځئ د ورته معاملاتو ځينې بيلګــې مطالعه کړو ترڅو د معادلې د استعمال او د هغې د تحليل او تجزيې په هکله لا غوره معلومات تر لاسه کړو.

د يوه نوي شرکت لپاره حسابي معادله په لاندې ډول ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي

0Af 0Af 0Af

۱معامله: مالک د تجارتي فعاليت د پيل په موخه 20000 افغانۍ خپل جاري حساب ته تحويل کوي.

دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي

+ 20.000Af 0Af + 20.000Af

کله چې څښتن 2000افغانۍ په يوه تجارتي فعاليت کې سرمايه ګذاري کوي، د هغه خالصه دارايي د 20000 افغانيو په اندازه زياتوالی مومي، په توازن کې د معادلې د دواړو لورو د ساتلو په موخه د دارايي مجموعه هم په ورته کچه زياتوالی مومي.

التبه لامل يې دا دی چې خالصه دارايي په هواره توګه يوه دارايي حساب کيږي او په خالصه دارايي کې زياتوالی يا کموالی د مجموعي دارايي د کموالي يا زياتوالي لامل ګرځي.

د تجارتي معاملاتو تحليل او تجزيه		
د 1000 نغدو افغانۍو په بدل کې د تجهيزاتو پير		
Assets = Liabilites + Equily		
Accounts Notes Owner		
Cash Supplies Equipment Payable Payable Capital		
(1) 20.000 20.000		
19.000 1.000 = = = 20.000		
20.000	20.000	

تجارتي شرکت د 1000 نغدو ډالرو په بدل کې مصرفي اجناس پيري، دغه مطلب په دې مفهوم دی چې د 1000 ډالرو په اندازه نغدي وجه د شرکت د دارايي له حساب څخه وايستل شوه اويا په بل عبارت د شرکت دارايي د 1000 ډالرو په اندازه نزول کړيدی.

له بله لوري شرکت ته اجناس راوړل شويدي او دا په دې مفهوم دي چې دارايي دوهم ځل زياته شويده. نو په دې اساس د دارايي په نوعيت کې يوازي يو بدلون ليدل کيږي او ياد شوی حالت د شرکت د پورونو يا ديونو او خالصې دارايي رقم نه متاثره کوي. همدا شان کولای شو و وايو چې 1000 ډالر نغدي وجه د 1000 ډالرو په ارزښت په اجناسو باندې بدله شويده، نو په دې اساس په لنډه توګه ويلای شو چې د شرکت د دارايي په ميزان کې کوم کموالی يا زياتوالی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی راغلی.

د تجارتي معاملې تجزیه او تحلیل
د 15000 افغانیو نغدي وجه یا Cash in hand په بدل کې د تجهیزاتو پیر یا خریداري
Assets = Liabilites + Equity
Accounts Notes Owner
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital
(1) 20.000 20.000
(2) 1.0000 1.000
(3) 15.000 15.000
4.000 1.000 15.000 = = 20.000
20.000 = 20.000

لکه څنګه چې پورته لیدل کیږي، تجارتي شرکت د تجهیزاتو د خریداري په موخه 15000ډالر نغدي وجه تادیه کوي، نو د یادونې وړ ده چې دغه تجهیزات د شرکت له دارایي څخه شمیرل کیږي.

د پورتنـــي مثـــال په خیر ، شرکــت 15000 ډالره نغدي وجه تادیه کـــوي او په مقابل کې یې د 15000ډالرو په ارزښت تجهیزات ترلاسه کوي

پـــه دې حالـــت کې یوازې د نغدي وجې یا Cash in hand او اجناســـو تبادله صورت نیسي او پـــه نوموړي بیلانس کې د دیونو او خالصې دارایـــي د رقم د بدلون لامل نه کرځي، ځکه د دارایي بیلانس د پخوا په څیر پاتې کیږي.

اوس موږ د 4000 افغانیو نغدي وجه یا Cash in hand، د 1000 افغانیو په ارزښت د اجناسو او همدا شان د 15000 افغانیو په ارزښت د تجهیزاتو د ارزښت لرونکي یو او په دې توګه زموږ د دارایي بیلانس 20000 افغانیو ته رسیږي.

د تجارتي معاملې تجزیه او تحلیل
د 200 افغانیو نغدي و جهې په بدل کې د مصرفي توکیو پیر او د نسیې یا قرضو په توګه تجهیزات
Assets = Liabilites + Equity
Accounts Notes Owner
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital
(1) 20.000 20.000
(2) 1.0000 1.000

(c) ketabton.com: The Digital Library

(3) 15.000 15.000
(4) 200 1.000 1200
4.000 1.200 16.000 1.200 = 20.000
21.200 = 21.200

لکه چې ليدل کيږي، تجارتي شرکت د 200 افغانيو په مقابل کې مصرفي توکي او د 1000 ډالرو په ارزښــت تجهيزات په قرضي توګه پېرلي دي. نســيه (قرضي) تجارتي معامله په دې مفهوم ده چې د نظر وړ شرکت د اجناســو د پير لپاره پيســې هم ورکړې دي، بلکې اجناس يې د قرض په توګه تر لاسه کړي چې په پايله کې يې عمومي دارايي زياتوالی موندلی دی.

په دې مثال کې د تېر مثال په خلاف د دارايي تبادلې صورت نه دی نيولی، بلکې د موسســې لپاره دارايي له کومي خارجي منشاء څخه فراهم شويده.

ليــدل کيږي چې د دارايي کلي بيلانس 1200 ډالره زياتوالی موندلی دی، خو په مقابل کې يې تر اوسه کومې نغدي پيسې ندي تاديه شوي. نو په دې اساس په توازن کې د معادلې د ساتلو لپاره لازمه ده چې د معادلې دواړو لوريو ته د دين(پور) رقم ور ز يات کړو . شرکت ته په کار دي چې د پيرل شويو اجناسو په بدل کې 1200 افغانۍ تاديه کړي، نو په دې اساس دارايي د 1200 فغانيو په اندازه او ديون هم په همدې اندازه زياتوالی مومي.

د تجارتي معاملې تجزيه او تحليل		
د 400 په بدل کې د مصرفي اجناسو پير له لومړني امريکايي بانک څخه تر لاسه شو.		
Assets = Liabilites + Equity		
Accounts Notes Owner		
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital		
(1) 20.000 20.000		
(2) 1.0000 1.000		
(3) 15.000 15.000		
(4) 200 1.000 1200		
4.000 4.000		
8.000 1.200 16.000 1.200 4.000 20.000		
25.2000	=	25.2000

(c) ketabton.com: The Digital Library

یــو تجارتي شرکت د خپلو فعالیتونو د تر سره کیدلو په موخه له یوه بانک څخه 4000 افغانۍ قرض اخلي،په بل عبارت له څښــتن څخه پرته د کوم بل شــخص له لوري 4000 افغانۍ نغدي وجه تجــارې فعالیــت ته ترزیق کیږي. دغه پیښــه د دې لامل ګرځي تر څو پــه دارایي کې زیاتوالی را منځتــه شي ، ځکــه هره مالي وجه چــې د مالک یا کوم بل کس له لوري چمتــو کیږي، د دارایي د زیاتوالي باعث ګرځي. که چیرته نوموړې وجه (مال) د مالک له لوري تامین شي، د دارایي د زیاتوالي باعث ګرځي او بالعکس که چیرته د کوم دریم شــخص له لوري د شرکت په واک کې ورکول شوې وي، د بدهې یا پور د زیاتوالي لامل ګرځي او په پایله کې یې معادله د توازن حالت ساتلای شي.

په دې ځای کې شرکت له بانک څه قرض اخیستي دی. دا امر په دې مفهوم دی چې نوموړی شرکت بانک ته د دغو پیسو د بیرته ورکولو مکلفیت په غاړه لري.نو په دې توګه یاد شوي مبلغ د شرکت د دیونو له لړ څخه شمیرل کیږي، په دې اساس د شرکت دیون 4000 افغانیو ته لوړیږي او په مقابل لوري کې یې دارایي هم په همدې اندازه لوړیږي.

د تجارتي معاملې تجزیه او تحلیل		
پاملرنه وکړئ چې په بیلانس شیټ کې حسابي معادله د توازن په حالت کې وي.		
Assets = Liabilites + Equity		
Accounts Notes Owner		
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital		
Bal 8.000 1.200 16.000 1.200 4.000 20.000		
8.000 1.200 16.00 1.200 4.000 20.000		
25.200	=	25.200

په ساده عبارت: حسابي معادله د دې ښودنه کوي چې خالص ارزښت د جاري داراېې د ارزښت د تعین او له هغه څخه د جاري قرضونو د رقم له تفریق کولو څخه مشخص کیږي.

کله چې د بیلانس شــیټ د ترتیب په صورت کې له حســابي معادلې څخه استفاده کول د یوې موضوع په توګه مطرح شي، مقصد یې دا دی چې د بیلانس شــیټ اخري کرښــه د یوه شــخص د خالص ارزښــت ښــودونکي ده. که چیرته خالص ارزښــت او د دیونو رقم له مجموعي دارایي سره برابر شي، نو ویل کیږي چې په حساب کې کومه ستونزه نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریېیم څپرکي لنډیز

۱- د بیلانس د تحلیل اړتیا: څنګه چې د بیلانس زیاتره علاقمندان او استفاده کوونکي د کال په پای کې د شرکت د راتلونکي مالي وضعیت معلومولو ته لیوالتیا او اړتیا لري، نو په دې توګه د بیلانس د تحلیل میتودونه ورته ، یورنګه امکانات برابروي

۲- د بیلانس د تحلیل تخنیکونه: څنګه چې په یواځې توګه د بیلانس د اقلامو مطالعه د شنونکي یا تحلیل کوونکي لپاره سمه پایله نه په ډاګه کوي، نو له همدې امله غوره ده چې دغه اقلام د تیرو مالي دورو له اقلامو سره مقایسه شي چې د مختلفو تخنیکونو په مرسته تر سره کیدی شي.

۳- د بیلانس د تحلیل میتودونه:

الف: افقي تحلیل — ب: ټرنډ تحلیل

ج: عمودي تحلیل — ه: د شرکت د سیاست تحلیل

الف- افقي تحلیل

$$\text{د فیصدې تغیر} = \frac{100\times \text{په مبالغو کې تغیر}}{\text{د اساس د کال مبلغ}}$$

په افقي تحلیل کې د بیلانس اقلام د دوو مالي دورو لپاره د لاندې فورمول په واسطه تر مقایسې لاندې نیول کیږی.

ب- ټرنډ تحلیل

په دې تحلیل کې د بیلانس اقلام د یوه کال لپاره د متمادي مالي ادوارو لپاره تحلیل او شنل کیږي.

ج- عمودي تحلیل

په دې تحلیل کې اقلام په فیصدي او مبلغ سره ښودل کیږي چې هر قلم د فیصدي په بڼه وړاندې کیږي.

د- د نسبتونو تحلیل

د نسبتونو شننه یا تحلیل د یوه شرکت په بیلانس شیټ کې د درج شویو اقلامو او ټولو حسابونو تر منځ اړیکه جوړوي چې له موږ سره د شرکت د مالي وضعې او فعالیتونو په شننه کې مرسته کوي او په مرسته یې د تیرو کلونو له پایلو سره د روان کال پایلې مقایسه کولای شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـ - د یوه شرکت د سیاست تحلیل

په دې شننه کې درې مشخصې شتون لري:

۱- دوراني سرمایه ۲- جاري نسبت ۳- سریع نسبت

۱- دوراني سرمایه: دا د شرکت د سیالې دارایي او سیالو قرضونو ترمنځ له توپیر څخه عبارت دی.

۲- جاري نســبت: دغه نســبت د دوراني سرمایې د نسبت په نامه هم یادیږي چې فورمول یې په لاندې ډول دی:

$$\text{جارى نسبت} = \frac{\text{سيال دارايي}}{\text{سيال ديون يا liabilities}}$$

۳- سریع نســبت: په دې نســبت کې سریع دارایي له ټولې سیالې دارایي سره پرتله کیږي. په دې نسبت کې د گدام ذخایر په نظر کې نه نیول کیږي او فورمول یې په لاندې ډول دی:

$$\text{سريع نسبت} = \frac{\text{نغدې پيسې + د دولتي قرضو دخرڅلاو وړاسناد + طلبات}}{\text{د سيالو قرضونومجموعه}}$$

– **د طلباتــو دوران:** دغه مشــخصه د دې ښــودنه کوي چې د شرکت د حصــول وړ طلبات یا حسابونه په یوه مالي دوره کې څو ځله د نغدو پیسو په بڼه شرکت ته ځي او راځي. دغه مشخصه معمولاً له دوراني سرمایې سره په ټراو تحلیل کیږي او د شننې فورمول یې په لاندې ډول دی:

$$\text{د طلباتو دوران} = \frac{\text{قرضوى خرڅلاو}}{\text{د طلباتو وسطي بيلانس}}$$

– **د گدام دوران:** دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په یوه شرکت کې د گدام شته موجودي یا stockپه یوه مالي دوره کې څو ځله پلورل کیږي او دوهم ځل اخیســتل کیږي. د شــننې فورمول یې په لاندې ډول دی:

$$\text{د گدام دوران} = \frac{\text{د پلورل شوي امتعې مصارف}}{\text{د گدام د موجودې اوسط}}$$

– **د اوږد مهاله قرضونو د مجرا کیدلو د ځواک نسبت:** دغه نسبت په اوږده مهال کې د یوه شرکت د ځواک څرگندونه کوي او په لاندې ډول دي:

۱- د دیونو او ټولې دارایي نسبت

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د ربحې د پوشش نسبت

۳- د نغدو پیسو په واسطه د قرضونو د پوشش نسبت.

۴- اضافي نغدي پیسې

– **د نغدي حســاب د صورت تصنیف:** د حســاب دغه صورت د نغدي راکړې ورکړې له مخې چــې د مــالي سرمایه ګذاري له عملیاتي فعالیتونو څخه تر لاســه کیــږي، تصنیف کوي چې د دریو کتګوریو لرونکې دي:

۱- عملیاتي فعالیتونه

۲- مالي فعالیتونه

۳- سرمایوي فعالیتونه

د دریيم څپرکي پوښتنې

۱- د بیلانس شننې یا تحلیل ته څه اړتیا ده؟

۲- د بیلانس د شننې د تخنیکونو په اړه معلومات ورکړئ؟

۳- د بیلانس د تحلیل د میتودونو نمونه واخلئ؟

۴- افقي تحلیل تعریف او فورمول یې ولیکئ؟

۵- ټرنډ تحلیل څه شی دی؟

۶- د عمودي تحلیل په باره کې معلومات ورکړئ؟

۷- د نسبتونو تحلیل څه ډول طریقه ده، واضح یې کړئ؟

۸- د یوه شرکت د سیاستونو په تحلیل کې څو ډوله مشخصې شتون لري، نمونه یې واخلئ؟

۹- جاري نسبت تعریف او فورمول یې ولیکئ؟

۱۰- سریع نسبت څه شی دی؟ فورمول یې ولیکئ؟

۱۱- د طلباتو د دوران په اړه معلومات ورکړئ او فورمول یې ولیکئ؟

۱۲- د ګدام دوران څه شی دی؟ او فورمول یې ولیکئ؟

۱۳- د حساب د صورت د تصنیف د دریو کتګوریو نمونه واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د بیلانس د ترتیب طرز

ټولیزه موخه:

د بیلانس د ترتیب کولو لپاره د کافي وړتیا تر لاسه کول.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین د لاندې موضوعاتو په هکله معلومات او اطلاعات تر لاسه کړي:

- بیلانس جوړونه.
- په بیلانس جوړونه کې د محاسبو پرنسیپونه.
- د صنعتي او تجارتي بیلانسونو جوړښت
- د اکټیف او پسیف، به باره کې تحلیلي معلومات.

بیلانس جوړونه

د دې لپاره چې د بیلانس د ترتیب په ترڅ کې له کومو ستونزو سره مخ نشو، د حساب د عملي اجرآتو په صورت کې دغه لارښــود په نظر کې نیول کیږي. که چیرته د بیلانس د ترتیب په صورت کې د دغه لار ښود مطابق کړنه وشي، له شکه پرته چې د بیلانس د ترتیب پروسه به مو له کومې اشتباه یا تیروتنې پرته تر سره کړې وي.

پــه لومړي قدم کــې د افتتاحیه بیلانس لومړۍ موجودې د تیر کال له موجودې څخه داســې ترتیــب کــوو چې دارایي د بیلانس په اکټیف لوري او سرمایه او دیــون یا liabilities د موازنې په موخه د بیلانس شیټ په پسیف یا غیر فعال لوري کې ثبت شي چې د بیلانس شیټ اکټیف لوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه له پسـیف لوري سره مساوي وي . که چیرته سرمایه نامعلومه وي، د دارایي له مجموعې څخه پورونه منفي کوو او د لاندې فورمول په واسطه سرمایه تر لاسه کیږي.

سر جمع دارایي – پورونه = سرمایه

هغـه تجـارتي او صنعي معاملات چې د فعالیت په جریان کې صورت نیسي، په ژورنال کې یې په سـم ډول ثبت کیږي او له هغه وروسـته را کړل شوي معاملات اړوند دفاترو ته رسول کیږي. د معاملاتـو له ثبت کیدلو وروسـته په لومړي سر کې مصارفاتي دفاتـر او حاصلاتي دفاتر سره موازنه کیږي. د دغو دفاترو پاتې یا توپیر د فعالیت ځای پایلې ته چې د ګټې او ضرر د حسـاب په نامه هم یادیږي انتقالوو. د غه پایلې د ګټې او ضرر دحسـاب د تثبیت په موخه ، داسـې نقل کوو چې مصارفـاتي دفاتر په ډبټ لوري کـې او حاصلاتي دفاتر د نوموړي دفتر به کریډیټ لوري کې ولیدل شي. له هغه وروسته د ګټې او ضرر د حساب پایله سرمایې ته لیږدول کیږي . که چیرته د ګټې او ضرر د حسـاب پایله د شرکت د مفاد شـودنه وکړي، بقیه یا توپیر یې د ګټې او ضرر د حسـاب د ډبټ له لوري شوول کیږي او کریډیټ لوري ته سرمایه لیږدول کیږي، خو که چیرته د ګټې او ضرر حسـاب په دې دوره کې زیان یا تاوان کړی وي، نو توپیر یا بقیه یې د ګټې او ضرر د حسـاب په کریډیټ لوري کې شوول کیږی چې باید ډبټ لوري ته سرمایه و لیږدول شي .

له دې وروسته د دارایي، دیونو او سرمایې حسابونه موازنه کیږي او همدغه دی چې ټول دفاتر تثبیت کیږي. څنګه چې د دارایي د حسابونو توپیر یا بقیه د اختتامیه بیلانس په اکټیف لوري کې ثبت کیږي او د دیونو او سرمایې د حسـابونو توپیر د اختیامیه بیلانس په پسـیف لوري کې ثبت کیږي نو په دې توګه باید اختتامیه بیلانس هم د موازنې یا تعادل حالت ولري یعنې اکټیف لوری یې له پسیف لوري سره برابر وي چې په دې توګه بیلانس جوړیږي.

همدا شان ویلای شو چې د بیلانس د ترتیب په صورت کې لاندې مراحل په نظر کې نیول کیږي:

د بیلانس جوړولو مراحل

١- د اقتصادي معاملاتو په برخه کې د تحلیلونو او معلوماتو را ټولول.

٢- په حسابي ژورنال یا د حسابونو په دفتر کې د معاملاتو ثبت.

٣- له ژورنال څخه لیجر ته د ارقامو انتقال.

۴- د ازمایښي بیلانس ترتیب کول.

۵- د مالي حساب د صورت ترتیب او اختتامیه بیلانس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحلیل او معلوماتو راټولول.
د اسنادو منبع له هغو اثباتیه مدارکو څخه عبارت دی چې د یوې تر سره شوې معاملې له حقیقت سره تړاو لري.

د معلوماتو او تحلیلونو را غونډول

د یوې اقتصادي معاملې تر سره کېدل د اثباتیه مدارکو د سند د منبع په توګه اسانتیا برابروي. رسـیدونه، بیجکونه، او د بانکي حساب صورتونه د منبع د اسنادو د نمونې په توګه وړاندې کولای شـو. د اقتصادي معاملاتو د شـننې یا تحلیل په مټ کولای شـو په حسـابي معادله کې د معاملې اغیزې تعین کړای شو.

په ژورنال او عمومي ژورنال کې د محاسباتو ثبت
- په ژورنال کې لمړنۍ معاملات ثبت کیږي - ژورنال د معاملاتو له تاریخ لرونکي فهرست څخه عبارت دی

حمید عینک پلورنځی

عمومي ژورنال

تاریخ	حساب او د ماخذ توضیحات	ډبټ	کرډیټ
۱- جنوري	نغدي وجوه	50000Af	
	خالصه دارایي		500000Af
	مالک		
	په معاملاتو کې دلمړنۍ سرمایې ثبت		
۱- جنوري	موجودی	4500Af	
	نغدي وجوه		3000Af
	د تادیې وړ حسابات		1500Af
	د خریداري شویو اجناسو ثبت		
	موجودی		
۱- جنوري	ځمکه	2000Af	
	نغدي وجوه		2000Af
	د تادیې وړ		18000Af

(c) ketabton.com: The Digital Library

	د خریدارۍ د معاملې ثبت		
	ځمکه		
۱- جنوري	پیشکي حق البیمه	2400Af	
	نغدي وجوه		**2400Af**

د ژورنـــال اندراجونه یـــا journal entries په لومړی سر کې په عمومي ژورنال کې شـــامل او جوړیږي. عمومي ژورنال د معاملاتو هغه تاریخ لرونکی فهرست دی چې د مالي حسابونو صورت متاثر کولای شي. د (تاریخ لرونکي) اصطلاح د زماني ترتیب له مخې د معاملاتو د اجرا حکایت کوي. په ژورنال کې د اندراج یا entry په توګه هر ډول ثبت کیدنه د ژورنال د اندراج په نامه یادیږي.

په عمومي ژورنال کې لمړنۍ کرښې د معاملاتو د تر سره کیدلو د تاریخ ښوونه کوي. په دوهمه کرښــه کې کریډیټ شــوي یا ډبټ شوي حســابونه له لنډو توضیحاتو سره مشخص کیږي. دریمه کرښه د ریفرینس (د منبع د حساب کوډ یا نوم)په توګه د یوه ځانګړي حساب ښوونه کوي.

کله چې په وروستي پړاو کې د ژورنال اندراج یا journal entries انفرادي حساب ته و لیږدول شي، د حسابونو په شمیر کې یو ریفرنس اضافه کیږی چې د اندراج د انتقال څرګندونه کوي. دغه حســاب د «T- Accounts» په نامه هم یادیږی چې په لنډه توګه به د دې مقدمې په پای کې د حسابي دفتر یا لیجر تر عنوان لاندې بحث ور باندې وشي.

په آخر کې دوه ستونونو یا اساساتو ته د کریډیټ یا ډبټ د مبالغو ښوونه کوي.

د محاسبې سیکل(دوران)
- لیجر ته د معلوماتو انتقال د محاسبې د سایکل دریم قدم ګڼل کیږي.

د محاسبې سیکل او لیجر

په لیجر کې د معلوماتو ثبت کیدل د محاســبې د سایکل دریم قدم ګڼل کیږي. په لیجر کې د حسابونو له جدول څخه د تصنیف په موخه د هر رقم د انتقال لپاره د حساب د نمرې له تفکیک څخه استفاده کیږي.

لیجر د ټولو حســابونو مرکب دی چې دT په څیر د ظاهري شــکل له کبله د (ټی د حساب په نامه مسمی شویدی).

همدا شان د تنظیم په موخه له یادو شویو حسابونو څخه د ژورنال په څیر په چپ لوري کې مندرج شوي ارقام د کریډیټ وضعیت لرونکي دي. د لیجر د حسابونو شمیرې د حسابونو د ماخذ یا منبع د کوډ نمایندګی کوي چې اصلي ارقام په کې درج او ترې انتقال شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هماغه ډول لکه د لیجر په حســابونو کې چې د ژورنال د حساب کود د ریفرنس په توګه درج کیــږي، په دې مرحله کې په عمومي ژورنال کې د حســابونو کوډ د ریفرینس په ســتون کې درج کیږي او په دې توګه عمومي ژورنال ته د ارقامو د انتقال پروسه بشپړیږي.

د لیجر او محاسبې سیلکل (دوران)	
CASH	**Account # 100**
Date Comments Ref Debit Amount Jan 1 intal Investment GJ-1Af 5000	Date Comments ReF Credit Amount Jan.1 Inventory GJ-1Af3000 Jan.1 Land GJ-1Af 2000 Jan.1 Insurance GJ-1Af2400
Total Af50000 Balance Af 42600	Total Af 7400
INVENTORY	**ACCOUNT # 140**
Date Comments ReF Debit Amount Jan.1 GJ-1Af4500 Total Af4500	Date Comments ReF Debit Amount
IAND	**ACCOUNT # 170**
Date Comments ReF Debit Amount Jan.1 Cash GJ-1Af2400 Total Af2400	Date Comments ReF Debit Amount
ACCOUNTS PAYABLE	**ACCOUNT # 200**
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount Jan.1 Invetory GJ-1 Af1500 Total Af1500
MORTGAGE PAYABLE	**ACCOUNT # 270**
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount Jan.1 Hand GJ-1 Af18000 Total Af18000
OWNERSEQUITY	**ACCOUNT #300**
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount Jan-1 Initial Investment GJ-1Af50000 Total Af50000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حسابونو د جدول په اړه نظر
د حسابونو جدول د محاسبې په سیکل(دوران) کې خورا مهم نقش لري او په واسطه یې هر حساب د هغه د اړوند شمیرې له مخې تصنیف کیږي.

د حســابونو جدول د محاســبې په سیکل کې خورا مهم نقش لري او په واسطه یې هر حساب د هغــه د اړوندې شــمیرې له مخې تصنیف کیږي. دغې موضوع ته لــه کتنې پرته چې ګواکي له کمپیوټري حســابي سیستم څخه تثبیت د اړوند مالي حساب د صورت د ترتیب لپاره استفاده وشي، د حساب شمېره د محاسبې په پروسه کې د ریفرینس د شمېرې تشخیص اسانه کوي.

د دارایې حسابونه 100 - 199

د دیونو حسابونه 200 - 299

د خالصې دارایي حسابونه 300 - 399

د عوایدو او مفاد حسابونه 400 - 499 د ضرر او مصارفو حسابونه 500 – 599

پاملرنه: په12 مه برخه کې په تفصیل سره مطالعه کیږي.

آزمایښي بیلانس
- آزمایښي بیلانس یا trail balance د لیجر له حسابونو څخه ترکیب شوی دی - له ازمایښي بیلانس څخه د حسابونو د تدقیق او تصدیق په موخه استفاده کیږي.

آزمایښي بیلانس

پــه ازمایښي بیلانس کې د لیجــر د اندراجونو(مندرج ارقام) یا entries له تعدیل وروســته د حســابونو بیلانس لســت کیږي. له ازمایــښي بیلانس څخه د کریډیټ او ډبــټ د موازنې د ډاډ او اطمینان او همدا شــان د حســابونو د بیا ځلې بررســۍ په موخه استفاده کیږي تر څو د محاسبې دسیکل د راتلونکې مرحلې لپاره نهایي اندراجونه تنظیم شي.

شرکتونه د کال په ختمیدلو برسیره، په میاشتنې ډول هم ازمایښي بیلانسونه ترتیب کوي.

د لیجر هر حساب ازمایښي بیلانس ته انتقالیږي.

د مالي حسابونو صورت
د عوایدو د حسابونو او د بیلانس شیټ د نغدي حسابونو له صورت څخه عبارت دی

د عوایــدو صورت یا statement د یوې تجارتي موسســې د معاملاتــواو فعالیتونو پایله په یوه معین وخت کې په ډاګه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيلانس جوړولو او محاسبې پرنيسپونه

د بيلانس او محاســبې قانوني اساســات: څنګه چې په شرکتونو کې ګڼ شــمېر ورځني مالي او اقتصادي معاملات صورت نيسي او شرکتونه د نورو شرکتونو، دولت، بانکونو او داسې نورو په څېر لــه يــو لړ مراجعو سره اړيکې لري. نو په دې اســاس د شرکت په داخل او خــارج کې دجانبينو د حقوقو د تامين په موخه بايد حســابي دفاتر شــتون ولري تر څو د معاملې هيڅ لوری هم ضرر و نهويني.

له همدې کبله قانون په ټولو شرکتونو او موسســاتو کې د محاســبې د موجوديت حکم کوي، چې د افغانستان د تجارت قانون هم د محاسبې په اړه دقيق مقررات وضعه کړی دي. د افغانسان د تجارت په قانون کې درج شوي مقررات په لاندې ډول دي:

– ټول معاملات داسنادو په اساس ثبت کيږي او محاسبوي دفاتر او بيلانس بايد له ثبت څخه تر پنځلسو کلونو پورې وساتل شي.

– د اشتباهاتو او تيروتنو د اخلاص په موخه په ياد شوي قانون کې ذکر شوې دي، چې تيروتنې دې په خپل حال پريښــودلې شي او يوازې يوه نازکه کرښــه دې ورباندې را کش شي او د موضوع د صحت په اړه دې په ملاحظات کې معلومات ورکړل شي.

– حســابي جريان د کال په اخير کې تړل کيږي او پايلې يې ټولو شريکانو او معامله دارانو ته ابلاغ کيږي.

– په يوه هيواد کې د محاســبې سيســتم متحد الشــکل وي تر څو د دولت، شريکانو او ټولو معامله دارانو لپاره د پايلې اســتخراج اســانه شي او د کنټرول په برخه کې يې مفتشينو ته اسانتيا ايجاد شي.

– هر تاجر مجبور دی، چې درې دفاتر ولري، د ژورنال دفتر، د ليجر دفتر او د دارايۍ دفتر.

د محاســبې اصــول په حقيقت کې د يوه تجاري شرکت يا موســســې د مــالي وضعې او موقف ښرګندوونکی دی، په دې معنا چې د شرکت تجاري موقف او مالي وضعه د محاسبې د معاملاتو په واسطه ترتيب او تثبيت کيږي. د دې لپاره چې ورته اطلاعات د ټولو علاقمندانو لپاره ورته مفهوم پيداه کړي، پکار ده چې محاسبين لاندې اصول په نظر کې و نيسي.

د ملي ژبې او پولي معيار اصل

ټول حســابي معاملات بايد د هيواد په ملي ژبه ليکل شوي وي او دمملکت په داخل کې له پولي سيستم سره سنجش او افاده شي. له دې څخه پرته ټوله دارايي، پورونه او سرمايه چې د خارجي پيسو په ډول سنجش شوي وي، په دفاترو کې د ثبت وړاندي او د جمع کېدلو او مقايسې وړتيا نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

– **د ټمام شـــوي قيمت اصل:** معمولاً په دفاترو کې د شرکتونو ټولې دارايي د ټمام شـــوي قيمت له مخې ثبت کيږي. دا يو مســـلم امر دی چې ثبت شـــوی قيمت د ورځې له قيمت سره مطابقت نـــه لـــري ځکه قيمتونه د بيلابيلو علتونو له کبله د تل لپاره نوې بڼه لري. په يوه هيواد کې د ثبت تر ټولو غوره قيمت هماغه ټمام شوي قيمت دی ځکه محاسب مجبور نه دی چې د کال په اوږدو کې د قيمت له بدلونه وروسته په ځو ځلي توګه دفاتر اصلاح کړي.

– **د محاســـبې د حقايقو د افشـــاء اصل:** محاســـبه بايـــد د مادې حقيقـــت او د شرکت د مالي وضعيت په اړه له مالي حســـابونو سره په تړاو ټول اړوند ياداشـــتونه او احصايوي اطلاعات په ډاګه کړي. په مالي دوره کې احتمالي پورونه او د هغوی د امثالو احتمالات بايد واضح شي او د حســـاب د صورت په ضمايمو کې منعکس شي.

د موجودي کولو اصل

پـــه کار ده دغه اصـــل د مالي کال په اوږدو کې په معينو وقفو کـــې صورت ونيسي، خو د کال اخيرې موجودي حتمي ده، ځکه د موجودۍ د لست د نشتوالي په صورت کې د بيلانس جوړېدل امکان نه لري.

په ټوله دارايي او مصارفو کې زياتوالی د حساب په ډېټ لوري کې او کموالی يې په کريډيټ لوري کې درج کيږي. برعکس په ټولو ديونو، شـــخصي سرمايې او عوايدو کې زياتوالی په کريډيټ لوري کې او کموالی يې په ډېټ لوري کې معامله کيږي.

همدا شان د ونډه والو يا Share Holders په سرمايه او نا توزيع شوي مفاد کې را منځته شوی زياتوالی په کريډيټ لوري کې او کموالی يې په ډېټ لوري کې درج کيږي، خو د شريکانو تر منځ توزيع شـــوی مفاد او د هغه کموالی په کريډيټ لوري کې معامله کيږي. د محاســـبې د سيستم په برخه کې د زياتې لارښونې په موخه لاندې شکل ملاحظه کړئ.

د کريډيټ نورمال بيلانس Normal Balance Credit

Liability Account د حساب	
Debit Deorease کموالی	Credit Increase زياتوالی
Steck holders Account د شريکانو د سرمايې حساب	

(c) ketabton.com: The Digital Library

Debit Deorease کموالی	Credit Increase زیاتوالی
Revenue Account **د عوایدو حساب**	
Debit Deorease کموالی	Credit Increase زیاتوالی

Asset Account **د دارایي حساب**		**Expense Account** **د مصارفو حساب**	
Debit Decrease کموالی	Credit Increase زیاتوالی	Debit Increas	Credit Decrease

د افتتاحیه او ازمایشي بیلانس جوړېدل

د ګټې او ضرر بیلانس، اختتامیه بیلانس او تحلیلي بیلانس

پوښتنه: د نقیب الله په تجارتي موسسه کې په 1387 کال کې لاندې اقلام موجود وو:

۱- موجوده نغدي پیسې 80000

۲-په بانک کې د موسسې دارایي 170000

۳- په شرکتونو باندې د موسسې طلبات 30000

۴- په اشخاصو باندې د موسسې طلبات 20000

د شرکت دیون او افتتاحیه بیلانس تر تیب کړئ او سرمایه یې تثبیت کړئ.

په دې برسیره د 1388 کال په جریان کې لاندې معاملات هم را منځته شویدي:

تاریخ

۱/۱ – د بانک له لوري تادیه شوې کرایه 6000

۲/۱- د تجارتي اعلاناتو لپاره تادیه شوی نغدي مبلغ 3000 .

۳/۱- د تلفون محصول چې په نغدي توګه تادیه شوی 80 افغانۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴/۱- عواید تکتانه، د بانک د دارایي له درکه د بانک په حساب کې ثبت شوی 10870

۵/۱ – د بانک له لوري د سوخت اخیستل شوي مواد3600 افغانۍ.

۶/۱ – د بانک له لوري تادیه شوي اداري مصارف 1620 افغانۍ.

۷/۱- په نغدي توګه ترلاسه شوي د طلباتو تکتانه مبلغ14000Af

۸/۱- د یوې دعوي مصارف چې محکمې ته په نغدي توګه تادیه شوې مبلغ 2800افغانۍ

۹/۱- د بانک له لوري د برق تادیه شــوي مصارف 1450 افغانۍ، د حســابي مشاور لپاره تادیه شوي اجوره مبلغ ۲۲۰۰ افغانۍ.

۱پورتنــي مصارف په ژورنال کــې ثبت کړئ، د حاصلاتو او مصرف لپــاره یې په جلاجلا ډول ترتیب کړئ.

۱- نتیجوي حسابونه بند کړئ او د ګټې او ضرر حساب ترتیب کړئ.

۲- د ګټې او ضرر د حساب اخیري پایله سرمایې ته انتقال کړئ.

۳- د لیجرونو حسابونه وتړئ ، پاتې تثبیت کړئ او اختتامیه بیلانس ترتیب کړئ.

شمېره	د حسابونو نوم یا لیجر	L / F	Passive	Active
	له نغدي حساب څخه	4		80000
	له بانکي حسابداري څخه	5		170000
	په شرکتونو طلباتو له حساب څخه	6		30000
	د اشخاصو د طلباتو له حساب څخه	7		20000
	د پورونوله حساب څخه	8	140000	
	سرمایه	9	160000	
	مجموعه		**300000**	**003000**

د دوکان د کرایې حساب ته Dr د بانک له حساب څخه Cr	7 1	1	6000	6000
د متفرقه مصارفو حساب تهDr له نغدي حساب څخه Cr	6 2	3	3000	3000
د تلفون د مصارفو حساب تهDr له نغدي حساب څخهCr	7 2	4	80	80

(c) ketabton.com: The Digital Library

10870	10870	5	1 8	د بانکي دارايي حساب ته Dr د تکتانه عوايدو له حساب ځخه Cr
3600	3600	6	6 1	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr د بانک له حساب ځخهCr
1620	1620	7	10 1	د اداري مصارفو حساب ته Dr د بانک له حساب ځخه Cr
14000	14000	8	2 8	نغدي حساب ته Dr د تکتانه عوايدو له حساب ځخه Cr
2800	2800	9	6 2	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr له نغدي حساب ځخه Cr
1450	1450	10	9 1	د برق د مصارفو حساب تهDr د بانک د دارايي له حساب ځخه Cr
2200	2200	11	6 2	د متفرقه مصارفو له حساب ځخه Dr له نغدي حساب ځخه Cr

۱ ليجر: بانک

مبالغ	L/F		تاريخ	مبالغ	L/F	تفصيلات	تاريخ
170000	1	د بيلانس له حساب ځخه	1/1	6000	1	د دوکان د کرايي حساب ته	1/1
10870	1	د تکتانه عوايدو له حساب ځخه	1/4	3600	1	د متفرقه مصارفو حساب ته	1/5
				1620	1	د دارايي د مصارفو حساب ته	1/6
				1450	1	د برق د مصارفو حساب ته	1/9
				168200	1	د بيلانس د ختم حساب ته	
180870				**180870**		**مجموع**	

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ لیجر : نغدي پیسې Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/2	متفرقه حساب ته	1	3000	1/1	له افتتاحیه حساب څخه	1	80000
1/3	د مصارفو حساب ته	1	80	1/7	د تکتانه عوایدو له حساب څخه	1	14000
1/8	د متفرقه مصارفو حساب ته	1	2800				
1/10	د متفرقه مصارفو حساب ته	1	2200				
1/30	د ختم بیلانس ته	1	85920				
مجموع			**94000**	**مجموع**			**94000**

Cr ۳لیجر : د شرکتونو طلبات Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د بیلانس د ختم حساب ته	1	30000	1/1	د افتتاحیه بیلانس له حساب څخه	1	30000
مجموع			**30000**	**مجموع**			**30000**

۴ Cr لیجر : د اشخاصو طلبات Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د بیلانس د ختم حساب ته	1	168200	1/1	د افتتاحیه بیلانس له حساب څخه	1	20000
مجموع			**168200**	**مجموع**			**20000**

Cr لیجر ۵: دیون Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د افتتاحیه بیلانس حساب ته	1	140000	1/1	د ختم د بیلانس له حساب څخه	1	14000
مجموع			**140000**	**مجموع**			**140000**

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ Cr لیجر: د دوکان کرایه Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته		6000	1/88	د بانک د دارايي له حساب څخه	1	6000
مجموع			6000	مجموع			6000

۷لیجر : د تیلفون مصارف Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته		80	1/3	له نغدي حساب څخه	1	80
مجموع			80	مجموع			80

۸ لیجر : متفرقه مصارف Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته	1	11600	1/2	له نغدي حساب څخه	1	3000
				1/5	د بانک له حساب څخه	1	3600
				1/8	له نغدي حساب څخه	1	2800
					له نغدي حساب څخه	1	2200
مجموع			11600	مجموع			11600

۹ Cr لیجر : تکتانه عواید Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د بانک د دارايي حساب ته	1	10870	1/2	د گټې او ضرر د حساب له بیلانس څخه	12	24870
	نقدي حساب ته	1	14000	1/5			
مجموع			24870	مجموع			24870

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ لیجر : د برق مصارف Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته	12	1450	1/9	دبانک له حساب څخه	1	1450
	مجموع		1450		مجموع		1450

Cr ۱۱ لیجر : د دارايي مصارف Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته	12	1620	1/9	دبانک د دارایې له حساب څخه	1	1620
	مجموع		1620		مجموع		1620

۱۲ لیجر : تکتانه طلبات Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	نغدي حساب ته		14000	1/30	د گټې او ضرر له حساب څخه	1	14000
	مجموع		14000		مجموع		14000

۱۳ لیجر : مفاد او ضرر د گټې او ضرر بیلانس Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د بانک د تکتانه عوایدو حساب ته	8	10870	1/30	د دوکان د کرایې له حساب څخه	6	6000
1/30	د تکتانه طلباتو حساب ته	11	14000	1/30	د متفرقه مصارفو له حساب څه	5	11600
				1/30	د تیلفون د مصارفو له حساب څخه	7	80

(c) ketabton.com: The Digital Library

				1/30	د برق د مصارفو له حساب څخه	9	1450
				1/30	د اداري د مصارفو له حساب څخه	10	1620
				1/30	د شخصي سرمایې له حساب څخه	13	4120
مجموع			**24870**	**مجموع**			**24870**

۱۴ لیجر : سرمایه Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د افتتاحیه بیلانس حساب ته	1	160000	1/30	د بیلانس د ختم حساب ته	1	164120
	د ګټې او ضرر حساب ته	12	4120				
مجموع			**164120**	**مجموع**			**164120**

Cr اختتامیه بیلانس Dr

شماره	د حسابونو نوم یا لیجر	L/F	Passive	Active
1	د نغدو په برخه کې	2		85920
2	د بانک د دارایي په برخه کې	1		168200
3	د طلباتو په برخه کې	4-3		50000
6	د پورونو یا قرضې په برخه کې	14	140000	
7	د شخصي سرمایې په برخه کې	13	164120	
مجموع			**304120**	**304120**

مثالونه:

لانـدې معامـلات په ژورنال کې درج کړئ او هریو یې د لیجـر او ازمایشي بیلانس په بیل بیل حساب کې ترتیب کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

1991

Jun 1 -پە نغدو پیسو د امتعې دخریداری مبلغ 2000

Jun 3 -پە کریم باندې پە قرضې ډول دپلورل شوې امتعې مبلغ 500

Jun 10 -لە کریم څخە نغدې پیسې حصول شوې 1000

Jun 15 -پە نغدو پیسو باندې ماشین الات خریدارې شول 1000

Jun 20 -پە نغدو پیسو باندې امتعە و پلورل شوە 300

Jun 25 -پە رحیم باندې امتعە وپلورل شوە مبلغ 600

Jun 28 -لە رحیم څخە 590 نغدې پیسې حصول شوې چې مبلغ 110 هغە تە تخفیف ورکړل شو.

Jun 30 -لە کریم څخە 150 افغانی کرایە تحویل کړە

Jun 31 -ورکړل شوې معاشات مبلغ 100

د احمد ژورنال

تاریخ	تفصیلات	د لیجر صفحه	شماره بل	ډېبټ مبالغ	کریډیټ مبالغ
1991/1/1	د خریداري حساب ته له نغد حساب څخه			2000	2000
1991/1/3	د کریم حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			500	500
1991/1/10	د نغدو حساب ته د کریم له حساب څخه			500	500
1991/1/15	د ماشین آلاتو حساب ته له نغد حساب څخه			1000	1000
1991/1/20	نغدي حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			300	300
1991/1/25	د رحیم حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			600	600
1991/1/28	نغدي حساب ته د رحیم له حساب څخه			590	600
1991/1/30	د کرایې حساب ته له نغدي حساب څخه			50	50

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خريدارى ليجر Cr   Dr

تاريخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاريخ		L/F	مبالغ
1/30	د ازمايشي بيلانس حساب ته		2000	1991/1/1	له نغد حساب ثخه	1	2000
	مجموع		**2000**		**مجموع**		**2000**

نغدي ليجر يا (كتاب نقده) Cr   Dr

تاريخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاريخ		L/F	مبالغ
Jun1	د امتعې د خريداري حساب ته		2000	Jun 10	د كريم له حساب ثخه	1	500
Jun15	د ماشين د خريداري حساب ته		1000	Jun 20	د امتعې د پلور له حساب ثخه		300
Jun30	د كرايې حساب ته		50	Jun 28	د رحيم له حساب ثخه		590
Jun31	د معاشاتو حساب ته		100		د ازمايشي بيلانس له حساب ثخه		1790
			3150				**3150**

Cr   د خريداري ليجر Dr

تاريخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاريخ		L/F	مبالغ
Jun10	نغدي حساب ته		500	Jun 3	له نغدي حساب ثخه	1	500
	مجموع		**500**				

هر كله چې په هر بيلانس كې په كافي اندازه كريدت ايښــي وي دغه صورت د location a/c

(c) ketabton.com: The Digital Library

يا کېنل شــوي حســاب په نامه يادېږي او په ازمايشي بيلانس کې ثبت کيږي. څکه چې د بيلانس تفاوت په کې موجود نه وی.

د امتعې د فروشاتو ليجر Cr Dr

تاريخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاريخ		L/F	مبالغ
Jun10	د کريم حسابت		500		د ازمايشي بيلانس له حساب څخه		1400
Jun20	نغدي حساب ته		300				
Jun25	د رحيم حساب ته		600				
			1400				**1400**

د ماشين د حساب ليجر Cr Dr

تاريخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاريخ		L/F	مبالغ
	د ازمايشي بيلانس حساب ته		1000		له نغدي حساب څخه		1000
			1000				**1000**

د رحيم د حساب ليجر Cr Dr

تاريخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاريخ		L/F	مبالغ
	نغدي حساب ته		590				
	د تخفيف حساب ته		10				
				Jun20	د امتعې د پلور له حساب څخه		600
	600				**600**		

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخفیف د حساب لیجر Cr Dr

تاریخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	د ازمايشي بيلانس حساب ته		10	Jun30	د رحیم له حساب څخه		10
			10				**10**

د کراېي د حساب لیجر حساب Cr Dr

تاریخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	د ازمايشي بيلانس حساب ته		50	Jun30	له نغدي حساب څخه		50
			50				**50**

د معاشاتو د حساب لیجر Cr Dr

تاریخ	تفصيلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	د ازمايشي بيلانس حساب ته		100	Jun31	له نغدي حساب څخه		100
			100				**100**

آزمايشي بيلانس Trail Balance

شماره	اسم يا حساب ليجر	کریدت (Cr)	ډبټ (Dr)
1	نغد حساب		94590
2	شخصي حساب	100000	
3	د امتعې د خريداري حساب		3500
4	د فرنيچر حساب		2000
5	د کریم حساب		100

(c) ketabton.com: The Digital Library

6	د امتعې د پلور حساب	3000	
7	د معاشاتو حساب		500
8	د سلیم حساب	1000	
9	د نعیم حساب		500
10	د برقي مصارفو حساب		30
11	د کرایې حساب		80
12	د شخصي حساب برداشت		2700
	د بیلانس مجموعه	**104000**	**104000**

د بیلانس د اکټیف Active او پسیف (Passive) په برخه کې تحلیلي معلومات

بیلانس په لغت کې د اکټیف او پیسیف اقلامو موازنه کولو، یا د هغوی تر منځ د توازن منځته راوړلو ته ویل کیږي، څکه بیلانس له اکټیف او پسیف اقلامو څخه تشکیل شوی دی چې په لاندې ډول تشریح کیږي:

۱- اکټیف (Active): اکټیف په لغت کې د فعال معنا ورکوي خو د محاســبې په اصطلاح کې د سرمایــې په هغو ټولو اقلامو باندې اطلاق کیږي چې د فعالیت په حال کې وي. اکټیف برخه له لاندې موادو څخه تشکیل شوې ده:

دارایي یا Assets: دا رایي له هغو ټولو اموالو او امتعې څخه عبارت ده چې د شرکت په واک کې وي ، همدا شان پولې او حقوقې مسایل دي چې له شرکت سره تړاو لري او شرکت یې د مالک په توګه پیژندل کیږي لکه ثابته دارایي او سیاره دارایي.

الف-ثابته دارایي یا (Fixed asset): دا له هغې دارایي څخه عبارت ده چې د شرکت څښــتن په مکرره توګه تري اســتفاده کولای شي او یا د دارایي له هغو ثابتو اقلامو څخه عبارت ده چې د فعالیت په دوران کې تري اســتفاده کیږي او طولاني عمر ولري چې معمولاً دغه اوږدوالی تر یوه کال زیات وي او د اســتفادې او اســتعمال له کبله ورو ورو یا تدریجاً اســتهلاک کیږي لکه تعمیر، ځمکه، ماشین الات، ترانسپورتي وسایل او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- سـیاره دا اریي یا جـاري دارایي یا (Current asset): دا لــه هغې دارایي څخه عبارت ده چې نســبتاً قابل تغیر وي او دوباره یې په پیســو باندې د بدلیدلو امکان وي او د یوه کال په اوږدو کې په مصرف ورسیږي. په بل عبارت جاري دارایي له هغې دارایۍ څخه عبار ت ده چې په ځانګړې توګه عارضي وي او په همدې اســاس نســتباً په یوه لنډ وخت کې په پیسو باندې بدله شي لکه نغدې پیسې، تر لاسه کیدونکي حسابونه، د ګدام موجودي او داسې نور.

ج- حقوقــې دارایــي: د اد شرکت له مالي حقوقو څخه عبــارت ده چې په نورو باندې لازم وي لکه حق الامتیاز، حق الااختراع، سرقلفي او داسې نور.

۲- پســیف (Passive): پســیف په لغت کې غیر فعال او ټمبل ته ویل کیږي خو په حســابي اصطلاح کې Passive دبیلانس ښــي لوري ته ویل کیږي چې د سرمایې د منابعو ښــودنه کوي لکه شخصي سرمایه، خارجې سرمایه.

الف: سرمایه یا (Capital): دا د شرکت د څښــتن یا څښــتنانو له حق څخه عبارت ده. په بل عبارت سرمایه له هغو نغدو پیسو یا امتعې څخه عبارت ده چې سوداګر د خپلې سوداګرۍ شغل وربانديې پیل کړی وي.

ب: دیون یا Liability: دا د شرکت له هغو قرضونو څخه عبارت ده چې شرکت یې د پریکولو یا مجراکولو مکلفیت لري. دغه ډول قرضونه په دریو برخو باندې وېشــل شوي دي چې په ترتیب سره له اوږد مهاله قرضونو، منځمهاله قرضونو او لنډ مهاله قرضونو څخه عبارت دي.

۱- قصیر المدت دیون یا Short term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې په لنډه موده معمولاً یوه کال یا یوه مالي دوره کې تادیه کیږي او دغه تادیه تر ډېره بریده له سیارې سرمایې څخه ورکول کیږي.

۲- متوســط المدت دیون یا Medium term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې نسبتاً په اوږده موده کې بیرته ورکول کیږي یعنې د بیرته ورکولو موده یې معمولاً له یوه کال څخه تر پنځو کلونو پورې رسیږي او شرکت یې د بیرته وکولو مکلفیت لري.

طویــل المــدت دیون یا Long term liabilities: دا له هغــو پورونو څخه عبارت دي چې په خــورا اوږده مــوده کې بیرته ورکول کیږي یعني د بیرته ورکولــو موده یې له پنځو کلونو څخه تر پنځه ویشتو کلونو پورې رسیږي چې باید په دې موده کې بیرته مجرا شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصي سرمایه په دریو برخو باندې وېشل شویده:

۱- د سرمایې سهم: د نشر شویو اسهامو یا ونډو رویتي یا اسمي ارزښت.

۲-پــه سرمایه برســیره اضافي پرداخت: دا هغه مبلغ ته ویل کیږي چې د اســهامو په اســمي ارزښت باندې ور علاوه کیږي.

۳-ناتوزیع شوی مفاد: دا هغه مفاد ته ویل کیږي چې تر اوسه پورې نه وي توزیع شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځلورم څپرکي لنډيز

۱.د بيلانس جوړولو مراحل په لاندې ډول په نظر کې نيول کيږي.
- د اقتصادي معلاتو په برخه کې د تحليل او معلوماتو را ټولول.
- په حسابي ژورنال کې د معاملاتو ثبت کول.
- له ژورنال څخه ليجر ته د ارقامو انتقال.
- د مالي حساب د صورت ترتيب يا اختتاميه بيلانس.

۲.د حسابونو د تړل کيدو له پروسې وروسته ازمايشي بيلانس Post- Closing Trail Balance:

لکــه مخکې چې هم ورنه يادونه وشــوه ، يــو آزمايشي بيلانس په ژرونال کــې د معاملاتو له ثبت کولو او ليجر ته د هغوی له انتقال وروســته ترتيب کيږي. دوهم ازمايشي بيلانس له تعديلي معاملاتو وروســته جې ليجر ته اســتول کيږي، ترتيب کيږي او د (تعديل شوي ازمايشي بيلانس) په نامه يادېږي. دريم ازمايښي بيلانس د حسابونو له تړل کيدلو وروسته په نظر کې نيول کيږي چې د (حســابونو د پای ازمايشي بيلانس) په نامه يادېږي. دغه بيلانس د ګټې او ضرر حســاب ته د کريډيټ او ډبټ د انتقال ښودنه کوي. د حسابونو د پای ازمايشي بيلانس يوازې د واقعي حسابونو دارايي يعني دارايي، ديون يا liabilities او شخصې سرمايې لرونکی وي.

۳.د ګټې او ضرر د حســاب يا بيلانس په ترتيب کې ټول مصارف ډبټ لوري ته او ټول عوايد په کريډيــټ لــوري کې ثبت کيږي. که چيرته بيلانس په ډبټ لوري کې وښــودل شي، نو مفاد منځته راغلی دی او که په کريډيټ لوري کې وښــودل شي ضرر منځته راغلی دی او توپير يې سرمايې ته ليږدول کيږي.

۴.اختتاميه بيلانس چې په يوه مالي دوره کې د شرکت د مالي وضعيت څرګندونه کوي، په کار ده چې اکټيف او پيسېو ارقام يکې مساوي وي.

۵.د بيلانس اکټيف لوري ته ټوله دارايې، نغدي پيســې، طلبات او موجوده امتعه ثبت کيږي او په پسيف لوري کې يې د سرمايې ډولونه او ديون ثبت کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي پوښتنې

۱. په بیلانس جوړولو کې کوم مراحل په نظر کې نیول کیږي، نومونه یې واخلی؟

۲. د سرمایې د ترلاسه کولو فورمول ولیکی؟

۳. د اقتصادي معلوماتو او تحلیلونو د را ټولولو په برخه کې خپل نظر بیان کړئ؟

۴. په عمومي ژورنال کې د محاسباتو ثبت څه ډول تر سره کیږي ، تحلیلي معلومات ورکړئ؟

۵. د تحلیلې محاسبې دایره رسم کړئ؟

۶. له ازمایشي بیلانس څخه څه ګټه اخستل کیږي، تحلیلي معلومات ورکړئ؟

۷. د مالي حساب صورت څه شی دی نوم یې واخلئ؟

۸. د بیلانس شیټ په باره کې معلومات ولیکئ؟

۹. د بیلانس جوړوني پرنسیپونه تشریح کړئ؟

۱۰. د افتتاحیه بیلانس جوړښت رسم کړئ؟

۱۱. د ګټې او ضرر د بیلانس جوړښت رسم کړئ؟

۱۲. د ازمایشي بیلانس جوړښت رسم کړئ؟

۱۳. د بیلانس شیټ جوړښت رسم کړئ؟

۱۴. د بیلانس د اکټیف او پسیف برخو په باره کې تحلیلي معلومات ولیکئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

د بیلانس په اقلامو کې تغیر او تعویض

ټولیزه موخه:

په بیلانس کې د قیمت د تحول په اړه د بشپړ پوهاوي او وړتیا منځته راوړل.

د زده کــړې موخــې: د دې څپرکي په اوږدو کې به محصلیــن وکړای شي د لاندې مواردو په هکله معلومات تر لاسه کړي:

- اکټیفي تبادله (د دارایي د دوو اقلامو تر منځ تبادله).
- پسیفي تبادله (د سرمایې د دوو اقلامو تر منځ).
- په اکټیف او پسیف کې تزئید یا زیاتوالی (د بیلانس په دواړو لوریو کې تزئید).
- د بیلانس په اکټیف او پسیف کې تنقیص.

د بیلانس په قیمت کې تحولات

پسیف — بیلانس	اکټیف
افغانۍ	افغانۍ
465000 شخصي سرمایه	120000 د دفتر او کار ځای
50000 طویل المدت پوروته	300000 تکمیلي مواد
425000 دیون یا liabilities	540000 طلبات
	160000 نغدې پیسې
1120000	**1120000**

(c) ketabton.com: The Digital Library

هره یوه معامله د بیلانس د تغیر ســبب کیدی شي او د بیلانس تغیر په څلورو ډولونو صورت نیولای شي:

الف- اکټیفي تبادله یا (د دارایۍ د ددوو اقلامو تر منځ تبادله):

په دې صورت کې د بیلانس د دواړو لوریو مجموعه له کوم تغیر پرته باقي پاتې کیږي. د مثال په توګه د 100000 افغانیو په مقابل کې د تکمیلي موادو پیر د تکمیلي موادو په ارزښت کې هغه اندازه زیاتوالی راوستلای شي لکه په نغدو پیسو کې چې کموالی را منځته شوی دی.

ب- پسیفي تبادله یا: (د سرمایې د دوو اقلامو تر منځ تبادله) : په دې تبادله کې هم د بیلانس د دواړو لورو په ټوټل کې کوم تغیر نه را منځته کیږي.

د مثال په توګه: د یوه اړوند کس یا نهاد د موافقې په اســاس کیدی شي 125000 افغانۍ لنډ مهال قرض په اوږد مهاله هغه باندې بدل شي. په دې صورت کې په اوږد مهاله قرضونو کې هغه اندازه زیاتوالی رامنځته کیږي لکه په لنډ مهاله قرضونو کې چې کموالی رامنځته کیږي.

ج- په اکټیف او پســیف کې تزئید: په دې صورت کې دبیلانس په دواړو لوریو کې ورته اقلام اضافه کیږي چې په دې توګه د بیلانس په دواړو لوریو کې کوم توپیر نه تر سترګو کیږي.

د مثال په توګه: د 20000 قیمت په مقابل کې د دفتر د اساس یا موبل اخستل . د دې معاملې لــه کبلــه د دارایي په یوه برخه (د کار ځای او دفتر په تجهیزاتو)کې زیاتوالی را منځته کیږي، خو په ورته زمان کې په دیونو کې هم ورته زیاتوالی را منځته کیږي.

د- داکټیف او پســیف تنقیص یا کمښــت: په دې صورت کې د بیلانس په دواړو لوریو کې د مبالغو مساویانه تنقیص را منځته کیږي چې له کبله یې د بیلانس د دواړو لوریو مجموعې هم له ورته او مساوي تنقیص سره مخ کیږي.

د مثال په توګه که چیرته د شرکت کوم پوروړی 25000 قرض پرې کړي، نو په دې صورت کې خو په نغدو پیســو کې کموالی را منځته کیږي خو په څنګ کې په دیونو یا قرضونو کې هم ورته لږوالــی را منځته کیږي چې پــه دې توګه دبیلانس په دواړو لوریو کې ورته لږوالی را منځته کیږی خو د لوریو تر منځ یې کوم توپیر نه را منځته کړي.

- د مثالونو توضیح:

په دې صورت کې لیدل کیږي هر وخت چې متصدي وغواړي یو بیلانس افتتاح کولای شي خو په دې شرط چې د هغه اړوند اســناد په لاس کی ولري. وروســته له دې چې د غالیو تجارت خانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

افتتاح شي، متصدي یو شـــمیر غالۍ په نغدو پیســـو باندي پلوري. په دې ځای کې لیدل کیږی چې د غالیو له زیرمې څخه یوه اندازه غالۍ کمیږي خو په مقابل کې یې د پیســـو په ذخیره کې ورته زیاتوالی را منځته کیږي.

د پورتنـــي حالت برعکس که چیرته تاجر په نغدو پیســـو باندې غالۍ واخلي نو په دې صورت کې یې د غالیو زیرمه زیاتیږي خو په مقابل کی یې د نغدو پیســـو زیرمه کمیږي.خو که غالۍ په نغدو پیسو نه بلکې په فرضي توګه واخستل شي، په دې صورت کې د تاجر په قرضونو کې زیاتوالی را منځته کیږي.

د پیـــر او پلـــور عمل یـــا هغه ټولې معاملې چې پـــه تجار او یا تجارتخانه پـــوري اړه ولري، په محاســـبه کې د معاملاتو د جریان په نامه یادیږي او د دغو معاملاتو د ارزښـــت د جریان په اساس منځته راځي. په لومړني بحث کې مو توضیح کړه چې ارزشونه په پیسو سره تثبیت کیږي او حساب ته داخلیږي چې د بیلانس او صورت د ترتیب په هکله یې پوهیدلې یو او را ته معلومه شـــوې ده چـــې ورځني معامـــلات په بیلانس باندې کوم ډول تاثیرات واردوي. لکه چې په یاد لرو، مخکې مو ادعا وکړه د بیلانس دواړه ستونونو سره مساوي وي.

په دې ځای کې لومړي دوه امکانات یا شـــونتیاوې مشـــاهده کـــوو چې د بیلانس د مجموعي معاملاتو د منځته را وړلو له کبله تغیر نه مومي.

۱- په مجموع کې د معاملاتو د ثبت د جریان له کبله په بیلانس باندې کوم اثر نه لیدل کیږي.

۲- د معاملاتو د ثبت د جریان له کبله د بیلانس په مجموعه یا ټوټل کې تغیر را منځته کیږي.

پـــه لومړي حالت کې دوه لارې موجـــودې دي چې له کبله یې د معاملاتو جریان د بیلانس په مجموعه کې کوم تغیر نشي واردولای.

الـــف: کـــه چیرته د بیلانس په اکتیـــف لوري کې د بیلانس له اقلامو څخه د یوه قلم ارزښـــت اوچت شي، د هماغه مبلغ په اندازه په اکتیف لوري کې د یوه بل قلم قیمت کمیږي.

د مثال په توګه: موږ په 5000 نغدو افغانیو باندې اثاثیه او تجهیزات وپیرل، په دې صورت کې د نغدو پیســـو له زېرمې نه یو مقدار کمیږي. یعنې د نغدو پیســـو زیرمه 19000 افغانۍ وه خو د اثاثیې او تجهیزاتو له پیرلو وروسته د پیسو مقدار 85000 افغانیو ته کمیږي، خو په مقابل کې یې د شرکت د اثاثیې او تجهیزاتو په ارزښت کې 5000 افغانۍ نور زیاتوالی را غلی دی.

د معاملې د ورته جریان چې له کبله یې د بیلانس داکتیف ســـتون دوه قلمونه تغیر مومي د بیلانس په مجموع کې کوم تغیر نه را منځته کوي. د محاسبې په بحث کې ورته معامله د اکتیف تعویـــض پـــه نامه یادیږي، په دې معنا چـــې د اکتیف لوري د دوو قلمونو ارزښـــت یو تر بله سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعویض شوی دی او د بیلانس مجموعه په خپل حال پاتې ده.

ب- که چیرته له محاسبوي اقلامو څخه د بیلانس په پسیف لوري کې د یوه قلم ارزښت لوړ شي، په هماغه اندازه په همدغه لوري کې د یوه بل قلم ارزښت کمیږي.

د مثال په توګه: د افغانستان بانک یو ځل خپل مشتري ته قرضه ورکړې وه او دوباره یې هم نوموړي ته یو کریډیټ ورکړ. متصدي له بانکي کریډیټ څخه د خپل یوه دوست طلب تادیه کوي. په دې توګه د هغه بانکي کریډیټ د 255000 مبلغ په اندازه زیات شوی دی خو له بله لوري د هغه د دوست له طلب څخه 100000 مبلغ کم شوی دی. له پورتني مثال څخه جوتیږي چې بیلانس د ښي لوري په دوو محاسبوي اقلامو کې د معاملې ورته جریان یو ډول تغیر را منځته کوي خو د بیلانس په مجموعه کې کوم بدلون نه را منځته کوي یعنې د بیلانس مجموعه په خپل حال پاتې کیږي. دغه ډول معامله د پسیف تعویض په نامه یادیږي.

۲- د مجاسبوي معاملې له کبله د بیلانس په مجموع کې تغیر نه واقع کیږي.

الف: د بیلانس په مجموع کې زیاتوالی:

مثال: یو سوداګر د 30000 افغانیو په بدل کې یوه نوې غالۍ وپیرله او د خپلو غالیو په زېرمه کې یې ور اضافه کړ، خو د پیرل شوې غالۍ قیمت یې په نغدي توګه نه دی ورکړی، بلکې په قرضي توګه یې پیرلې ده، د ورته معاملې له کبله د اکتیف په ستون کې د غالیو د ګدام په حساب کې تغیر واقع کیږي او ارزښت یې له 35000 څخه 65000 ته لوړیږي. په ورته حال کې د پسیف په ستون کې یو قلم چې له غیر سرمایې څخه عبارت دی، هم تغیر کوي او په دې توګه یې حجم زیاتیږي. په ورته حالت کې سرمایه ورکوونکی د غالیو اخستونکی دی چې البته دغه مبالغ په خپل آندي توګه د شرکت په واک کې نه ورکوي بلکې د تجارتي تعامل له کبله یې خپلې غالۍ په پور پلورلې دي.

د پورتنۍ توضیح له کبله لیدل کیږي چې ورته ډول معاملې د بیلانس په مجموعه کې کوم تغیر نه را منځته کوي. د ورته معاملاتو له کبله د بیلانس په دواړو ستونونوکې د 30000 افغانیو په اندازه زیاتوالی منځته راغلی دی، یعنې د بیلانس په اکتیف کې د اموالو ذخیره د 30000 افغانیو په اندازه زیاته شوې ده او د بیلانس په پسیف ستون کې د دایینو په لست کې د 30000 افغانیو په اندازه زیاتوالی را منځته شوی دی چې ورته ډول محاسبوي معامله د بیلانس توسعې یا زیاتوالي په نامه یادیږي.

ب- د بیلانس په مجموع کې تنقیص یا لیږوالی:

مثال: موږ بانک ته 65000 په نغدي توګه تادیه کوو چې په دې صورت کې د بانکي قرضې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه له 255000 افغانيو څخه 190000 افغانيو ته کموالی مومي. د شرکت نغدي زېرمه چې پخوا 85000 افغانــۍ وه، اوس يې 20000 تــه کموالی موندلی دی. دغه ډول معامله د بيلانس په نورو برخو کې کوم تغير نه رامنځته کوي بلکې يوازې د بيلانس په مجموع کې تغير را منځته کوي. نو د بيلانس د دواړو ستونونو مجموعه د 65000 افغانيو په اندازه کمېږي.

پــه دې صورت کې مورږ د بيلانس له اختصار يا لنډيز څخه بحث کوو يعنې دبيلانس مجموعه موکوتــاه کــېږي ده. له دغو څلــورو حالتونو يعني: داکټيف تعويض، د پســيف تعويض، د بيلانس توسعه او د بيلانس اختيار د شرکت ټولو معاملاتو جريان په بر کې نيسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي لنډيز

په بيلانس کې د قيمت تحولات

په بيلانس کې د اقتصادي معاملاتو ثبت کيدل څلور ډوله بدلونونه منځته راوړي:

الف: د بيلانس اکټيفي تبادله

ب:د بيلانس پسيفي تبادله

ج: دبيلانس او پسيف کې زياتوالی

د: د بيلانس په اکټيف او پسيف کې تنقيص يا کموالی

الف- اکټيفي تبادله: په اکټيف لوري کې د دارايي په دوو اقلامو کې تبادله د بيلانس په دواړو لوريو کې کوم تغير نه را منځته کوي.

د مثال په توګه: په نغدي توګه د 1000 افغانيو په بدل کې د امتعې د پلور له کبله په دارايي کــې د ورته مقدار، خو په نغــدي زيرمه کې ورته مقدار زياتوالی را منځته کيږي چې د بيلانس په دواړو لوريو کې د کوم تغير لامل نه ګرځي

ب- پســيفی تبادله:کــه چيرته د ديــون او سرمايې تر منځ کومه معاملــه صورت ونيسي، دغه معامله د بيلانس په دواړو خواوو کې کوم تغير نه را منځ ته کوي.

د مثال په توګه: د لنډ مهاله قرضونو په مقابل کې د اوږد مهاله قرضونو زياتوالی د بيلانس په مجموعه کې کوم تغير نه را منځته کوي.

ج- د بيلانس په اکټيف او پســيف کې زياتوالی: د مســاوي ارقامو لرونکي اقتصادي معاملې ثبت د بيلانس په دواړو لوريو کې زياتوالی را منځته کوي . د مثال په توګه په قرضي توګه د 3000 افغانيو په بدل کې د امتعې پيرل. په دې مثال کې د امتعې په ارزښت کې چې په اکټيف لوري کې موقعيت لري، 3000 زياتوالی را منځته کيږي خو په مقابل کې يې په ديونو کې چې د بيلانس په پسيف لوري کې قرار لري، هم ورته يعنې د 3000 په اندازه زياتوالی را منځته کيږي.

د- د بيلانــس په اکټيف او پســيف لوري کې تنقيص: د بيلانس پــه دواړو لوريو کې په ورته وخــت کــې د ورته ارقامو لرونکې معاملې لــه ثبت کيدلو سره د بيلانــس دواړو لورو کې لږوالی مومــي. د مثال په توګه: له نغدو پيســو څخه د 4000 په انــدازه د لنډمهاله قرضونو تاديه کول له يوه لوري له نغدي زيرمي څخه 4000 افغانۍ کميږي چې په اکټيف لوري کې قرار لري او له بله لوري په لنډ مهاله قرضونو کې هم په ورته اندازه کموالی را منځته کيږي چې په پسيف لوري کې ځای لري او په دې توګه د بيلانس د دواړو ستونونو په مجموعه کې کوم توپير نه را منځته کيږي بلکې په مساوي ډول کموالی پکي را منځته کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي پوښتنې

2-1 حمل: په 7000 افغانۍ نغدي مبلغ باندې ماشـين آلات اخيسـتل شويدي، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

6 حمل: له سليمان څخه په قرضي توګه په 300 افغانۍ باندي دموبل او فرنيچر پيرل، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

8 حمل: په 2500 مبلغ باندي د امتعې خريداري،

پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

10 حمـل: پـه رحمان باندې د امتعې پلور مبلغ 1500 ، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

11 حمل: له کبير څخه د امتعې خريداري مبلغ 1000 او له فريد څخه د امتعې پير مبلغ 2000 افغانۍ، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

18 حمل: له رحمان څخه مبلغ 1450نغدي پيسې تر لاسه شويدي چې 50 افغانۍ ډسکاونټ يا تخفيف ورته شوی د، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

20 حمـل: کبير ته مبلغ 975 نغدې پيسـې ور کړل شـوي چې 25 افغانـۍ يې تخفيف وکړ، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

21 حمل: فريد ته امتعه دوباره مترده شوه مبلغ 500 ، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

21 حمل: په دين محمد باندې امتعه و پلورل شوه مبلغ 200، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

25 حمل: د دين محمد له لوري امتعه دوباره مسترده شوه مبلغ200 پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

26 حمل له کريم څخه په 600 امتعه واخستل شوه چې10% تجارتي تخفيف هم تر لاسه شو پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

26 حمـل: فريد مبلغ 1500 افغانۍ نغدې را کـړي، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

29 حمـل: د 50 افغانيو امتعه او د 30افغانيو په ارزښـت لـه امتعې څخه غريبانو ته ورکړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟

29 حمل: د 200 افغانیو په ارزښت امتعه د ځموني په توگه اود 100 په ارزښت امتعه د شرکت مالک په خپل حســاب کې واخستله، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟

30 حمــل: د شرکت مالک نغدي پیســې د خپل ځان لپاره له خپل ځــان سره یووړې، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟

31 حمل: د شرکت پرسونل ته معاشات مبلغ 500 افغانۍ ورکړل شوې، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د بیلانس تحدیدي حسابونه

ټولیزه موخه:

د تحدیدي پستونو په اړه د لازمې توانمندۍ منځ ته راوړل او د تحدیدي پستونو د منځ ته راتګ علتونه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې شاګردان د لاندې مواردو په هکله معلومات او اطلاعات تر لاسه کوي:

- پرداخت، درامد، مخارج، حاصل.............
- داکټیف او پسیف تحدیدي پستونو.
- تحدېدي او غیر انتقالي پستونو.
- ټول طلبات او ټول دیون.
- د حسابونو له افتتاح وروسته د معاملاتو جریان.
- د حسابونو د ترلو په هکله معلومات.
- د تحدیدي پستونو انحلال.
- په بیلانس کې د پس انداز نقش.
- تخمین شویو مخارجو ته مساوي پس اندازونه.
- له تخمین شویو مخارجو څخه کم پس انداز.
- په محاسبه کې مجموعي بیلانس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د لومړي تفاوت بیلانس.
- د دوهم تفاوت بیلانس.
- د موجودي او نتایجو بیلانس.

تحدیدي حسابونه

لومړۍ برخه: تحدیدي پستونه

الف: د تحدیدي پستونو د منځته راتلو علتونه:

مخکې له دې چې د تحدیدي حســابونو په اړه بحث وکړو، غوره ده چې په لومړي سر کې له یــوه پلوه د مخارجــو او پرداخت تر منځ توپیر وکړو او له بله پلوه د عاید او حاصل تر منځ توپیر وکړای شــو. عاید او پرداخت دواړه د خالصو پیسو له جریاناتو څخه عبارت دي. که څه هم د دې کتاب په لومړي سر کې دغه اصطلاحات په مشرح ډول بیان شول، خو په دې ځای کې له تحدیدي پستونو سره په تړاو پخواني مثالونه تکراروو.

پرداخت: د پیســو جریان ته پرداخت یــا Payment ویل کیږي چې د شرکت له داخل څخه د شرکــت خارج ته صورت نیسي او بر عکس عاید لــه هغه پولي جریان څخه عبارت دی چې جریان یې له بهر څخه د شرکت داخل ته صورت نیسي.

مخارج او حاصل: دا له هغو دوو عناصرو څخه عبارت دي چې په واسطه یې پایله یعنې مفاد او ضرر تثبیت کیږي. د دې لپاره چې پورتني اصطلاحات یو له بل څخه په ښه توګه تفکیک او تمیز کړای شو، د لاندې مثالونوپه واسطه یې توضیح کوو:

۱.موږ یوه میلمســتیا لــرو: د دې لپاره له بازار څخه غذایي مــواد او مشروبات اخلو یعنې د پورتنۍ متاع د پیر لپاره پرداخت کوو. میلمانه په ټاکل شــوي وخت را ونه رســېدل او خوراک او مشروبات په مصرف ونه رسېدل، نو ویل کیږي چې مخارجو صورت نه دی نیولای.

۲. برعکــس مخارج کولای شي لــه پرداخت څخه د مخه صورت ونیسي: بیا هم دعوت ترتیب کوو او د دې منظور لپاره غذایي مواد او مشروبات خریداري کوو. دغه مواد له هغه مغازه لرونکي څخه په پور اخلو چې موږ یې همیشني مشتریان یو او پیسې یې یوه اونۍ وروسته ورکوو.

خو دا ځل میلمانه په خپل وخت را ورسیدل چې غذا او مشروبات په مصرف ورسوي.

په دې حالت کې لیدل کیږي چې مخارجو صورت نیولی دی خو پرداخت صورت نه دی نیولی یعنې مخارج تر پرداخت د مخه تر سره شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. همــدا شــان عايد او حاصل يو له بل څخه تفکيک کوو: د مثــال په توګه يو بزګر په خپله ځمکــه کې بانجان کرلي دي. بانجانو ته تر هغــه وخته حاصل ويل کيږي ترڅو چې بازار ته د خر څلاو لپاره نه وي عرضه شــوي، خو کله چې بانجان په بازار کې خرڅ شي نو حاصل په عايد باندې بدليږي.

۴. دهقان له يوه هوټل څخه د بانجانو فرمايش تر لاسه کړيدي، خو څنګه چې تر اوسه پورې د بانجانو د پخيدلو موســم نه دی را رســيدلای، هوټل والا د بانجانو د قيمت يوه برخه په پيشکي توګه بزګر ته تاديه کوي تر څو بزګر د بانجانو په وخت کې هوټل ته بانجان ورسوي.

هغه پيشــکي پيســې چې بزګر يې له هوټلي څخه تر لاسه کوي، د هغه لپاره يو عايد دی، خو کله چې بانجان پاخه شي عايد په حاصل باندې بدليږي.

د دغو ساده او بسيطو مثالونو په واسطه چې په دې ځای کې وړاندې شول، څرګنده شوه چې له پرداخت د مخه مخارج او يا بر عکس له مخارجو د مخه پرداخت صورت موندلای شي او همدا شان له حاصل د مخه عايد او يا له عايد د مخه حاصل صورت ونيسي.

په اقتصادي شرکتونو کې هم تر ډېره ځايه ورته حالات صورت نيسي.

موږ د يوه مالي کال په جريان کې د مخارجو او حاصلاتو له داسې زياتو اقلامو او واقعيتونو سره مخ کيږو، نو په پايله کې ويلای شو چې يو شرکت له خالصو مخارجو او حاصلاتو څخه تشکيل شويدی.

پرته له دې چې پرداخت او عايد ته د هغوی تثبيت کول په نظر کې و نيول شي، په شرکت کې د ورته ستونزو د حل لپاره د تحديدي حسابونو پستونه منځته راوړو.

د هغه په نظر کې نيولو پرته چې ايا هغه مود پرداخت او عايد لپاره تثبيت کړې وي نو ددې د حل لپاره په تصدي کې تحديدي حسابونو پستونه منځ ته راوړو.

ب- د اکټيف او پسيف تحديدي پستونه يا (انتقالی اکټيف او انتقالی پسيف):

د اکټيف او پسيف تحديدي پستونه هغه مهال منځته راځي چې له حاصل او مخارجو د مخه تاديات صورت و نيسي.

موږ د کال په اوږدو کې تاديات او عايدات لرلای شــو او دغه عايدات او تاديات په مسلســله توګــه د مخارجو او حاصلاتو په بڼه د خپلو پايلو په حســابونو کــې ثبت کوو او د کال په پای کې مشــاهده کــوو چې د حاصلاتــو او مخارجو يوه برخه چې د کال په اوږدو کې مو د حســابونو په پايلو کې درج کړې ده، په بشپړه توګه د جاري کال په معاملاتو پورې اړه نه لري، په دې توګه دغه راتلونکي حاصلات چې د جاري کال په حسابونو کې درج شوي دي، عاجلتاً خنثی کيږي او وروسته په راتلونکي کال کې پستونه د هغو اړوند حساب ته ليږدول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- اکټیف تحدیدي حساب (اکټیف انتقالي):

موږ د خپلې تجارتخاني لپاره یو اپارټمان انتخابوو او په میاشتني ډول یې کرایه ورکوو. فرض کوو چې د راتلونکي کال کرایه مو په پیشــکي ډول تادیه کړیده. په دې ځای کې یوه پرداخت صورت نیولی دی، خو پکار نه ده چې د مخارجو په توګه یې دغې حسابې دورې د ګټې او ضرر حساب ته انتقال کړو. ځکه دغه مخارج په دې دوره پورې اړه نه لري بلکې په راتلونکي حســابي دوره پورې اړه لري او باید په راتلونکي کې د مخارجو په توګه ثبت شي.

د ورته معاملې د ثبت صورت په لاندې ډول شــوول کیږي. په ډبټ ستون کې نغدي پیسې او په کریډیت ستون کې د کرایې مخارج ۹۰۰ افغانی.

کریډټ د کرایې مخارج ډبټ		کریډټ نغدي یا کېسه ډبټ	
900	(1) 900	(900 (1	

پورتنی مبلغ باید په محاسبه کې د پورتني ترتیب په ډول ثبت نشي، که چیرته د پورتني ترتیب له مخې په حسابونو کې ثبت شي نو پکار ده چې د کال په پای کې د کرایې مخارج د ګټې او ضرر حســاب ته و لیږدول شي. د دې لپاره چې د ګټې او ضرر حســاب ته د دغو مخارجو د انتقال مانع شو، له حساب څخه د کرایې مبلغ باسو او په یوه بل حساب کې یې ثبت کوو چې انتقالي اکټیف ورتــه ویــل کیږي، یعنې (انتقالي اکټیف تــه، د کرایې له مخارجو څخه ۲) او نوموړي حســاب د حسابونو د تړلو په وخت کې د دارایې د یوه موجوده حساب په توګه اخیرې بیلانس ته انتقالیږي.

وروستی بیلانس پسیف اکټیف		انتقالي اکټیف کریدت ډبټ	
(3) 900 انتقالي اکټیف	(1) 900	(900 (3	(2) 900

نوی کال: انتقالي اکټیف پست د نورو ټولو پستونو په څیر په اخیري بیلانس کې د ثبت د کال په حســابونو کې ځای لري او د حســاب اقلام خاصتاً انتقالي اکټیف(۱) بیا هم په دوباره حســاب وېشل کیږي یعني انتقالي اکټیف پستونو له افتتاحیه بیلانس څخه دوباره د انتقالي اکټیف حساب تــه راوړل کیــږي او له هغه ځایه د یوې حســابي معاملې په توګه د مخارجــو دیوه قلم په توګه د کرایې د مخارجو حســاب ته له انتقالي اکټیف څخــه را وړل کیږي(۲) او څنګه چې دغه پرداخت د دغه کال حقیقي پرداخت دی، نو کولای شــو د کرایې د مخارجو له حســاب څخه یې د ګټې او ضرر حساب ته انتقال کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډیټ د کرایې مخارج ډبټ		کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
(2) 900	(900 (3	(3) 900	900

کریدت انتقالی اکټیف ډبټ	
(1) 900	(900 (2

۲- د پسیف تحدیدي حساب (پسیف انتقالي):

فرض کوو چې بیا هم یو پرداخت منځته راغلی دی خو دا ځل مورږ ته پرداخت کیږي.

د مثال په توګه له هغه کریډیټ څخه چې اعطاء کړی مو دي، د هغه ربحه په پیشــکي توګه ترلاســه کوو. د کال په پای کې تفکیک کوو چې ایــا دغه حاصلات له دغې دورې سره تړاو لري او کنه؟ چون د پیســو تادیه په پیشــکي ډول وه او په راتلونکي کال پورې اړه لري، نو پکار ده چې د هماغه یعنې راتلونکي کال په حاصلاتو کې درج شي.

کریدت نغدې پیسې ډبټ		کریدت دربحې حاصل ډبټ	
(1) 500		(2) 500	(500 (1

په دې توګه د ربحې حاصل د هغه یعنې د روان کال د ربحې له حساب څخه کارو او یوه بل حساب ته چې انتقالي پسیف ورته ویل کیږي، راوړو .

یعنې(د ربحې حاصل ته، له انتقالي پسیف څخه) (۲)

انتقالي پسیف کریدت ډبټ		اخیري بیلانس کریدت ډبټ	
(3) 500	(500 (2		(500 (2

د انتقالي پسیف حساب د کال په پای کې په اخیري بیلانس کې پسیف ستون ته را وړل کیږي. (۳)

په نوي کال کې چې پســتونه له سره تر پایه له افتتاحیه بیلانس څخه د هغوی حســابونو ته لیږدول کیږي، د انتقالي پســیف پســت هم د یوې حسابې جملې په واسطه (انتقالي پسیف ته ، د ربحې له حاصل څخه(۲))، انتقالوو او څنګه چې دغه رقم د دغې دورې حقیقي حاصل دي، نو د ربحې د حاصل حساب ته لیږدول کیږي او له هغه ځایه د ګټې او ضرر حساب ته لیږدول کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ		کریډټ د ربحې حا صل ډبټ	
(500 (3		(500 (1	(3) 500

انتقالي پسيف کریډټ ډبټ	
موجود اولی 500	(3) 500

ج- تحديدي او غير انتقالي پستونه

پــه دې ځــای کې موږ د تحديدي حســابونو له دوهــم ډول څخه بحث کــوو چې دغه ډول تحديدي پستونه د ټولو طلباتو او يا ټولو دائنينو يا Creditors په حسابونو کې معامله کيږي.

۱- ټــول طلبات: يو کس د کال په پای کې د کميشــن لــه درکه له موږ څخه مقروض دی، خو ياد شوی کميشن زموږ لپاره يو حاصل دی او بايد د ګټې او ضرر په حساب کې سنجش شي، ځکه د کميشــن مبلــغ د جاري کال له حاصل څخه عبــارت دی او د دې لپاره چې هغه د جاري کال په حســابونو کې په ســمه توګه معامله کړو، د هغــه لپاره د د ټولو طلباتو په نامه يو نوی حســاب ځانګړی کوو او د لاندې حســابي جملې په واســطه يې نا تاديه شــوی حاصل انتقال کوو، (د ټولو طلباتو حساب ته د کميشن د حاصل له حساب څخه) مبلغ ۳۰۰ افغانی (۱).

او کله چې ياد شوی مبلغ په پورتنيو حسابونو کې درج شي نو د حسابونو د تړلو په وخت کې د ګټې او ضرر حساب ته نقل شي.

د جاري کال مفاد او ضرر کریډټ ډبټ		د کميشن حاصل کریډټ ډبټ	
(300 (3		(300 (1	(2) 300

د ټولو طلباتو حساب (اکټيف غير انتقالی) کریډټ ډبټ	
300 ((3	(1) 300

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغه وروسته د غير انتقالي اکټيف حساب وروستي بيلانس ته راوړل کيږي(۳).

وروستی بيلانس کريډټ ډبټ	
(3) 300	

پــه نــوي کال کې د ټولو طلباتو پســت له بيلانس څخه دوباره د هغوی خصوصي حســاب ته تقســيم کيږي او دغه مبلغ تر هغه وخته د ټولو طلباتو په حســاب کې باقې پاتې کيږي تر څو چې حقيقي تاديه صورت نيسي . کله چې نوموړی شــخص تاديې ته حاضر شي، حســابي جمله يې داسي ليکل کيږي، ، نغدو ته له ټولو طلباتو څخه (۲).

د نغدي تاديې په واســطه حاصل په تير کال کې صورت نيولی دی او د کال په پای يې نتيجه هم سنجش شويده ، اوس چې نوی کال دی د هغوی د خالصو پولي تادياتو عمل صورت نيسي.

کريډټ ټولطلبات ډبټ		کريډټ نغدي پيسې ډبټ	
(1) 300	(300 (2	(2) 300	

– **ټــول دائنين يا Creditors:** په دې صورت کې هــم پولي جريان صورت نه نيسي خو له دې سره سره هغــه مخارج چې تير کال منځته راغلي دي، په حســاب کــې ثبت کيږي. فرض کوو چې موږ د 100 افغانی ماليات د تاديې مکلفيت لرو خو ياد شوی مبلغ مو تر اوسه پورې نه دی تاديه کړی. دغه مبلغ سره له دې چې نه دی تاديه شوی، د ګټې او ضرر په حساب کې سنجش کيږي.

د دې لپاره چې په ســمه توګه او د محاســبوي قواعدو مطابق يې ثبت کړو، د دې موخې لپاره د ټولو دائنينو يا Creditors په نامه يو حســاب په نظر کې نيول کيږی او په دې حســاب کې د مالياتو مخارج د لاندې حسابي جملې په واسطه محاسبه کيږي، (د مالياتو د مخارجو حساب ته، د ټولو دائنينو له حساب څخه).

مفاد ا و ضرر کريډټ ډبټ		اخيري بيلانس پسيف اکټيف	
(2) 100	(300 (1		(100 (3 ټول دائنين يا Creditors

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ ټول دائنین یا Creditors ډبټ		کریډټ د مالیاتو مخارج ډبټ	
(100 (1	(3) 100	(100 (2	(1) 100

د مالیاتو د مخارجو حساب د روان کال د ګټې او ضرر په حساب کې د نورو حسابونو د پایلو په توګه سنجش کیږي او ټول دائنین یا Creditors په وروستي بیلانس کې د پیسو ستون ته انتقالیږي(۳).

په نوي کال کې د غه پســتونو چې په بیلانس کې موجود وو، دوباره د ټولو دائنینو حساب ته لیږدول کیږي(۱). دغه حساب تر هغه وخته هلته پاتې کیږي تر څو چې تادیه صورت مومي. کله چې مبلغ تادیه شي ، دلاندې حسابي جملې په واسطه ثبت کیږي:

غیر انتقالي اکتیف حساب ته، د نغدو له حساب څخه.

(۲) پــه تیر کال کې مو مخارج په حســاب کې مدنظــر ونیول، په نوي کال کې یې پولي جریان صورت و نیو.

مثال:

پسیف دافتتاحیې بیلانس اکتیف	
150000شخصي سرمایه 100000 دائنین یا Creditors	1000000 تعمیرات 60000 ماشینونه 80000 د امتعې ذخایر 10000 نغدې پیسې
250000	250000

د معاملاتو جریان

۱- مزد تادیه کوو..100 افغانۍ

۲- د کرایې حاصل تر لاسه کوو.............................800 افغانۍ

د حسابونو د ختم په اړه معلومات

الف: له تادیه شــوي مزد څخه 600 افغانۍ یې د راتلونکي کال مزد دی، چې په پیشــکي توګه تادیه شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: له تر لاسه شوې کرايې څخه 200 افغانۍ يې د راتلونکي کال پيشکي کرايه ده.

ج: د مديونينو له ډلې څخه يو مديون چې قرض مو ورکړی وو، 2000 افغانۍ يې د ربحې له درکه زموږ قرضداره دی.

د: موږ له خپل نماينده څخه د کميشن له درکه ۵۰۰ افغانۍ قرضدار يو.

د پورتني سوال ځواب:

کريډټ ماشينونه ډبټ		کريډټ امتعه ډبټ	
60000	60000	80000	80000
60000	60000	80000	80000

کريډټ نغدي پيسې ډبټ		کريډټ تعميرات ډبټ	
10000 اولی موجود	1000	100000	100000
800	9800	100000	100000

کريډټ شخصي سرمايه ډبټ		کريډټ دائنين ډبټ	
151700	150000 1700	100000	100000
151700	**151700**	**100000**	**100000**

کريډټ د ربحي حاصل ډبټ		کريډټ د کميشن مخارج ډبټ	
2000	2000	500	500
2000	2000		500

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ د کرایې حاصل دبټ		کریډټ د مزد مخارج ډبټ	
800	200 600	600 400	1000
800	800	1000	1000

کریډټ ټول دائنین ډبټ		کریډټ ټول طلبات ډبټ	
500	500	2000	2000
500	500	2000	2000

کریډټ انتقالي پسیف ډبټ		کریډټ انتقالي اکتیف ډبټ	
200	200	600	600
200	200	600	600

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
کرایه 600	400 مزد
ربحه 2000	500 کمیشن
	1700 تفاوت
2600	2600

پسیف — وروستی بیلانس	اکتیف
151700 شخصي سرمایه	100000 تعمیرات
100000 دائنین یا Creditors	60000 ماشینونه
200 انتقالي پسیف	80000 د امتعې زېرمه
	9800 نغدې پیسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

	600 انتقالي اکټیف
	2000 ټول طلبات
252900	252500

مثال

پسیف افتتاحیه بیلانس اکټیف	
70000 شخصي سرمایه	30000 تعمیرات
15000 دائنین	10000 اثاثیه و تجهیزات
3000 دائنین	50000 امتعه
4000 انتقالي پسیف	20000 بانک
10000 غیر انتقالي پسیف	5000 نغدې پیسې
	2000 اکټیف انتقالي
	3000 غیر انتقالي اکټیف
102000	120000

د کال د پای د معاملاتو جریان

۱- موږ په تیر کال کې 2000افغانۍ کرایه تادیه کړې وه ، نوموړی رقم په روان کال پورې تړاو درلود او ددغه کال په پای کی یادشوی رقم د مخارجو په توګه په خپل حساب کې د لاندې حسابي جملې په واسطه ثبتوو:

د کرایې د مخارجو حساب ته، د انتقالي اکټیف له حساب څخه.

۲- په تیر کال کې شرکت د اجارې له درکه 3000افغانۍ قرضداره وو، په روان کال کې پورتنی مبلغ نغداً تادیه کوو.

د نغدو حساب ته، د ټولو طلباتو له حساب څخه 3000 افغانۍ.

۳- پـه تیر کال کې موږ 4000 افغانی کمیشـن په پیشـکي توګه تر لاسـه کـړی وو، نوموړی کمیشن په روان کال پورې اړه درلوده او موږ یې د روان کال په حسابونو کې محاسبه کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انتقالي پیسیف حساب ته، د کمیشن د حاصل له حساب څخه 4000 افغانۍ.

۴- تېر کال مورږ د ربحې له درکه 1000 افغانۍ مقروض وو، چې اوس یې په نغدي توګه تادیه کوو او د لاندې حسابي جملې په واسطه یې په حساب کې داخلوو:

د ټولو دائنینو یا Creditors حساب ته، د نغدو له حساب څخه 1000 افغانۍ.

نوټ: هغه حسابونه چې پورتني معاملات په کې درج کیږي، د ګټې او ضرر له حساب او وروستي بیلانس څخه عبارت دی. له هغو پستونو څخه چې په افتتاحیه بیلانس کې شته دي، صرف نظر کیږي.

کریډټ نغدي ډبټ		کریډټ ټول دائنین ډبټ	
1000 7000	5000 اولي موجود (2) 3000	1000	(4) 1000
8000	8000	1000	1000

کریدت انتقالي پسیف ډبټ		کریدت د غیرانتقالي اکټیف ټول‌طلبات ډبټ	
4000	(3) 4000	(3000 (2	3000
4000	4000	3000	3000

کریډټ انتقالي پسی ډبټ		کریدت شخصي سرمایه ډبټ	
2000	2000	70000 2000	72000
2000	2000	72000	72000

کریډټ انتقالي اکټیف ډبټ		کریډټ شخصي سرمایه ډبټ	
(4000 (3	4000	مفاد او ضرر ته 2000	2000
4000	4000	2000	2000

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
د کمیشن حاصل 4000	2000 د کرایې مخارج 2000 مفاد
4000	4000

پسیف وروستی بیلانس اکټیف	
72000 شخصي سرمایه 15000 پور 30000 دائنین	30000 تعمیرات 10000 اثاثیه او تجهیزات 50000 امتعه 20000 بانک 7000 نغدې پیسې
117000	117000

مثال

پسیف افتتاحیه بیلانس اکټیف	
9000 شخصي سرمایه 400 انتقالي پسیفت 600 نور دائنین	5000 بانک 3000 کسه 1200 انتقالی اکټیف 800 نور طلبات
10000	10000

الف: د حسابونو له افتتاح وروسته معاملات:

۱- په تیر کال کې مو د کارګرانو 1200 افغانی مزد په پیشکي توګه تادیه کړی وو. په نوي کال کـــې هغوی خپل خدمات تر سره کړي دي او موږ هغه د مخارجو په توګه په خپلو حســـابونو کې ثبت کوو.

۲- په تیر کال کې مو په پیشکي توګه 400 افغانۍ اخیستې وې. په نوي کال کې له تجارتخانې څخه مستاجر استفاده کړیده او هغه د حسابونو د حاصل په توګه ثبت کوو.

۳- په تیر کال کې مو یو کس د کمیشن له درکه 800 افغانۍ مقروض وو، خو سږ کال یاد شوی مبلغ د بانک حساب ته انتقال شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- مـوږ پـه تیر کال کې د بیمـې د جایزې له درکه 600 افغانۍ مقروض وو او د سـږ کال په جریان کې یاد شوی مبلغ په نغدي ډول تادیه کوو.

ب: د کال په جریان کې معاملات

۵- مالیات چې نغداً یې تادیه کوو.............................۲۰۰ افغانۍ.

۶- دخپلو قرضونو ربحه د بانکي انتقال له لارې تر لاسه کوو............۲۲۰۰ افغانۍ

ج: د کال د پای معاملات:

۷- له تادیه شویو مالیاتو څخه (چې په پنځمه شمیره کې یاد شول) 100 افغانۍ یې له پیشکي تادیې څخه تشکیل شوي دي.

۸- له هغې ربحې څخه چې موږ ته تادیه شـویده،(په شـپږمه شـمیره کې) 300 افغانۍ یې پیشکي تادیه دي.

۹- د معامله دارانو له ډلې څخه یو یې د کمیشن له درکه 500 افغانۍ زموږ قرضداره دی.

۱۰- د برق د ماشین له درکه چې ز موږ تجارتځای یې روښانه کاوه، 700 افغانۍ.

مقروض یو.

کریډټ انتقالي اکتیف ډبټ		کریډټ نغدي پیسې ډبټ	
(1200 (1 (100 (20	1200 اولیموجود 100	(600 (4 (300 (5 (19)2200	3000 اولي موجود
1300	1300	3000	3000

کریډټ بانک ډبټ		کریډټ انتقالی پسیف ډبټ	
8000 تفاوت	5000 اولي موجود (3)800 (6) 2200	400 اولي موجود 300 (8)	(2) 400 (23)300
8000	**8000**	**700**	**700**

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ ټول طلبات ډبټ		کریډټ شخصي سرمایه ډبټ	
800 اولي وجود 500	(800 (3 (500 (21	(22) 9800	اولي موجود9000 (800 (17
1300	**1300**	**9800**	**9800**

کریډټ د مزد مخارج ډبټ		کریډټ د کرایې حاصل ډبټ	
(1) 1200	(1200 (11	(14) 400	(400 (12
1200	**1200**	**400**	**400**

کریډټ د برق مخارج ډبټ		کریډټ ټول دائنین ډبټ	
(5) 200	(100 (7 (100 (12	(4) 600 700	اولی موجود 600 700 (10)
200	**200**	**2200**	**2200**

کریډټ د مالیاتو مخارج ډبټ		کریډټ د ربحې حاصل ډبټ	
(5) 200	100 (7) 100 (12)	(8) 300 (19)1900	2200 (1)
200	**200**	**2200**	**2200**

کریډټ د کمېشن حاصل ډبټ	
(6) 500	(500 (9
500	500

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
1200 مزد 11)) 100 مالیات 12)) 700 برق 13)) 800 مفاد 17))	14)کرایه 15) 400 ربحه 1900 16) کمېشن 200
2800	**2800**

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
2) 9800 شخصي سرمایه 300 23 انتقالي پسیف 700 ټول دائنین یا Creditors	8000 بانک 18)) 2200 نغدې پیسې 19)) 100 انتقالي اکټیف 20)) 500 ټول طلبات
10800	**10800**

مثال:

پسیف افتتاحیه بیلانس اکټیف	
1900 شخصي سرمایه 1000 انتقالي پسیف 4000 ټول دائنین	1200 بانک 7000 نغدې پیسې 2000 انتقالی اکټیف 3000 ټول طلبات
24000	**24000**

۱- په تېر کال کې مو د بیمې جایزه 2000 افغانۍ په نغدي توګه تادیه کړې وه اوسـړ کال یې وعده را رسیدلې ده.

۲- تیر کال یو کس د کرایې له درکه 3000 افغانۍ زموږ قرضدار وو او سږ کال د بانکي حساب له لارې یاد شوی مبلغ تادیه کوي.

۳- په تیر کال کې مو له خپلې قرضې څخه د هغې ربحه چې 1000 افغانۍ کیدله، په پیشکي توګه تر لاسه کړیده، او سږ کال یې وعده پوره کیږي.

۴- موږ 4000 افغانۍ د معاشـاتو له درکه قرضداره وو ، چې سـږ کال یې د بانکي حسـاب له لارې پرې کوو.

۵- مزد چې نغداً یې تادیه کوو.. 1500 افغانۍ.

۶- هغه کمیشن چې په نغدي توګه یې تر لاسه کوو..........................3000 افغانۍ.

د حسابونو تړل

۷- له هغه مزد څخه چې د (۵ نمرې) له مخې تادیه شویدی ، د تیر کال د ډسمبر له میاشتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه نیولې، د نوي کال دفبروري د میاشتې تر 27 نېټې پورې تړاو لري.

۸- د کمیشـــن تادیات چې په شـــمیره کې یاد شویدي، د تیر کال د نومبر له میاشتې څخه پیل، د نوي کال د مارچ د میاشتي تر 31نېټې پورې تړاو لري.

۹- یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضداره دی..................................5000 افغانۍ.

۱۰- د مالیاتو له درکه مقروض یو...500 افغانۍ.

کریډټ شخصي سرمایه ډبټ		کریډټ انتقالي اکتیف ډبټ	
23200	2000 اولی موجود 2400	2000 اولی موجود 1000	1) 2000(1000
23200	**23200**	**3000**	**3000**

کریډټ بانک ډبټ		کریډټ نغدي پیسې ډبټ	
12000 (2)3000	6) 4000(11000	7000 3000	5) 1500(8500
15000	**15000**	**10000**	**10000**

کریډټ ټول دائنین ډبټ		کریډټ د بیمې مخارج ډبټ	
(4)4000 500	4000 10) 500(	(1)2000	2000
4500	**4500**	**2000**	**2000**

کریډټ ټول طلبات ډبټ		کریډټ انتقالي پسیف ډبټ	
	3000 (9)5000	2) 3000(5000	1000 8) 1800(
8000	**8000**	**2800**	**2800**

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ حال کمیشن ډبټ		کریډټ د کرايې حاصل ډبټ	
(8)1800 1200	3000	5000	5000
3000	3000	5000	5000

کریډټ حاصل ربع ډبټ		کریډټ د مزد مخارج ډبټ	
1000	(1000 (3	(5) 1500	(1000 (7 500
1000	**1000**	**1500**	**1500**

کریډټ د مالیاتو مخارج ډبټ	
(10) 500	500
500	**500**

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
2000 د بیمې مخارج 500 مزد 500 مالیات 4200 مفاد	د ربحې حاصل 1000 کمیشن 1200 کرایه 5000
3000	**3000**

پسیف اخیري بیلانس اکتیف	
11000 بانک 8500 نغدې پیسې 1000 اکټیف انتقالي 5000 ټول طلبات	23200 شخصي سرمایه 1800 انتقالي پسیف 500 ټول دائنین
25500	**25500**

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلورم مثال:

پسیف	افتتاحیه بیلانس	اکتیف	
194800 شخصي سرمایه		80000	تعمیرشوې ځمکې
90000 دائنین		15800	اثاثیه تجهیزات
6000 ویکسلونه قرضه 1200 ټول دائنین		148600	امتعه
		34500	طلبات
		4500	ویکسلونو دارای
		6900	بانک
		800	نغدې پیسې
		900	انتقالي اکتیف
292000		**292000**	

د تحدیدي پستونو په اړه معلومات

۱- په تیر کال کې مو په پیشکي توګه مالیات تادیه کړي وو ....900 افغانۍ.

۲- په تیر کال کې موږ د بیمې د جایزې له درکه قرضدار وو.............1200 افغانۍ.

د معاملاتو جریان

۳- په 200 افغانییو باندې اثاثیه او تجهیزات نقداً خریداري کوو.

۴- امتعه پلورو 1500 افغانۍ.

۵- زموږ یو مشتري د نیمګړتیاؤ له کبله د امتعې یوه برخه مسترد کوي...... 1000 افغانۍ.

۶- امتعه چې په قرضي توګه یې اخلو................................ 4500 افغانۍ.

د بانکي انتقال په واسطه.. 2450 افغانۍ.

۲ د تنزیل فیصدي .... 7000 افغانۍ.

۷- د پورتنیومالونو حمالي مخارج چې نغداً تادیه کیږي..................200 افغانۍ.

۸- استوونکي په موږ باندې یو ویکسل لیکلی دی او له قبلولو وروسته یې بیرته هغه ته ور استوو، د ویکسلونږ مبلغ عبارت دی له...............4500 افغانیو څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- د بیمې له جایزې څخه چې موږ یې قرضدار وو او په (۲ نمره کې یې یادونه وشــوه) نقداً تادیه کوو، .... 1200 افغانۍ.

له خپل بانکي حساب څخه د خپل شخصي مقصد لپاره ...... 2000 افغانۍ اخلو.

۱۰- خپله امتعه په لاندې توګه پلورو: د ویکسلونو په مقابل کې 22000 افغانۍ او د نغدو په مقابل کې 1960 افغانۍ.

2 فیصد تنزیل - / 40 افغانۍ

جمله - / 24000 افغانۍ

۱۱- یو شمیر خپل ویکسلونه د ډیسکاونټ یا تخفیف لپاره بانک ته وړو.

د ډیسکاونټ عوارض - / 250 افغانۍ

د بانکونو د حساب معامله -/ 9750 افغانۍ

۱۲- موږ کرایه په نغدي توګه تر لاسه کوو....../ 3000 افغانۍ.

د حسابونو د تړلو اړوند معلومات

له ثابتې دارایۍ څخه په لاندې ډول په غیرمستقیمه توګه استهلاک کیږي.

۱۳- له تعمیر شویو ځمکو څخه په غیر مستقیمه توګه یو فیصد له دفتري قیمت څخه.

۱۴-موږ 1600 افغانۍ له خپل تجهیز څخه په غیر مستقیمه توګه استهلاک کوو.

۱۵- زموږ له طلباتو څخه 90% فیصده یې قابل حصول او یوازې 5 فیصده یې له 1750 افغانیو سره مساوي کیږي، غیر قابل حصول شوي او موږ یې په غیر مستقیمه توګه استهلاک کوو.

۱۶- له هغې کرایې څخه چې (په 12 نمره کی یې یادونه وشوه) د تېر کال د اکتوبر د میاشتې له لومړۍ نېټې څخه د روان کال د مارچ د میاشتې تر 21 پورې اړه لري، 1500 افغانۍ یې تحدید کیږي.

۱۷- یو کس مو د ربحې د تادیاتو له درکه د تیر کال د ډسمبر دمیاشتې له لومړۍ نیټې څخه د روان کال د فبرورۍ د میاشتې تر 28 نیټې پورې قرضدار دی، د قرضو میاشتنۍ ربحه 600 افغانۍ ده چې یوازې د ډسمبر د میاشتې ربحه یې تحدید کیږي.

اخیرې موجودي (انونتور په مرسته) 135600 افغانۍ.

د مثال ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ د امتعې پیر ډبټ		کریډټ اثاثیه او تجهیزات ډبټ	
(20200 (22 موجود اولی (21)135600	148600 اولی موجود (6) 7000 (18) 200	1600 (35	15800 اولی موجود (3) 200
155800	155800	16000	16000

کریډټ تعمیرشوې ځمکې ډبټ		کریډټ ویکسل دارائی ډبټ	
80000	80000	16500(12)10000	4500 اولی موجود (11)22000
80000	80000	26500	26500

کریډټ طلبات ډبټ		کریډټ د امتعې پلور ډبټ	
(1000 (5 (1750 (16 (33250 (36	34500 موجود اولی (6) 1500	(4)1500 (24000 (11	(20) 1000 (22) 20200 4300
36000	36000	25500	25500

کریډټ شخصي سرمایه ډبټ		کریډټ نغدي پیسې ډبټ	
194800 اولي موجود (1110 (33	(37) 2000 (6) 193910	(200 (3 (7)200 (9)1200 4160	800 اولې موجود 1960 3000
195910	195910	5760	5760

کریډټ بانک ډبټ	
(6)2450 (10)2000 (38)12200	6900 اولی موجود 9750
16650	16650

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ غیر انتقالي اکټیف ډبټ		کریډټ انتقالي اکټیف ډبټ	
17) 1500)	1500	1) 900)	900 اولي موجود
1500	1500	900	900

مثال

پسیف افتتاحیه بیلانس اکټیف	
46000 سرمایه شخصی 3000 دائنین 1000 انتقالی پسیف	10000 اثانیه او تجهیزات 30000 امتعه 2000 طلبات 300 ویکسل دارائی 3300 بانک 1200 نغدې پیسې 500 ټول طلبات
50000	50000

د تحدیدي پستونو انحلال

۱- په تیر کال کې یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضدار وو مبلغ 500 افغانۍ.

۲- په تیر کال کې مو 1000 افغانۍ کمیشن په پیشکي توګه اخیستی وو.

د معاملاتو جریان

۳- شیان چې په قرضي توګه یې اخلو.....................................5000 افغانۍ.

۴- د پورتنیو اموالو حمالي مخارج نغداً تادیه کیږي......................... 200 افغانۍ.

۵- کوم کس چې زموږ قرضدار وو ا وپه لومړۍ شمیره کې یې یادونه شوې وه مبلغ500 افغانی د بانکي انتقال په واسطه یې تادیه کوي.

۶- د خپل بانک حساب څخه یې.........................800 افغانۍ.

۷-لاندې شیان پلورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قرضه 6000 افغانی

په نغدو 3920 افغانی

2 فیصده تنزیل 80 افغانی

جمله 10000

یو شمیر ویکسلونه په مشتریانو باندې کاږو او هغه یې له منلو وروسته بیرته موږته را استوي د ویکسلونو مبلغ 6000 افغانۍ دی.

۸- یو شمیر ویکسلونه بانک ته د تنزیل لپاره وړو.

د بانکي تنزیل عوارض 500

زموږ د بانکي دارایي معامله 4000

۹-د ویکسلونو له لړ څخه یو چې موده یې پوره شوې وي، وجه یې نغداً تر لاسه کوو مبلغ 1500 افغانۍ.

۱۰- د بیمې جایزه نغداً تادیه کیږي....................................2400 افغانۍ.

۱۱- د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاک په مستقیمه توګه له دفتري قیمت څخه 10 فیصده.

۱۲- د طلباتو استهلاک ، په مستقیمه توګه له دفتري قیمت څخه 20 فیصده.

۱۳- د بیمې جایزه چې په (۱۱) نمره کې تادیه شوې، د تېر کال د ډسمبر د میاشتې پیشکي احتوا کوي چې د نوي کال د جنوري د میاشتي لپاره ده.

۱۴- د نومبر او ډسمبر د میاشتو د مالیاتو له درکه قرضداره یو، د هرې میاشتې د مالیاتو سهم یا ونډه 90 افغانۍ ده.

کریډټ طلبات ډبټ		کریډټ د امتعې پلور ډبټ	
(60000 (8 2000	2000 (7) 6000	(10000 (7	6000 4000
8000	8000	8000	8000

کریډټ ډبټ		کریډټ ډبټ	
400	400	400	400
400	400	400	400

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ د طلباتو استهلاک ډبټ		کریډټ د طلباتو د قیمت مصیحح ډبټ	
180	(180 (15	(15) 180	180
180	180	180	180

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
80 تنزیل 500 دیرکونت 1200 بیمه 1000 د طلباتو استهلاک 180 دطلباتومخارج 1640 مفاد او ضرر	داموالومفاد 4000 دکمیشن حاصل 1000
5000	5000

پسیف اخیري بیلانس اکتیف	
9000 اثانیه و تجهیزات 29200 امتعه 2000 طلبات 3000 ویکسل دارائی 7000 بانک 4020 نغدي پیسې 1200 انتقالی اکتیف	46840 شخصی سرمایه 8000 دائنین یا Creditors 180 ټول دائنین 400 د طلباتو د قیمت مصیحح
55420	55420

دوهمه برخه، پس انداز

پــه تیرو درســونو کې مو تحدیدي پســتونه مطالعه کړل چې د حقیقــي تحدید لپاره یې دوه نتیجــوي عناصر یعني مخارج او حاصلاتو د ملاحظې وړتیا درلوده. په هره حســابي دوره کې هغه مخارج او حاصلات تثبت کیږی چې په ریښتني توګه په هماغې دورې پورې تړاو لري.

تر کومه ځایه چې د خالصو تادیاتو جریانات مثلاً پرداخت او حاصلات په معینو وختونو کې منځته نه راځي. پکار ده چې د تحدیدي پستونو په مرسته د کال په پای کې لازمه تصحیح اجرآ کړل شي.

د پــس انــداز په بحث کی هــم یو بل ډول مبحث مطالعه کوو چې هغــه هم د کال د پای د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حســابونو په تحدیدي برخه کې مرسته کوي او پواسطه یې یوازې د مخارجو واقعي تحدید منځته راوړل کیږی ، نه د حاصلاتو.

پس انداز د قرضونو خاصیت لري هغه دا چې موږ مقروض یو او کنه؟

پــه دې مــورد کې کوټلی مثبت ځواب داســې دی چــې پس انداز د یوه نامعلــوم دین یا پور خصوصیت لري.خو په ورځني ژوند کې تل داسې حالات منځته راځي چې موږ تل د دغو قرضونو د اندازې او د هغوی د موعد رســېدو په برخه کې شکمن کوي. غوره ده دغه موضوع د یوه مثال په واسطه واضیح کړو.

مثال: موږ په محکمه کی دعوا لرو او زیات وخت تیر شو چې دعوا نه ختمیږي، دا چې موږ او که زموږ مقابل لوری د دعوا مصارف پرې کوي، د دعوا له ختمیدلو ورســته به معلومه شي. په دې صورت کې هر څوک چې په دعوا کې مغلوب و شــمیرل شي باید د دعوا ټول مصارف پرې کاندي. خــو څنګه چې تر اوســه پورې دعوا په جریان کی ده، موږ نــه پوهیږو چې د عوا به زموږ په ګټه پای ته ورسیږی او که د مقابل لوري په ګټه.احیاناً که چیرته دعوا و بایلو، بیا هم نه پوهیږو چې د دعوا مصارف به څومره وي. همدغه لامل دی چې زموږ لپاره دغه دعوا د یوې قرضې حیثیت لري چې د پرې کیدلو وخت او اندازه یې د شک او تردید په حالت کې ده.

خو د احتیاطي پرنســیپ له مخې چې په سوداګری کې معمول او مروج دی، موږ یې تر اوسه پــورې د یوه دین یا قرض په توګــه ارزوو. په بل عبارت سره لدې چې دعوا په جریان کی ده، موږ خپل ځان مغلوب فرض کوو او دهغې موخې لپاره پس انداز کوو.

فرض کوو موږ په دې دعوا کې ماتې وخوړله، د مخارجو یوه برخه سږ کال په خپل حساب کې د دعوا د مخارجو په نامه سنجش کوو. د دې لپاره چې د روان کال په حساب کې هغه مخارج چې په اینده کې واقع کیږي په محاســبه کې ثبت کړای شــو او د محاسبوي قواعدو مطابق یوه د حل لاره ورته پیدا کړو، هغه دا ده چې راتلونکي مخارج د روان کال د ګټې او ضرر په حساب سنجش کوو، البته وروســته چې له موږ څخه حقیقي پرداخت غوښــتل کیږي باید پوه شو چې تادیه مو لا له وړاندې په نظر کې نیولې ده.

یو بل مثال: یوه فابریکه د اوبو کشــولو پمپونه پلوري او یاد شــوي پمپونه د دوو کلونو لپاره ګارنټي شوي دي یعني که چیرته ددو کلونو په اوږدو کې یاد شوي پمپونه له کاره ولویږي، اړونده فابریکــه بــه یې په مجانې توګه ترمیم کوي. فرض کړئ پــه 1370 ام کال کې د فابریکي حاصلات 10000,000 افغانــۍ شــول . دلتــه امکان لري چې په 1371 , 1372 کلونــو کې یو لړ ترمیمات په مجانې توګه تر سره شي ، د دې لپاره چې په 1370 کی واقعي مفاد څرګند شي، پکار ده چې د خپلو فروشاتو حجم چې 10000,000افغانۍ دی د ترمیم له مخارجو سره پرتله او یو د بل په مقابل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېښودل شي. څنګه چې تر اوسه پورې د ترمیم مقدار او مخارج معلوم ندي نو پکار ده چې شرکت د ترمیم دغه مصارف تخمین کړي او په خپل حساب کې يې د پس انداز په توګه در ج کاندي.

خو په ځيني حالاتو کې پس انداز نه یوازي قانوني مکلفیت لري، بلکې یو اقتصادي مجبوریت هم لري چې موږ يې په راتلونکي کې انتظار باسو. په دې حالت کې هم په کار دی چې د محاسبې د دې کال پــه اوږدو کــې د مخارجو په توګه یو مبلغ درج کړو، خو دا په هغه صورت کې چې په پيل شوي کال کې د هغه مجبوریت سبب او علت معلوم وي.

د مثــال په توګه زموږ فابریکه یــوه ضروري ترمیم ته اړتیا لري خو هغه علت چې له کبله یې مــوږ پــه روان کال کی له ترمیم څخه صرف نظر کړی دی ممکن د پیســو نشــتوالی او یا کوم بل ســبب وي ، پــه دې صورت کې یقینې وړاند وینه کولای شــو چې پــه راتلونکي کال کې باید دغه ترمیم عملي شي.

طبعاً د یاد شوي مقصد د عملي کیدلو په صورت کې یو لړ مصارف یا لګښت منځته راځي چې بایــد سر له نن ورځــې د ترمیم هغه مصارف چې په راتلونکي کال کې عملي کیږي، دګټې او ضرر په حساب کې وسنجول شي، خو دا چې ایا دغه لګښت به څومره وي او څه وخت به واقع کیږي، په دقیقه توګه یې نشو ثبت کولای.

هغه روش چې په مرسته یې په محاسبه کې ورته دین مدنظر نیول کیږي له پس انداز یا سپما څخه عبارت دی . دین د سپما له لحاضه د قرضې یا پور خصوصیت لرلای شي.

پس انداز یا ســپما هغه دیون یا liabilities تشــکیلوي چې مقدار او د رســیدلو وخت یې په دقیقه توګه نشي ثبت کیدلای . د پس انداز د حســاب په مرســته هغه مخارج چې په کومه اندازه او څه وخت به په مصارفو تبدیلیږي، تثبیت کیږي.

لکه چې وویل شــول پس انداز له دیونو څخه په بشــپړه توګه توپیر لري . ځکه په عادې توګه د دیونو د مبلغ مقدار او د هغه د پرې کیدلو وخت په بشــپړه توګه څرګند وي . موږ غواړو چې دغه نامعلوم دین د پس انداز یا سپما په مرسته د محاسبې له نظره په ترتیب سره معامله شي.

مثلاً: د حســابي دورې په پای کې هغه دعوا چې په جریان کې ده، په یاد راوړو چې تر اوســه پــورې یــې قطعي فیصله معلومه نده چې د چا په ګټه به تمامه شي. که موږ دعوا و بایلله، د دعوا مصارف په خپل حســاب کې معامله کوو، او د لاندې حســابي جملې په واسطه یې په حساب کې درج کوو.

(د مخارجو حساب ته، د پس انداز له حساب څخه مثلاً1000 افغانی)

کــه چیرته مو د دعوا مخارج په نظر کې نیــولي وي، د کال په پای کې د دعوا مخارج او توپیر چې د نتایجو له حســاب څخه لاســته راځي، د ګټې او ضرر په حســاب کې سنجش کوو او د پس

(c) ketabton.com: The Digital Library

انداز توپیر د بیلانس پسیف ستون ته انتقالیږي.

کریډټ	پس انداز	ډبټ
د دعوا مخارجو ته 1000		1000 له وروستي بیلانس څخه
1000		1000

کریډټ	د دعوا مخارج	ډبټ
ګټې او ضرر ته 1000		1000 له پس انداز څخه
1000		1000

کریډټ	وروستی بیلانس	ډبټ
پس انداز 1000		
1000		

کریډټ	مفاد او ضرر	ډبټ
		1000 د دعوا مخارج

پــه دې حالت کې پس انداز نه یوازې لــه حقیقي پس انداز څخه کم دی، بلکې زیات تخمین شــویدی یعنې په تیر کال کی موږ د ګټی او ضرر په حســاب کې له حده زیات مخارج ســنجولی وو او د دې لپاره چې اضافي مخارج موتصحیح کړي وي، په خپل حســاب کې یې د یوه حاصل په توګه په نظر کې نیسو. خو یو نورمال حاصل نه بلکې د یوه فوق العاده حاصل یا داسي حاصل په توګه یې په نظر کې نیســو چې موږ یې ټمه نه درلوده او دروان کال د ګټې او ضرر په حســاب کې یې سنجوو.

په حساب کې یې د ثبت ډول په لاندې توګه اجرا کیږي.

فرض کوو چې پس انداز 300 افغانۍ زیات تخمین شوی دی، پداسې حال کې چې باید د یادو شویو حقیقي مخارجو مبلغ تادیه شي.

د بانک له حساب څخه............................... / 700 افغانۍ

له فوق العاده حساب څخه .... / 300 افغانۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

فوق العاده حاصل	
پس انداز ته 300	

بانک	
پس انداز ته 700	

فوق العاده حاصل	
پس انداز ته 300	

په تیر کال کې یو مبلغ د فوق العاده حاصل په توګه په مفاد او ضرر کې شامليږي.

دریيم حالت، له تخمین شویو مخارجوسره مساوي پس انداز:

فرض کوو چې د دعوا مخارج مو په سمه توګه تخمین کړيدي يعنې سپمول شوی مبلغ د دعوا له مخارجو سره مساوي دي.

کریډټ بانک ډبټ	کریډټ د دعوا پس انداز ډبټ
100	1000 اولی موجود 1000

32000 شخصي سرمایه 12000 دائنین	8900 اثاثیه او تجهیزات 26100 امتعه 7000 بانک 2000 نغدې پیسې
44000	44000

د معاملاتو جریان

۱- امتعه په نغدي توګه پلورو.......................................5000 افغانۍ.

د حسابونو د ختم په اړه معلومات

۲- د مالیاتي تفتیش له امله ولیدل شول چې ممکن زیات مالیات تادیه کړو او موږ د مالیاتو اضافي مبلغ چې په راتلونکی کې به تادیه کیږي، 200 افغانۍ تخمین کړې وي او هغه پس انداز کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- په تیر کال کې د سـپکې زلزلې له امله زموږ تجارتخانې زیان ولید او موږ ته پکار ده چې هغـه ترمیم کړو چې دغه ترمیـم ممکن په نوي کال کې پیل کړو. د ترمیم مصارف چې ممکن په راتلونکي کې یې پرداخت کړو مبلغ600 تخمین شویدي او په همدې مقدار پس انداز یا سپما کوو.

۴- یو کار گر په محکمه کې په موږ باندي دعوا کړیده او ادعا یې کړي چې په تیر کال کې په میاشتني ډول 100 افغانۍ کم مزد ورکړل شویدی.

د دې لپاره جې دعوا و بایلو 1200 = 100 × 12 د کارگر د مزد لپاره او په هغه برسـیره 500 افغانۍ د دعوا د مخارجو په توگه تخمین کوو.

وروستی موجود د انونتور په واسطه...24100 افغانۍ

د مثال حل:

کریډټ بانک ډبټ		کریډټ د امتعې پلور ډبټ	
7000	7000 اولي موجود	5000	2000 د شیانو د خریدارۍ
7000	7000	5000	5000

کریډټ د امتعې پیر ډبټ		کریډټ اثاثیه او تجهیزات ډبټ	
2000 24100 موجود	وروستی 26100	8900	8900
26100	26100	8900	8900

کریډټ شخصي سرمایه ډبټ		کریډټ نغدې پیسې ډبټ	
اولي موجود 32000 مفاد 500	32500	7000	2000 اولي موجود (1)5000
32500	32500	7000	7000

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ د محکمي مخارج ډبټ		کریډټ پس انداز ډبټ	
500	500	2500	(200 (2 (3)600 (1200 (4 (500 (4
500	500	2500	2500

کریډټ دترمیم مخارج ډبټ		کریډټ مزد ډبټ	
(3) 600	600	(4)12000	12000
600	600	12000	12000

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
200 مالیات 600 ترمیم 1200 مزد 500 د محکمي مخارج 500 مفاد	امتعه 3000
3000	**3000**

کریډت اخیري بیلانس ډبټ	
8900 اثاثیه او تجهیزات 24100 امتعه 7000 بانک 7000 نغدي پیسې	32500 شخصي سرمایه 12000 دائنین 2500 پس انداز
47000	**47000**

د پس اندازد پستونو د انحلال په برخه کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ افتتاحیه بیلانس ډبټ	
23500 سرمایه شخصي 12000 دائنین 2500 پس انداز	8900 اثاثیه او تجهیزات 24100 امتعه 7000 بانک 7000 کسه
47000	47000

د معاملاتو جریان

۱- د بانکي انتقال په واسطه امتعه په ....8000 افغانۍ پلورو.

۲- پــه تیــر کال کې د مالیاتو د بیاځلې تادیې لپاره مبلغ 200 افغانۍ پس انداز کړي وي، اوس یاد شوی مبلغ د بانک د چک په واسطه ورکوو (پس انداز ته، له بانک څخه 20 افغانۍ)

۳- پــه تیر کال کــې د ترمیم لپاره چې په راتلونکي کې عملی کیږي ۱۰۰ افغانۍ مو پس انداز کړي وي، اوس یعني په نوي کال کې مو یاد شــوی ترمیم شروع کړی دی او د دې مقصد لپاره مو 900 افغانـــۍ نغـدې تادیه کوو. پس انداز ته 600 / او د ترمیم مخارجو ته 300/= له نغدو پیســو څخه 900/.

۴- په تیر کال کې مو د دعوا د مخارجو لپاره پس انداز تشکیل کړی ؤ. د پس انداز مقدار12000 افغانیو ته رسیده تر څو د کارگر احتمالي معاش تادیه کړي او په دې برسیره مو 500 افغانۍ نورې د دعوا د مخارجو لپاره تخمین کړې وې.

اوس دعوا ختمه شــویده او موږ باید په واقعي توگــه (د کارگر لپاره 270=60×12) افغانۍ د بانک له لارې تادیه کړو او د دعوا د مخارجو لپاره 800/ افغانۍ د بانک په واسطه ورکوو.

۴ الف) پس انداز ته 1200 له بانک څخه 720 افغانۍ.

۴ ب) پس انداز ته 500 افغانۍ.

د دعوا مخاجو ته 300له بانک څخه 800 افغانۍ.

وروستی موجود د انونتور پواسطه 17100 افغانۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ د امتعي پلور ډبټ		کریډټ بانک ډبټ	
8000	7000 1000 د امتعي حاصل	(200 (2 (750 (6 800 13280	7000 اولی موجود (8000(1
8000	8000	15000	15000

کریډټ فوق العاده حاصل ډبټ		کریډټ د دعوا مخارج ډبټ	
480	480	300	300
480	480	300	15000

کریډټ پس انداز ډبټ	
اولي موجود 2500	(2) 200 (3) 600 (4) 1200 500
2500	**2500**

کریډټ دائنین ډبټ		کریډټ د ترمیم مخارج ډبټ	
1200اولی موجود	12000	300	(3) 300
12000	12000	300	300

کریډټ مفاد او ضرر ډبټ	
د امتعي حاصل 1000 فوق العاده حاصل 480	300 د ترمیم مخارج 300 د دعوا مخارج 880 مفاد
1480	**1480**

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډټ اخیرې بیلانس ډبټ	
	8900 اثاثیه او تجهیزات
شخصي سرمایه 33380	17100 امتعه
دائنین 12000	13280 بانک
	6100 نغدې پیسې
45380	45380

د حسابونو د حل لپاره کومه طریقه پکار اچوو؟

پوهیــږو چې پس انــداز له دین سره ورته والی لري چې د تادیې وخــت او د مبلغ مقدار یې معلوم نه وي، خو ځینې وخت پس انداز له هغه مبلغ سره مساوي کیږي چې موږ یې تادیه کوو.

تر تخمین شویو مخارجو لږ پس انداز

پــه نــوي کال کې تر پس انداز زیات مخارج د دغې حســابي دورې د مخارجو په توګه پیژندل کیږي او باید د ګټې او ضرر په حساب کې درج شي.

د مثال په توګه متشــکله پس انداز 1000/ افغانۍ او مخارج چې په واقعي توګه منځته راځي ـ1200/ افغانۍ دي یعنې پس انداز مو تر واقعي مصارفو 200 افغانۍ کم دي.

حسابي جمله یې داسي ده:

د پس انداز حساب ته 1000 افغانۍ.

د دعوا د مخارجو حساب ته 200 افغانۍ.

په نوي کال کې یو ځل بیا ۲۰۰ افغانۍ د ګټې او ضرر په حساب کې سنجش کیږي.

او نوي استول شوی مبلغ یوځل بیا د ګټې او تاوان په حساب کې سنجول کیږي.

د تابلو ګانو په واسطه د مجموعې بیلانس

لومړۍ برخه: مجموعي بیلانس

په حسابونو کې د معاملاتو د جریان دثبت او د کال په پای کې د هغوی د تړلو په صورت کې ځینې وخت د حسابونو د توپیر د ثبت په برخه کې د محاسبوي اعدادو د جمع کولو په موقع کې یو لړ تیروتنې را منځته کیدی شي. نو په دې اســاس د حســابونوله تړل کیدلو د مخه د یوې تابلو په واســطه د دغو حسابونو کنترول صورت نیسي. د تیروتنو د واقع کیدلو احتمال په لاندې مواردو کې صورت نیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمعه کولو په وخت کې تیروتنه: په دې صورت کې د حســابونو ســتونونه په سمه توګه نه وي جمع شوي.

د تفاوت د تثبیت په وخت کې تیروتنه: د حسابونو د دوو لوریو توپیر یا تفاوت په سمه توګه نه وي ایستل شوي.

په لومړي سر کې د حســابونو ټول اقلام په یوه تابلو کې نوشــته کوو او هغه جمع کوو او په دې توګه مجموعي بیلانس منځته راوړو.

مثال: د کال په پای کې لاندې حسابونه داسې مشاهده کیږي.

D اثاثیه او تجهیزات C	
40000 لومړی موجود 10000 افزودی	

D د امتعې خرید C	
30000 لومړی موجود 40000 افزودی	

D طلبات C	
50000 لومړی موجود4000 افزودي 90000افزودي 20000 افزودي	تقلیل 70000 تقلیل 20000 تقلیل 50000

D د امتعې پلور C
تقلیل 100000 تقلیل 50000 تقلیل 70000 تقلیل 30000 تقلیل 60000

D شخصي سرمایه C
121000

D د دفتر مخارج C	
15000	

D دائنین C	
90000 تقلیل 70000 تقلیل	اولي موجود 150000 افزودي 35000 افزودي 20000 افزودي 10000

(c) ketabton.com: The Digital Library

C د کرايې مخارج D		D برداشت C	
1000	12000 8000		8000 7000

له پورتنيو حسابونو څخه مجموعي بيلانس ترتيب کوو، په داسې ډول چې ښی او چپ ستون سره جمع کوو او بالاخره د هر ستون مجموع تثبيت کوو.

د بيلانس مجموع		حساباتو نومونه
C	D	
----	50000	اثاثيه او تجهيزات
----	340000	د امتعې خريد
310000	----	پلور
140000	200000	طلبات
319000	320000	نغدې پيسې
121000	----	شخصي سرمايه
215000	160000	دائنين يا Creditors
----	15000	برداشت
1000	20000	د کرايې مخارج
----	15000	د دفتر مخارج
14000	----	د کميشن حاصل
<u>112000</u>	<u>1120000</u>	

په بيلانس کی د کريډيټ د ستون مجموعه د ډبټ د ستون له مجموعې سره مساوي وي.

۱- د کريډيټ لوري هره معامله د ډبټ لوري د ورته معاملې په مقابل کې ښودل کيږي.

۲-د حسـابونو د جمـع کولو په وخت کې بايد اشـتباه يا تيروتنه صـورت و نه نيسي ، په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

صورت کې باید ډاډ حاصل شي چې پورتني حســابونه په ســمه توګه جمع شوي دي او له معاملاتي تیروتنو او غلطیو څخه پاک دي.

خو څنګه ډاډ تر لاســه کولای شــو چې د پورتنیو حسابونو د توپیر تثبیت له تېروتنې او خطاء څخه پاک دي.

د دې مقصد د درک لپاره د تابلو تر څنګ د لومړي توپیر د بیلانس په نامه یو بیل ستون هم اضافه کوو چې په لاندې ډول تشریح کیږي:

الف: د لومړني توپیر بیلانس:

لکه څنګه چې پوهیږو د حســابونو د ټرلو په صورت کې د حســابونو توپیر ځانګړي اهمیت لري چې یاد شــوي توپیر هم له مجموعي بیلانس څخه تر لاســه کولای شو، د حساب توپیر یو بل ځانګړي مجموعي چې د بیلانس د لومړني ستون په نامه یادیږي.

خو کله چې حســابونه ټرل کیږي ، توپیر یې په یوه کوچني ســتون کې د توازن په موخه درج کوو او په بیلانس کې د دغو توپیرونو توپیر د حساب په لوی ستون کې ثبت کوو.

د مثال په توګه: د مجموعي بیلانس له اعدادو څخه چې مخکې یې یادونه وشوه د تفاوت بیلانس یا د توپیر بیلانس اشتقاق کوو:

د حسابونو نوم	مجموعي بیلانس		د لومړني توپیر بیلانس	
اثاثیه او تجهیزات	D	C	D	C
د امتعې پیر	50000	----	50000	----
د امتعې پلور	340000	----	340000	----
طلبات	----	310000	----	310000
نغدي پیسې	20000	140000	60000	----
شخصي سرمایه	320000	319000	1000	----
دائنین یا Creditors	----	121000	----	121000
برداشت	160000	215000	----	55000
د کرایې مخارج	15000	----	15000	----

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دفتر مخارج	2000	1000	19000	----
د کمیشن حاصل	----	14000	----	14000
	1120000	**1120000**	**500000**	**500000**

د بیلانس د ډبېټ ستون وروستۍ مجموعه د هغه د کریډیټ د ستون له نهایي مجموعې سره مساوي ده چې په دې توګه ثابتیږي چې حسابونه په سمه توګه تثبیت شوي دي.

ب- د دوهم توپیر بیلانس: (د اختتامیه مقدماتي معاملاتو درج کیدل)

د لومړني توپیر د بیلانس ټول ارقام د انونتور (اخیري موجود) په مرسته امتعه تثبیت کوي،مطابقت نلري. د دې لپاره چې د شرکت درسته پایله تثبیت شي پکار ده چې د لومړني توپیر د بیلانس تر څنګ د اختتامیه مقدماتي معاملاتو لپاره یو ستون ترتیب شي. په هغه کې لاندې معاملات د اختتامیه معاملاتو په توګه ثبت کوو.

۱- د محاسبې له مخې د اثاثیې او تجهیزاتو قیمت 50000 افغانۍ دی له یاد شوي قیمت څخه 10000 افغانۍ یې استهلاک شوي دي. حسابي جمله یې داسې ده: د استهلاک حساب ته، د اثاثیې او تجهیزاتو له حساب څخه 10000 افغانۍ.

۲- د امتعې اخیري موجود88000 ته رسیږي. د ډبېټ په ستون کې د امتعې د خرید حساب امتعه 000 340 افغانۍ.

۳- د امتعې پیر ډبېټ 34000

۴- د انونتور په واسطه اخیري موجودي 88000

۵- د پیرلو په قیمت سره د امتعې پلور 252000

حسابي جمله:

د امتعې پیر ته، د امتعې له پلور څخه.................................252000 افغانۍ.

شخصي سرمایې ته، له شخصي برداشت څخه...................................15000 افغانۍ.

پورته دریواړه معاملې په لومړي سرکې د اختتامیه مقدماتي حسابونو په ستون کې درج کوو او له هغه وروسته له دغه ستون څخه د هر حساب توپیر تثبیت کوو او د هغه په بل ستون کې یې درج کوو چې د دوهم ستون د بیلانس د دوهم توپیر په نامه هم یادیږي. د دوهم توپیر په بیلانس کې ټول حسابونه سره مخلوط یا ګډیږي یعنې دغه ستون د خالصې موجودي یا stock

(c) ketabton.com: The Digital Library

حســابونه او د خالصو پايلو ټول حســابونه په بر کې نيسي. د دې لپاره چې پورتنۍ موضوع د يوه مثال په واسطه توضيح شي د پخواني تمرين له ارقامو څخه استفاده کوو:

د حسابونو نوم	اختتامیه مقدماتي معاملات		د دوهم توپیر بیلانس	
	D	C	D	C
اثاثیه او تجهیزات	----	10000	40000	----
د امتعې پیر	252000	----	88000	----
د امتعې پلور	----	252000	----	58000
طلبات	----	----	60000	----
نغدې پیسې	----	----	1000	----
شخصي سرمایه	15000	----	----	106000
دائنین یا Creditors	----	----	----	55000
برداشت	----	15000	----	----
د کرایې مخارج	----	----	19000	----
د دفتر مخارج	----	----	15000	----
د کمیشن حاصل	----	----	----	14000
د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاک	10000	----	10000	----
	277000	277000	233000	233000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موجودي او نتايجو بيلانس:

د دوهــم بيلانــس تر ځنګ د موجودي يا stock بيلانس ترتيب کوو. دغه ســتون په اکټيف او پســيف کې د موجودۍ دارايې او ذخيري حســابونه تثبيت کوي. د دارايي د موجودي د حسابونو توپير هم يو بيلانس منځته راوړي چې د يوه مثال په واسطه يې شرحه کوو.

موجود بيلانس		د حسابونو نوم
C	D	
----	40000	اثاثيه او تجهيزات
----	88000	د امتعې پير
----	----	د امتعې پلور
----	60000	طلبات
----	1000	نغدې پيسې
106000	----	شخصي سرمايه
55000	----	دائنين يا Creditors
----	----	برداشت
----	----	د کرايې مخارج
----	----	د دفتر مخارج
----	----	د کميشن حاصل
28000	----	د اثاثيې او تجهيزاتو استهلاک
189000	189000	

په دې برســيره د نتايجو د حســابونو توپير د دوهم توپير له بيلانس څخه اخيستل کيږي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتايجو د بيلانس ســتون ته انتقاليږي. هغه توپير چې له دې ســتون څخه تر لاسه کيږي د ګټې او ضرر حساب زياتوي او يا يې کموي.

د شخصي برداشت له ايستلو وروسته اخيرې سرمايه تر لاسه کيږي.

بيا هم خپل مثال ته انکشاف ورکوو.

موجود بيلانس		د حسابونو نوم
C	D	
----	----	اثاثيه او تجهيزات
----	----	د امتعې پير
58000	----	د امتعې پلور
----	----	طلبات
----	----	نغدې پيسې
----	----	شخصي سرمايه
----	----	دائنين
----	----	برداشت
----	19000	د کرايې مخارج
----	15000	د دفتر مخارج
----	10000	د کميشن حاصل
14000	----	د اثاثيې او تجهيزاتو استهلاک
	44000	جمله

(c) ketabton.com: The Digital Library

	28000	مفاد
72000	**72000**	

موږ د بیلو بیلو جدولونو په واســطه په شرکت کې یو معلوماتي نظر ومو، د دې لپاره چې د شرکت د حسابونو په اړه یو عمومي نظر تر لاسه کړو، هغه ټولې تابلوګانې چې تر اوسه مو مطالعه کړي دي، په یوه تابلو کې راټولوو او ترسیم کوو یې:

موجود بیلانس		د حسابونو نوم
C	D	
----	30000	اثاثیه او تجهیزات
146000	----	شخصی سرمایه
160	250000	طلبات
205000	210000	بانک
21500	220000	نغدې پیسې
----	16000	برداشت
175000	135000	دائنین
5000	40000	ټول دیون
----	19000	د امتعې پیر
----	20000	مزد
----	13000	کرایه
----	3000	د کمیشن مخارج

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دفتر مخارج	----	----
استهلاکات	16000	----
د امتعې پیر	----	180000
د کمیشن حاصل	----	12000
	1143000	**1143000**

د لاندې معلوماتو په مرسته د بیلانس د ستون مجموعه د اختتامیه حسابونو په ستونونو کې او له هغه وروسته د لومړي توپیر بیلانس ، د دوهم توپیر بیلانس ، موجود بیلانس او د نتایجو بیلانس ترتیب کړئ.

د انونتور په واسطه اخیري موجودي 82000 او اثاثیه او تجهیزات 5000 افغانۍ استهلاک کیږي.

پورتني حسابونه ترتیب کړئ او د اختتامیه حسابونو تابلوګاني چې د مجموعې بیلانس، د اختتامیه مقدماتي معاملاتو په ستون کې د بیلانس د لومړي توپیر، بیلانس د دوهم توپیر د موجودي یا stock د بیلانس او نتایجو د بیلانس لرونکی وي، حل کړئ؟

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
ماشینونه	30000	----
د امتعې پیر	----	----
بانک	250000	3000
نغدې پیسې	210000	4000
شخصی سرمایه	220000	40000
دائنین	16000	20000
انتقالي اکتیف	135000	----
ټول طلبات	40000	----
انتقالي پسیف	19000	----
ټول دائنین یا Creditors	20000	----

(c) ketabton.com: The Digital Library

برداشت	13000	----
د معاش مخارج	3000	----
مخارج کرایه	----	----
د تنزیل مخارج	16000	----
د مالیاتو مخارج	----	----
د تنزیل حاصل	----	----
دبحې حاصل	----	3000
د کمیشن حاصل	----	----
د امتعې پلور	----	2000
د ماشینونو استهلاک	----	48000
	120000	**120000**

د مجموعې بیلانس درکړل شو ،د لاندې معلوماتو په مرسته له هغه څخه د اختتامیه تابلو نور ستونونه تثبیت کړئ.

۱- د ماشینونو استهلاک 50% په مستقیمه توګه.

۲- مزد 500 افغانۍ په پیشکي توګه تادیه شویدي.

۳- یو کس د ربحې له درکه له موږ څخه 2000 پوروړی دی.

۴- 1500 کمیشن مو په پیشکي یا اډوانس توګه ترلاسه کړي دي.

۵- موږ د مالیاتو له درکه 1000 مقروض یو.

۶- د انونتور په واسطه اخیري موجودي یا stock 13000 افغانۍ.

حسابي جملې:

۱- د ماشینونو استهلاک ته ، د ماشین له حساب څخه.............................2000.

۲- انتقالي اکتیف ته، د مزد له مخارجو څخه..500 .

۳- غیرانتقالي ته ، د ربحې له حاصل څخه......................................2000.

۴- د کمیشن حاصل ، له انتقالي پیسف څخه 1500.

۵- د مالیاتو مخارجو ته، له غیر انتقالي پسیف څخه 1000.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امتعې پیر......... 55000
وروستی موجود 13000
42000

د امتعې پلور ته ، د امتعې له پلور څخه 42000

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
تعمیر شوې ځمکې	20000	-----
اثاثیه او تجهیزات	10000	3000
د امتعې پیر	90000	5000
طلبات	30000	10000
بانک	5000	4000
نغدي پیسې	1000	500
شخصی سرمایه	-----	60500
دائنین	-----	27000
پس انداز	-----	-----
انتقالي اکټیف	-----	-----
ټول طلبات	-----	-----
انتقالي پسیف	-----	-----
ټول دائنین	-----	-----
برداشت	7000	-----
د مالیاتو مخارج	9000	-----
د کمیشن مخارج	1000	-----
د ترمیم مخارج	-----	-----
د کرایې حاصل	-----	3000
حاصل ربع	-----	70000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځمکې استهلاک	10000	-----
د اثاثيې او ځمکې استهلاک	-----	-----
د طلباتو استهلاک	-----	-----
د اثاثيې د استهلاک تصحيح	-----	-----
د طلباتو د استهلاک تصحيح	-----	-----
مشکوک طلب	-----	-----
	183000	183000

د مجموع بيلانس راکړل شوی، له هغه څخه د اختتاميه تابلو نورو ستونونو ته انکشاف ورکړئ او د مقدماتي معاملاتو په ستون کې يې درج کړئ.

۱. د انونتور په واسطه اخير............45000Af

۲. يو کس د کرايې له درکه زموږ قرضداره دی 2000Af.......... .

۳. تاديــه شــوي ماليات د يوه نيم کال لپاره دي ، کلنــي ماليات 60000Af دي چې موږ د نوې حسابي دورې نيمايي يا شپږ مياشتني ماليات په پيشکي توګه تاديه کړي دي.

۴. موږ د کشمشو له درکه 4000Af قرضدار يو.

۵. د ربحې حاصل د دوو مياشتو مربوط دی چې زموږ مديون د يوې مياشتې ربحه په پيشکي توګه تاديه کړېده.

۶. مــوږ د شرکــت د ترميم په موخه چې ممکن په راتلونکي کــې عملي شي، احتياطاً 1000Af پس انداز کوو.

۷. د تعمير شوې ځمکې استهلاک له دفتري قيمت څخه په غير مسقيمه توګه يو فيصد دی.

۸. د اثاثيې او تجهيزاتو استهلاک %10په غير مستقيمه توګه له دفتري قيمت څخه .

۹. زموږ له طلباتو څخه 2000 افغانۍ مشــکوکې شــوي، طمعه کيږي چې د ياد شــوي مبلغ نيمايي هغه تاديه شي. په غير مستقيمه توګه استهلاک کيږي.

د حسابونو نوم	موجود بيلانس	
	D	C
ځمکه	100000	-----

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثاثیه او تجهیزات	20000	2000
د امتعې پیر	70000	10000
بانک	30000	3000
نغدې پیسې	5000	
شخصې سرمایه	-----	135000
دائنین	-----	15000
پس انداز	-----	-----
انتقالي اکتیف	-----	-----
ټول طالبات	-----	-----
انتقالي پسیف	-----	-----
ټول دائنین	-----	-----
برداشت	3000	-----
د مزد مخارج	2000	-----
د بیمې مخارج	-----	-----
اداري مخارج	1000	-----
د دعوا مخارج	-----	-----
د ربحې مخارج	4000	-----
د ربحې حاصل	-----	10000
د کمیشن حاصل	-----	-----
د کرایې حاصل	-----	5000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امتعې پلور	-----	50000
د ځمکي استهلاک	-----	-----
د اثاثيې استهلاک	-----	-----
د ځمکي مصحيح	-----	-----
د اثاثيې د استهلاک مصحيح	-----	-----
	183000	**183000**

د بیلانس مجموعه را کړه شــوه او له هغې څخه د اختتامیه تابلو ټولو ســتونونو ته انکشــاف ورکړل شو، اختتامیه مقدماتې معلومات ثبت کړئ؟

P بیلانس A	
I شخصی سرمایه 10000 II اخیر سرمایه 41000 د ویکسل قرضه 9000 پس انداز 7000 انتقالي پسیف1000 ټول دائنین 2000	I ثابته دارايي 10000 تعمير شوې ځمکې15000 اثاثيه او تجهيزات II سیاره دارايي 100000 اشیا 5000 طلبات 2000 د دارايې ويکسل 13000 بانک 8000 نغدې پيسې 3000 انتقالي اکتيف 4000 ټول طلبات
160000	**160000**

د معاملاتو جریان

د تحدیدي اقلامو توضیح چې په اختتامیه بیلانس کې وجود لري.

۱. موږ په تیر کال کې په پیشکي توګه کرایه تادیه کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. یو کس په تیر کال کې د کمیشن له درکه مقروض وو.

۳. یوکس تیر کال موږ ته په پیشکي توګه ربحه تادیه کړې وه.

۴. موږ تیر کال د مالیاتو له درکه مقروض وو.

د ټولو معاملاتو جریان

۵. موږ په قرضي توګه شیان خریداري کوو...........................6000Af

په نغدو...........................3920Af

په تنزیل 2 فیصد......................80 Af

جمله.........................10 000Af

۶. د حمل او نقل مخارج 1080Af

۷. موږ د خپل ځان لپاره شیان او امتعه را اخلو..................2000Af

۸. لــه هغه پس انــداز څخه چې په اختتامیه بیلانس کې ذکر شــوي دي، پــه راتلونکي کې د ماشــینونو د ترمیم لپاره په نظر کې نیول شــوی وو، اوس زموږ ترمیم عملي شو، د ترمیم مبلغ چې په حقیقي توګه د بانک له حساب څخه تادیه شو ....6000Af ده.

۹. موږ د بانکي انتقال په واسطه یوه پایه ټایپ پیرو 1900Af.

50% تنزیل 100 Af

جمله..........2000Af

۱۰. له هغو مالیاتو څخه چې موږ یې تیر کال مقروض وو، اوس خپل مالیات د بانکي انتقال له لارې تادیه کوو 2000 Af

۱۱. موږ نغدي معاشات تادیه کوو 3000 Af

۱۲. موږ خپل شیان په قرض باندې پلورو، 40000Af

د بانکي انتقال په واسطه 49000Af

2% تنزیل..................1000Af

جمله........................9000Af

۱۳. زموږ یو مشتري د شیانو یوه برخه مسترده کړه مبلغ 5000Af

۱۴. موږ په خپلو مشــتریانو باندې څلور ویکســلونه کاږو، هغوی له قبلولو وروســته ویکسلونه بیرته موږ ته را استوي د ویکسلونو مبلغ........................35000Af دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. هغه کمیشـــن چې له تیر کال راهیسې یې غوښـــتونکي وو، اوس یې په نغدي توګه تر لاسه کوو مبلغ.........................4000Af .

۱۶. خپل دوه قطعې ویکســـلونه د ډیســـکاونټ لپاره بانک ته وړو. د ډیســـکاونټ عوارض 100Af .....

زموږ بانکي حاساب ته معامله. 19000Af.

جمله 20000Af .

۱۷. ربحه په نغدي توګه را ته تادیه شوه........................ 7000 Af

۱۸. د یوې مېلمستیا لپاره.......................5000Af پس انداز کوو.

۱۹. وه کس ته چې موږ یې د اموالو داستولو له درکه مقروض یو، د تادیې په موخه یو ویسکل ور استوو. د ویکسلونه 12000Af ده.

۲۰. له طلباتو څخه مبلغ...........1000Af مشکوک کیږي.

۲۱. مـــوږ یـــو خپل ویکســـل چې موعـــد یې را رســـیدلی وو، مبلغ یـــې په نغدي توګه تر لاســـه کوو....................5000Af .

اختتامیه حسابونه

الف:لـــه دفـــتري قیمت څخه د تعمیر شـــوې ځمکې اســـتهلا ک 2% د دفتر لـــه قیمت څخه (مستقیم استهلاک)

ب: له دفتري قیمت څخه د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاک 10% (استهلاک غیر مستقیم).

ج: زموږ د مشکوک طلب استهلاک 1000Af (استهلاک مستقیم).

ح: د بیمې د جایزې له درکه مقروض یو 500 افغانۍ.

د: له تادیه شوې ربحې څخه چې (17 نمره کې یې یادونه وشوه)، پیشکي ربحه هم په ځان کې لري او یاده شـــوې ربحه د اوو میاشـــتو لپاره تادیه شوې ده چې د اوو میاشتو له جملې څخه درې میاشتې یې د راتلونکي کال مربوطې دي.

ط: له تادیه شـــوې مزد څخه چې (په 11 نمره کې یې یادونه وشـــوه) درې میاشتنی مزد دی. د درې میاشتني مزد له جملې څخه دوه میاشتې یې په راتلونکي کال پورې اړه لري..

ظ: یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضدار دی 8000Af .

هـ: د آنونتور په واسطه د شیانو اخیري موجود 33080Af دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتني تمرين د حل لپاره حسابي جملې.

۱- اکټيف ته، له اختتاميه بيلانس څخه

د اختتاميه بيلانس حساب ته، له پسيف څخه

د کرايې مخارجو ته ، له انتقالي پسيف څخه.......................3000

۲- تر څو چې تادياتو صورت نه وي نيولی د ټولو طلباتو په حساب کی کوم مبلغ نه درج کيږي.

۳- انتقالي پسيف ته، د ربحې له حاصل څخه.......................1000

۴- د ټولو دائنينو يا Creditors په حســاب کې معامله هغه وخت صورت نيسي چې موږ يوه تاديه تر سره کړې وي.

۵- د شيانو خريد ته 10000 له دائنينو څخه 6000

له نغدو څخه 3920

د تنزيل له حاصل څخه 80

۶- د تهيې مخارجو ته ، له نغدو څخه.................................1080

۷- برداشت ته ، د شيانو له پلور څخه 2000

۸- پس انداز ته 70000 له بانک څخه............................6000

له فوق العاده حاصل څخه..1000

۹- اثاثيې او تجهيزاتو ته 2000 له بانک څخه 1900

د تنزيل له حاصل څخه................................1000

۱۰- د مزد مخارجو ته، له نغدو څخه 3000

۱۱- طلباتو ته.......................................40000

بانک ته... 49000

مخارجو ته 1000

۱۲- د شيانو مستردي ته، له طلباتو څخه..............................5000

۱۳- د ويکسلونه دارايي ته ، له طلباتو څخه.......................... 35000

۱۴- نغدو ته ، له ټولو طلباتو څخه...............................4000

۱۵- ډيسکاونټ ته 1000

(c) ketabton.com: The Digital Library

بانک ته.......................................19000

۱۶- نغدو ته، د ربحې له حاصل څه.............................7000

۱۷-د میلمستیا مخارجو ته، له پس انداز څخه......................5000

۱۸- دائنین یا Creditors ته ، د ویکسلونو له دارایي څخه............................12000

۱۹- مشکوکو طلباتو ته، له طلباتو څخه..........................1000

۲۰- نغدو ته، د ویکسلونه له دارایي څخه.............................5000

الف: د تعمیر شوې څمکې استهلاک ته، له تعمیر شوې څمکې څخه 200

ب: د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاک ته، د اثاثیې او تجهیزاتو د قیمت مصحیح ته..........1700

ج: د مشکوکو طلباتو استهلاک ته، د مشکوکو طلباتو له حساب څخه 1000

د: د بیمې مخارجو ته، له ټولو دائنینو څخه.......................................500

هـ: د ربحې حاصل ته، له انتقالي پسیف څخه...............................3000

و: انتقالي اکتیف ته، د مزد له مخارجو څخه...............................2000

ظ: ټولو طلباتو ته، د کرایې له حاصل څخه.............................8000

اختتامیه معاملات

۱- د شیانوخرید ته، د تهیې له مخارجو څخه.................................1080

۲- د شیانو پلور ته، له مشتري څخه او د مشتري حساب ته له معامله کولو څخه 5000

۳- وروستي بیلانس، د آنونتور د موجوده شیانو له پلور څخه...............33080

۴- وروستي پلور ته، د شیانو له پیر څخه...............78000

۵- د شیانو پلور ته، له مفاد او ضرر څخه...................................9000

۶- د ربحې حاصل ته، له مفاد اوضرر څخه.................................5000

۷- د کمیشن حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه...............................180

۸- فوق العاده حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه..........................1000

۹- د کرایې حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.............................8000

۱۰- مفاد او ضرر ته، د کرایې له مخارجو څخه...................................3000

۱۱- مفاد او ضرر ته، د تنزیل له مخارجو څخه...................................1000

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- مفاد او ضرر ته، د ډیسکاونټ له مخارجو څخه.........................1000

۱۴- مفاد او ضرر ته ، د دعوا له مخارجو څخه......................................5000

۱۵- مفاد او ضرر ته، د ځمکې له استهلاک څخه....................................200

۱۶- مفاد او ضرر ته، د اثاثيې له استهلاک څخه................................1700

۱۷- مفاد او ضرر ته ، د مشکوک طلب له استهلاک څخه.................1000

۱۸- مفاد او ضرر ته، د بیمې له مخارجو څخه...................................500

-19 مفاد او ضرر ته، له شخصي سرمايې څخه (مفاد) 8780

۲۰- سرمايې ته، له برداشت څخه...2000

بیلانس ته، له اکټیف څخه

پسیف ته، له وروستي بیلانس څخه

D شخصي سرمایه C		D برداشت C	
اولي موجود 100000 8780	2000 (20) تفاوت 10678	تفاوت 2000	2000
108780	108780	108780	108780

D کسه C		D پس انداز C	
اولي موجود 1000 3000	1000 تفاوت3000	اولي موجود 7000 5000	7000 تفاوت 5000
4000	12000	12000	

D د ربحې حاصل C		D د کرایې مخارج C	
1000 7000	3000 5000	تفاوت 3000	3000
8000	8000	3000	3000

(c) ketabton.com: The Digital Library

C د مزد او معاش مخارج D	
(2000 (9 (1000 (12	(11) 3000
3000	**3000**

C انتقالی پسیف D	
اولي موجود 1000 3000	(3)1000 3000تفاوت
4000	**4000**

C فوق العاده حاصل D	
1000	1000 1000تفاوت
1000	**1000**

C د کمیشن د تنزیل حاصل D	
80 100	180
180	**180**

C د تهيې مخارج D	
1080	1080
1080	**1080**

C د ډیسکاونټ مخارج D	
1000	1000
1000	**1000**

C انتقالي اکتیف D	
3000 2000	3000 اولی موجود 2000
5000	**5000**

C نغدي پيسې D	
3920 1080 3000 16000	8000 اولي موجود (15)4000 (17)7000 (21)5000
24000	**24000**

C ویکسل قرضه D	
اولي موجود 9000	9000 تفاوت
9000	**9000**

C دائنین یا Creditors D	
اولي موجود 41000 6000	12000 3500 تفاوت
47000	**47000**

(c) ketabton.com: The Digital Library

C	مفاد او ضرر	D
د کرایې عاید 8000 د شیانوعاید 9000 د ربحې حاصل 5000 د کمیشن حاصل 180 فوق العاده عواید 1000		3000 کرایه 1000 معاشات 1000 تنزیل 1000ډیکونټ 5000 د دعوامخارج 200 د تعمیر شوې ځمکې استهلاک 1700 داثاثیې او تجهیزاتو استهلاک 1000 د مشکوکو طلباتو استهلاک 500 د بیمې مخارج 8780 مفاد
23180		**23180**

C	د پای بیلانس	D
شخصي سرمایه 106780 دائنین یا Creditors 35000 ویکسل قرضه9000 پس انداز 5000 انتقالي پسیف 3000 ټول دائنین یا Creditors 500 د اثاثیې او تجهیزاتو د مصحیح استهلاک 1700		I ثابته دارایي 9800 تعمیر شوې ځمکې 17000 اثاثیه او تجهیزات II سیاره دارایي 33080 امتعه 4000 طلبات 71100 بانک 16000 نغدې پیسې 2000 انتقالی اکتیف 8000 ټول طلبات
160980		**160980**

(c) ketabton.com: The Digital Library

C افتتاحیه بیلانس D	
I شخصي سرمايه 9000 II سرمايه غير دائنين يا Creditors 15000 پس انداز 10000 ټول دائنين يا Creditors 5000	I ثابته دارايي 20000 معمېر شوي ځمکې 5000 اثانيه او تجهيزات II سياره دارايي 50000 شيان (امتعه) 12500 طلبات 4500 ويکسل دارېي 15000 بانک 1000 نغدې پيسې 3000 انتقالي اکټيف
12000	**12000**

الف: د اختتاميه بيلانس د تحديدي پستونو د حسابونو توضيح:

۱- تير کال مو په پيشکي توگه ماليات تاديه کړي وو.........................3000

۲- له تير کال راهيسې د کميشن له درکه قرضدار يو..........................50

ب: د معاملاتو جريان:

۳- امتعه پلورو، په قرضي توگه 20000

په نغدي توگه 19600

2% تنزيل 400

40000

۴- موږ په مشـــتريانو يا پيرودونکو باندې ځلور ويکســـلونه کاږو او هغوی له قبولي وروســـته ويکسلونه موږ ته را استوي. د يادو شويو ويکسلونو مبلغ 20000.

۵- کوم پس انداز چې په اختتاميه بيلانس کې وليدل شـــو، د يوې دعوا لپاره په نظر کې نيول شـــوی و، اوس نو دعوا پای ته رسـېدلې او هغه مو بايللې ده او يا اړ وو چې د دعوا مخارج چې حقيقي مبلغ يې 8000Af کيږي، د بانک له لارې ور کړو.

۶- موږ کرايه په نغدي توگه تر لاسه کوو. 10000Af

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷- د تنزیل په موخه درې قطعې ویکسلونه بانک ته ورړو.

د تنزیل عوارض 1600

له بانکي حساب سره معامله 13400

15000

۸-له اثاثیې او تجهیزاتو څخه مو د شخصي مقاصدو په موخه استفاده کړې 1000Af

۹- د کمیشن له درکه چې تیر کال یې قرضدار وو(دوهم نمبر قلم و ګورئ)، اوس یاد شوی مبلغ په نغدي توګه تادیه کوو 5000Af

۱۰- څو قطعې خپل ویکسلونه چې موعد یې رسیدلی وو، مبلغ یې تر لاسه کوو 9500Af

ج: اختتامیه حسابونه:

۱۱- د دفتر له قیمت څخه د تعمیر شوې ځمکې 1% استهلاک، داستهلاک د مستقیم میتود په اساس.

۱۲- د دفتر له قیمت څخه د اثاثیې ا و تجهیزاتو استهلاک 25% د استهلاک د غیر مستقیم میتود په اساس.

۱۳- تادیه شوې کرایه چې په ۶ نمره کې یې یادونه وشوه، یوه برخه یې په پیشکي توګه تادیه شوې ده.

تادیه شوی مبلغ د پنځو میاشتو لپاره وو چې د هرې میاشتې کرایه 2000Af ده، د پنځو میاشتو د ټولې کرایې له جملې څخه د دوو میاشتو هغه (4000) په نوي کال پورې اړه لري.

۱۴- یو کس د ربحې له درکه زموږ قرضدار دی 2800Af.

۱۵- په روان کال کې د زلزلې یوه پیښه را منځته شوه چې زموږ تعمیراتو ته یې زیان و رساوو او تر میم یې تر اوسه پورې ځنډېدلی دی، په راتلونکي کې یې د ترمیم لپاره په تخمیني توګه 1600Af پس انداز کوو.

۱۶- د آنونتور په واسطه اخیري موجودي...............................15000Af

د پورتني مثال حسابي جملې

مختلف اکتیف ته، له اختتامیه بیلانس څخه

اختتامیه بیلانس ته ، له مختلف پسیف څخه

۱- د مالیاتو مخارجو ته، له انتقالي اکتیف څخه 3000

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-تادیې په حقیقي توګه صورت نه دی نیولای ، نو په وروستي حساب کې نه معامله کیږي.

طلبات 20000

نغدي پیسې19601 د امتعې له پلور څخه 40000Af

د تنزیل مخارج 400

۴- ویکسل دارایي ته، له طلباتو څخه......................20000Af

۵- پس انداز 10000 له بانک څخه 8000Af

۶- کسر د کرایې له حاصل څخه 10000Af

د بانکي تنزیل عوارض 1600

بانک 13400

۸- له اثاثیې او تجهیزاتو څخه برداشت 1000Af.

۹- ټولو دائنینو ته، له نغدو څخه 5000Af.

۱۰- نغدې، د ویکسل له دارایې څخه 19500Af.

۱۱- د تعمیر شوې ځمکې استهلاک، د تعمیر شوې ځمکې له مصحیح څخه 200Af.

۱۲- د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاک، د اثاثیې او تجهیزاتو د استهلاک له مصحیح څخه 1000Af.

۱۳- د کرایې حاصل ، له انتقالي پسیف څخه............................4000.

۱۴- ټول طلبات، د ربحې له حاصل څخه 2800Af.

۱۵- د کور مخارج ، له پس انداز څخه 1600Af

۱۶- د ختم بیلانس ، د امتعې له خرید څخه 15000Af

۱۷- د امتعې پلور، د امتعې له خرید څخه 35000

۱۸- د امتعې پلور، له مفاد او ضرر څخه (حاصل امتعه) 5000Af

۱۹- د حاصلاتو حسابونه، له مفاد او ضرر څخه.

۲۰- مفاد او ضرر، د مخارجو له مختلفو حسابونو څخه

۲۱- مفاد اوضرر ته، له شخصي سرمایې څخه............................ 8000Af

۲۲- شخصي سرمایه ، له برداشت څخه.................................8000Af

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳- د ختم بیلانس، له اکټیف حسابونوڅخه.

۲۴- د پسیف مختلف حسابونه، د ختم له بیلانس څخه.

D د کور مخارج C		D فوق العاده حاصل C	
1600	1600	2000	2000
1600	1600	2000	2000

D د اثاثیې د قیمت مصحیح C		D د اثاثې او تجهیزاتو استهلاک C	
1000	1000	1000	1000
1000	1000	1000	1000

D مفاد او ضرر C	
3000 د مالیاتومخارج 400 د تنزیل مخارج 1600 د تنزیل مخارج 1600 د کور مخارج 200 د ځمکې استهلاک 8000 مفاد	د امتعې حاصل 5000 فوق العاده حاصل 2000 د کرایې حاصل 6000 د ربحې حاصل 2800
15800	**15800**

A د ختم بیلا نس P	
20000 تعمیر شوې ځمکې 4000 اثاثیه لو تجهیزات 15000 امتعه 12500 طلبات 20400 بانک 44100 نغدې پیسې 2800 غیر انتقالي اکټیف	شخصي سرمایه 97000 دائنین 15000 پس انداز 1600 انتقالي پسیف 4000 د ځمکې د قیمت مصحیح 200 د اثاثې د قیمت مصحیح 1000
118800	**118800**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ختم بیلانس A	P
	I ثابته دارایي
	30000 تعمیر شوې ځمکې
شخصي سرمایه 7000	8000 اثاثیه او تجهیزات
شخصي سرمایه	II سیاره دارایي
دائنین 13000	30000 امتعه
پس انداز 1500	2000 طلبات
ټول دائنین 2000	4000 بانک
	19000 نغدې پیسې
	7000 غیر انتقالي اکتیف
100000	100000

الف:د اختتامیه بیلانس د تحدیدي پستونو توضیح:

۱- یو کس د کرایې له درکه تیر کال زموږ مقرو ض و.

۲- یوه کس تیر کال په پیشکی توګه موږ ته کمیشن تادیه کړی و.

ب- د معاملاتو جریان:

۳- په قرضي توګه امتعه خریداري کوو 16000Af

د بانکي انتقال په واسطه 3920

2% تنزیل 80

۴-استوونکي په موږ باندي یو ویکسل کاږي، هغه 16000Af.

۵- د هغه پس انداز مبلغ چې په اختتامیه بیلانس کې ولیدل شـو، د ترمیم لپاره جمع شـوی و، اوس پـه ترمیـم باندې پیل کوو او د هغه مصارف چې 17000Af افغانیو ته رسـیږي، په نغدي توګه تادیه کوو.

۶-د ویکسل په واسطه امتعه پلورو 40000Af.

۷-یو شمیر ویکسلونه د تنزیل په موخه بانک ته وړو.

د بانکي تنزیل عوارض............... 1000Af

زموږ بانکي دارایي ته حاصل........29000Af

جمله30000

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- ماليات د بانکي انتقال په واسطه تاديه کوو. 6000Af

۹- کوم کس چې تير کال د کرايې له درکه زموږ مقروض وو، اوس په نغدي توګه زموږ پيسې را کوي چې مبلغ 7000Af کيږي.

۱۰-له خپلې امتعې څخه د شخصي مقصد لپاره استفاده کوو په 1000Afقيمت سره .

ج- اختتاميه معاملات:

۱۱- د غير مستقيم ميتود په اساس په دفتري قيمت کې د تعمير شويو ځمکو استهلاک 2%.

۱۲- د غير مستقيم ميتود په اساس په دفتري قيمت کې د اثاثيې او تجهيزاتو استهلاک 10% .

۱۳- لکه څنګه چې په 16مه نمره کې و ښودل شول، تاديه شوي ماليات د شپږو مياشتو لپاره وو او د هرې مياشتې ونډه زر افغانۍ ده، د شپږ مياشتنيو مالياتو له جملې څخه 4 مياشتې يې په راتلونکي حسابي دورې پورې اړه لري چې موږ په پيشکي توګه تاديه کړېدي.

۱۴- د ربحې له درکه 3000Af مقروض يو.

۱۵- يوه کار ګر په موږ باندې دعوا وکړه. په احتياطي توګه د دې لپاره چې دعوا و بايلو 4000Af پس انداز کوو.

۱۶- د انونتورپه واسطه اخيري موجودي 34000Af

د پورتني مثال حسابي جملې:

مختلف اکتيف، له اختتاميه بيلانس څخه

د اختتاميه بيلانس حساب ، له مختلف پسيف څخه

۱- په دې ځای کې واقعي تاديې صورت ندی نيولای ، نوپه حساب کې نه معامله کيږي.

۲- انتقالي پسيف ، له کميشن څخه 2000Af

۳- له دائنينو يا Creditors څخه د امتعې پير.......16000Af

له بانک څخه 3920Af

د تنزيل له حاصل څخه............ .....80Af

۴- دائنين ، د ويکسلونه له قرضې څخه..........................16000 افغانۍ.

۵- پس انداز.......................................15000

د ترميم مخارج ....2000 افغانۍ.

۶- د ويکسلونو دارايي، د امتعې له پلور څخه 40000 افغانۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷- د بانکي تنزيل عوارض 1000

بانک 29000

۸-د مالياتو مخارج، له بانک څخه..6000

۹- نغدي، له ټولو طلباتو څخه..7000

۱۰- برداشت ، د امتعې له پلور څخه...1000

۱۱- د تعمير شويو ځمکو استهلاک د ځمکو د استهلاک له مصحيح څخه 600

۱۲- د اثاثيې استهلاک ، د اثاثيې او تجهيزاتو د استهلاک له مصحيح څخه 800

۱۳- انتقالي اکټيف، د مالياتو له مخارجو څخه.......................4000

۱۴-د ربحې مخارج، له ټولو دائنينو څخه............................3000

۱۵- د دعوا مخارج، له پس انداز څخه .

۱۶- د ختم بيلانس ، د امتعې له خريد څخه

۱۷- د امتعې پلور، د امتعې له پير څخه....................16000

۱۸- مفاد او ضرر، د مخارجو له مختلفو حسابونو څخه

۱۹- مختلفو حسابونو ته، له مفاد او ضرر څخه

۲۰- مفاد او ضرر، له شخصي سرمايې څخه 1368

۲۱- شخصي سرمايه، له برداشت څخه...........................1000

۲۲- وروستی بيلانس، له مختلف اکټيف څخه.

۲۳- مختلف پسيف، له وروستي بيلانس څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپږم څپرکي پوښتنې

۱.د تحدیدي پستونو د منځته راتلو علتونه واضح کړئ؟

۲.د پرداخت، عاید، حاصل او مخارجو په برخه کې لنډ معلومات ورکړئ؟

۳.داکتیف او پسیف د تحدیدي پستونو په برخه کې له مثال سره معلومات وکړئ؟

۴.د حســابونو له پرانســتلو وروسته د معاملاتو د تحدیدي پستونو په هکله خپل معلومات له مثال سره وړاندې کړئ؟

۵.د حسابونو د تړلو په هکله خپل معلومات ولیکئ؟

۶.د تحدیدي پستونو انحلال له مثال سره واضح کړئ؟

۷.په بیلانس کې د پس انداز نقش څه شی دی واضح یې کړئ؟

۸.د لومړنی توپیر بیلانس څنګه لاسته راځي، له مثال سره یې واضح کړئ؟

۹.د دوهم توپیر بیلانس له مثال سره واضح کړئ؟

۱۰. د موجودي او نتایجو بیلانس رسم کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچيني او مأخذونه

۱.حسابداری مقدماتی مؤسسه فرهنگی نشر اینده گان ایران یوسف ولیئی.

۲. محاسبه وسنجش مصارف در انستیتوت اداره صنعت کابل دکتور هربرت «هیرشی».

۳. مؤسسات صنعتی افغانستان پوهنحی اقتصاد پوهنتون بوخوم المان هانس«دگنر».

۴. حسابداری مالی واداری پوهنحی اقتصاد پوهنتون کابل مترجمین ذبیح الله مدثرمحمد.

۵. Fundamentals of Accounting- Dr. Ravi sharma Bharat Law hous P.v.T L.T.D new Delh: .

۶. لکچر نوت محاسبه ریاست عمومی اصلاحات اداری اموزگاران کورس ذکر الله.

۷. محاسبه شرکت ها مؤسسه کمکی المان وافغانستان دکتور سخي اشرف زی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونيز نصاب د پراختيا د رياست پيغام

د پوهنې وزارت د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت د ښوونيز نصاب د انکشاف رياست د ټولنې د عيني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلينو او شاگردانو د درسي کتابونو په برخه کې يې تخنيکي او مسلکي رشتې درلودې او لري يې، په لومړي سر کې يې تصميم ونيو، چې په ښوونيزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بيا کتنه وکړي او ورپسې بيا د شاگردانو او محصلينو د درسي کتابونو د تاليف لپاره مبادرت او کوښښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ ځانگې د ښوونکو په ميړانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تاليف شول تر څو په وړيا ډول د شاگردانو او محصلينو په واک او اختيار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، گرانو شاگردانو او د تخنيکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصينو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صميمانه هيله کيږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ ځانگې د مسلکي غړو له لوري تاليف او تدوين شوي دي. د مسلکي، تخنيکي او علمي مطالبو او مفاهيمو د څرنگوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې اصلاح شي، په همدې او نورو برخو کې گرانو شاگردانو ته له دې څخه ښه، غوره، گټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له گرانو شاگردانو او محصلينو څخه هيله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هيواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونيسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زيار وباسي، ترڅو د ډېرو شاگردانو او محصلينو د گټې وړ وگرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنيکي زده کړو معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا رياست
د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مديريت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library